

JÓZEF SULIMOWICZ

**Materiał leksykalny krymskokaraimskiego zabytku językowego
(druk z 1734 r.)**

II

Słownik — Dictionnaire

Porządek alfabetyczny — Ordre alphabétique

a, á, b, č, d, ž, e, f, g, γ, h, ζ, i, j, k, l, ł, m, n, η, o, ó, p, q, r, s, š, t, u, ú, v, y, z

A

ačuv 9,27 'gniew'; 'colère'

KKar. *ačuv* 'gniew'; MKar. *acuw* 'gniew'; CCum. *ačuv* 'Schmerz, Trauer';
ФБалк. *ачыу, ачу*, 'гнев, озлобление, досада'; RWb I. *ачу* (Kas., Krm.)
'гнев'.

Corrigenda: Prosimy o dokonanie w pierwszej części tego artykułu (RO XXXV, 1) następujących poprawek:

strona i wiersz	wydrukowano	powinno być
40 ²⁰	<i>al-mudī'a</i>	<i>al-mudī'a</i>
42 ²⁴	נְ	נֶה
43 ¹	כִּי	כִּי
43 ¹¹	יְנִי	יְנִי
52 ₂	<i>dórt</i>	<i>d'ort'</i>
55 ₄	Р-казак	Р-Казак.
	сылысқ	сылық
55 ²⁸	ύσώπος	ύσσωπος
62 ⁶	אִי	אִי
63 ⁸	<i>sevenirsiz</i>	<i>sevinirsiz da bijánirsiz</i>
64 ⁶	<i>qarqaršysyna</i>	<i>qaršysyna</i>

ačwolandyr- 2,24 'rozgniewać, rozzłościć'; 'mettre en colère, exaspérer'

Por.: KKar. *ačwolan*- 'gniewać się'; MKar. *acuwlama* 'gniewać się'; ZHŠ. *ačyylan*- 'gniewać się, być rozgoryczonym'. PKaratsch. *ačūlandir*- 'erzürnern, aufbringen'.

ačwoly 10,18 'gniewny, rozgniewany'; 'en colère'

KKar. *ačwolu* 'gniewny'; H. *acuylu* 'rozgniewany, gniewny'; PKaratsch. *ačūlu* 'zornig'.

ačyl- 11,20 'otwierać się, być otwartym'; 's'ouvrir, être ouvert'

KKar. *ačyl*- 'być otwartym, otworzyć się, objawić się'; MKar. *acylma* 'odkrywać się, wykrywać się' [także: 'otworzyć się, zostać otwartym' J. S.]; TArm. *ačil*- 'być otworzonym, objawić się'; PKaratsch. *ačil*- 'sich öffnen'; ZHŠ. *ačyl*- 'być otwartym, rozwinać się, zakwitnąć'.

ačyt- 9,6 'niepokoić, dokuczać, dręczyć'; 'inquiéter, tourmenter' Malecki s. 23

ačy et-

Por.: KKar. *ačyryandyr*- 'gniewać, złościć'; MKar. *acyma* 'smucić się, martwić się'. TArm. *ačit*- 'kwasić, naprzykrzać się' itd.; DTHist. *ačit*- 'importuner'; БКкалп. *ашыт*- (перен) 'причинить душевную боль'; Буд. *اچتەك* (sic!) 'свербеть, зудить'.

adonaj 1,3 'Pan (Bóg)'; 'Seigneur' h. *אֲדֹנָי*.

ayač 9,14 'drzewo, drewno'; 'arbre, bois'

Malecki s. 23 *otun*

KKar. *ayač* 'drzewo'; MKar. *ahac* 'drzewo'; CCum. *ayač* 'Baum, Holz' itd.; TArm. *ayač* 'drzewo, przedmiot z drewna' itd.; ZDM I. *ayaš* (*ayač*, *ayaš*) 'drzewo, pręt, kij, laska'; ФБалк. *агъац* (*агъач*) 'дрова, ствол дерева, кустарник, лес'.

ayar- 5,10 'wybielać, stać się białym, być białym'; 'blanchir, devenir blanc, être blanc'

KKar. *ayar*- 'bieleć (śnieg), posiwieć (włosy)'; MKar. *aharma* 'bieleć'; TArm. *ačar*- 'bieleć, siwieć'; PKaratsch. *ayar*- 'weiss werden, blass werden'.

ayart- 5,9 'wybielić, oczyścić'; 'blanchir, laver, purifier'

Malecki, s. 18 *šurł*-

MKar. *ahartma* 'bielić'; PKaratsch. *ayart*- Caus. (s. v. *ayar*-); RWb. I. *ašapm*- (alle Dialekte) 'белить, чистить' itd.

ayyr 2,18 'ciężki (grzech)'; 'lourd, grave, mortel (péchés)'

KKar. *avur* 'ciężki, trudny'; MKar. *awur* 'ciężki, trudny'; CCum. *ayyr* 'Gewicht, schwer' [por. także *ayyrsy*, *avursy* i *ayyrla*-, *avurla*-]; TArm. *ayir*, *ayr* 'ciężki, mocny, silny'; ZDM II. *ayyr* 'ciężki'; PKaratsch. *a'ur* 'schwer, mühselig'.

ayyz 5,1; 6,8,13; 7,24 itd. v. *avuz*.

ačmaqlyq 2,3 'głupota'; 'bêtise'

Abkowicz, s. 1 *t'eñt'aklik*

Zenk. *احمقلىق* 'Dummheit, Albernheit'.

- axyr* 10,8 'koniec (scil. żywota)'; 'fin (scil. de la vie)' ar. آخر
Malecki, s. 24 *sonyu*
MKar. *acher* 'bieg, ciąg'; ФБалк. *ахыр* 'последний, конец'.
- aja-* 3,13 'poskąpić, odmówić, pożałować (komuś)'; 'lésiner, refuser'
KKar. *aia-* 'odmówić, poskąpić' itd.; MKar. *ajama* 'skąpić, żałować'; CCum. *aja-* 'verweigern'; TArm. *aya-* 'odkładać, chować, żałować, odmawiać' itd.; ФБалк. *ая-* 'щадить, жалеть'; DTS. *aja-* 1. беречь, содержать в порядке (МК); 2. жалеть (QBN)'.
- ajaq* 2,29 'noga'; 'jambe'; v. *juvurt-*
KKar. *aiax* 'noga'; MKar. *ajak* 'noga'; CCum. *ajaq* 'Fuss'; TArm. *ayaax* 'noga'; ZDM II. *ajaq* 'noga'; PKaratsch. *ajaq* 'Fuss'.
- ajruqsu* 5,24 'święty (duch)'; 'saint (Esprit)'
Malecki, s. 19 *aziż*
KKar. *airyxsy* 'oddzielny, przeznaczony'; MKar. *ajryksy* 'oddzielny, przeznaczony'; TArm. *ayruxsu* 'wreszcie, w końcu, krótko mówiąc; inny; oddzielnie?'; ZKiD. *ajruqsu* 'inny, odmienny, niezwykły'; por.: DTS. *ajruq* 'иной, другой, особо' (МК).
- ajt-* 2,27 'mówić, powiedzieć'; 'dire'
KKar. *ajt-* 'powiedzieć'; MKar. *ajtma* 'powiedzieć'; CCum. *ajt-* 'sagen, erzählen, hersagen, verkunden'; TArm. *ayt-* 'mówić'; ZDMm. *ajt-* 'mówić'; PKaratsch. *ajt-* 'reden, sprechen, sagen'.
- ajtov* 1,23 *ajtuv* 12,17 'mówienie, nakaz, powiedzenie, polecenie'; 'dire, ordre' v. *ajt-*
TArm. *aytuš* 'mówienie, mowa, opowiadanie, pytanie'; РКБ *рассказ 'айтыу, ханап айтыу'*.
- ajtuv* 12,17 v. *ajtov*.
- ajyb* (*ajyp?*) 5,2 'hańba, wstyd, sromota'; 'ignominie, honte, opprobre' ar. عيب
KKar. *aiip* 'hańba, wstyd, skaza'; MKar. *ajip* 'skaza, sromotność, ułomność'; CCum. *ajpsyz*, *ajypsyz* 'sündenfrei, makellos'; TArm. *ayb* 'wstyd, hańba'; PKaratsch. *ajip* 'Schande, schändlich, schimpflich'.
- ajyryl-* 8,22 'być, zostać oddzielonym, rozstać się (z czym)'; 'être séparé, quitter, abandonner'
KKar. *airyl-* (< *ajyryl-*) 'być oddzielonym, rozproszonym, oddzielić się'; MKar. *ajyrylma* 'oddzielać się, rozłączać się'; CCum. *ajyr-*, *ajr-* 'trennen, unterschieden'; TArm. *ayiril-* 'być oddzielonym, rozdzielonym, odłączonym, oddzielać się'; ZHŠ. *airyl-* 'oddzielać się, rozstać się'; PKaratsch. *ajiril-* 'abgeteilt, abgesondert sein, sich trennen, sich scheiden'.
- akajat et-* 6,9 'opowiadać, głosić sławę, sławić'; 'narrer, glorifier' ar. حكاية
Malecki, s. 19 *kotar-*
(O formach czasownikowych z arabskim حكاية w językach tureckich por.: Н. З. Гаджиева, А. А. Коклянова: *Глаголы речи в тюркских языках*. w: *Историческое развитие лексики тюркских языков*, Москва 1961, s. 383).

- al-* 2,16 'brać, wziąć'; 'prendre, accepter', v. *bolaj alma-*
 KKar. *al-* 'brać'; MKar. *alma* 'brać'; CCum. *al-* 'nehmen, empfangen'; TArm. *al-* 'brać, otrzymać, zabierać się do'; ZBMv. *al-* 'brać'; PKaratsch. *al-* 'nehmen, können'.
- alaj* 10,7 'tak, w ten sposób'; 'ainsi, de cette façon'
 KKar. *alaj*, *alei* 'tak'; MKar. *alaj* 'tak'; CCum. *alaj*, *aláj* 'so, auf diese Weise'; TArm. *alay* 'tak, w ten sposób'; ZHŠ. *alaj* 'tak owak, w ten sposób'; PKaratsch. *alaj* 'so, auf die Weise'.
- alčaq* 11,16 'niski, podły'; 'bas, vil'
 TArm. *alčax* 'niski, nędzny, podły'; ATGr. *alčaq* 'leutselig // müttefit'; Zenk. *الچاق*, *الچاق* 'niedrig, schlecht, demütig, bescheiden'; Буд. каз. *الچاق*, *الچاق* 1. ласковый, приветливый, доброохотный, человеколюбивый, снисходительный, 2. тур. ад. низкий (в прямом и переносн. значении, т. е. ростом и душой)'.
ald 1,6 (zawsze z suf. dzierz.) 'przód, przed, sprzed'; (toujours avec le suffixe possessif) 'devant, du devant'
 Abkowicz, s. 1 *alyn*
 KKar., MKar. *alyn* 'przód'; TArm. *alīn* 'przód, przed'; CCum. *all*(—) (aus *alyn* entstanden ...) 'die Vorderseite, der Raum vor etwas'; ZBMn. *alynda* 'przód, na przodzie, przed'; Zenk. to *الد* *ald*, *الد* *alt* 'das was vor oder vorn ist ..., Vorderseite, Vorderteil, vorn, vor, bei'; Буд. дж. *الد* 'перед'; БКкалп. *алды* 'передний, перёд, впереди'; БНог. *алды* 'перёд, перед, передний'.
- alyasat-* 9,6 'przerażać, przestraszać'; 'effrayer, épouvanter',
 Malecki, s. 23 *kozya-*
 KKar. *alyasat-* 'przestraszać, przerażać'; MKar. *alhasatma* 'przerażać'; por.: TArm. *alyasan-* 'przestraszyć się, bać się'; WZMong. *alyasan-* 'erschrecken' *alyasa-* 'zerstreut sein'; chak. *alas-* 'bestürzt'; por. też: ZSuf. § 13 s. 124—125.
- alxem* 5,24 'duch'; 'esprit' ar. *الهم*
 KKar. *alxem* 'natchnienie'; MKar. *alhem* 'duch, natchnienie'.
- amora* 2,15 'Gomora (biblijne miasto)'; 'Gomorrhe (ville biblique)' h. *עמרה*
- ana* 2,19 'matka'; 'mère'
 KKar. *ana* 'matka'; MKar. *ana* 'matka'; CCum. *ana* 'Mutter'; TArm. *ana* 'matka'; ZBMn. *ana* 'matka'; PKaratsch. *ana* 'Mutter'.
- anda* 9,15 'tam'; 'là'
 KKar. *anda* 'tam'; MKar. *anda* 'tam'; CCum. *anda* 'dort'; TArm. *anda bunda* 'tu i tam'; ZBMn. *anda* 'tam'; PKaratsch. *anda* 'dort'.
- ant* 1,9 'przysięga, przyrzeczenie'; 'serment, promesse'
 KKar. *ant* 'przysięga'; MKar. *ant* 'przysięga'; CCum. *ant* 'Schwur, Eid'; TArm. *ant* 'przysięga'; ZHŠ. *ant* 'przysięga'; PKaratsch. *ant* 'Schwur, Eid'.
- ant et-* 3,6 'przysięgać'; 'prêter serment'
 KKar. s. v. *ant*: *ant etña* 'przysięgać'; MKar. *ant etme* 'przysięgać'; CCum. *ant ič-* 'schwören'; TArm. *ant et-*, *ant ič-* 'zaklinać się, przysięgać'; ZHŠ. *ant ič-* 'składać przysięgę, ślubować'; PKaratsch. *ant et-* 'schwören, beteuern'.

- anyŋ üčün* 1,22 'dlatego'; 'parce que, c'est pourquoi'
 KKar. s. v. *üčün anyn üčün* 'dlatego, przeto'; MKar. *anyŋ icin* 'dlatego'; CCum. s. v. *üčün: anyŋ üčün* 'deshalb'.
- aŋ-* 5,26 'wspomnieć, przypomnieć sobie (o kim)'; 'évoquer, se souvenir'
 Malecki, s. 19 *alyŋn ešija* (imper. 2 os. sing.)
 TArm. *aŋ-* 'pamiętać, przypominać, wspominać'; ZHŠ. *aŋ-* 'wspomnieć'; Zenk. *اڭق aŋmak* 'erinnern' itd.
- aŋla-* 9,22 'pojąć, zrozumieć'; 'concevoir, comprendre'
 KKar. *aŋla-* 'pojąć, zrozumieć'; MKar. *aŋlama* 'rozumieć'; CCum. *aŋla-* 'verstehen'; TArm. *aŋla-* 'pojąć, zrozumieć'; ZBMv. *aŋla-*, *aŋla-* 'rozumieć'; PKaratsch. *aŋla-* 'verstehen'; ФБалк. *аңыла-* 'понимать, соображать, чуют'.
- aŋlat-* 8,9 'wyjaśnić, pouczyć'; 'éclairer, expliquer, instruire'
 KKar. *aŋlat-* 'dać pojąć, dać zrozumieć, powiadomić, nauczyć'; MKar. *aŋlatma* 'objaśnić, oznaczać, powiadamiać'; TArm. *aŋlat-* 'dać do zrozumienia, zawiadomić, pouczyć'; ZHŠ. *aŋlat-* 'pouczyć, poinformować, zawiadomić, opowiedzieć'; PKaratsch. *aŋlat-* 'erklären'.
- aq-* 1,8 'spłynąć, zalać'; 'découler, inonder'; 5,4 'ciec'; 'couler'; (*aqar kózim* 'płaczę'; je 'pleure').
 KKar. *aχ-* 'płynąć'; MKar. *akma* 'ciec'; CCum. *aχ-* 'fliessen, strömen'; TArm. *aχ-* 'ciec, płynąć, lać się'; ZHŠ. *aq-* 'ciec'; PKaratsch. *aq-* 'fliessen, fallen'.
- aqyl* 9,17 'rozum'; 'raison' ar. *عقل*
 KKar. *akyl* 'rozum, rozsądek'; MKar. *akyl* 'rozsądek, rozum'; CCum. *aqyl*, *haqyl* 'Verstand, Weisheit; klug'; TArm. *aχil*, *aχl* 'rozum, umysł'; PKaratsch. *aq'il* 'Verstand'.
- art* 3,24 'tył'; 'dos, derrière'; *artyndan* 'za nim'; 'après, derrière'
 KKar. *art* 'tył'; *artyndan* 'za nim'; MKar. *art* 'tył, tylna strona'; *artyndan* 'z poza'; CCum. *art* 'After, Hinterer, die Hinterseite' itd.; TArm. *art* 'tył, za'; ZDMm. *ard* 'tył, z tyłu, poza'; PKaratsch. *art* 'die hintere Seite, der Hintere, das Gesäss, der Letzte'.
- arttyr-* 3,4 'zwiększyć, powiększyć, pomnożyć'; 'agrandir, augmenter, multiplier'
 KKar. *arttyr-* 'pomnażać, powiększać, dodawać, powtarzać'; MKar. *arttyrma* 'mnożyć, zwiększać'; CCum. *arttyr-*, *artyry* 'übertreffen'; TArm. *arttir-*, *arttir-*, *arttr-* 'zwiększać, pomnażać'; ZHŠ, *artur-* 'powiększać'.
- artyq* 5,10 'bardziej, więcej'; 'plus, davantage'
 KKar. *artyχ* 'bardziej, więcej, jeszcze, znów'; MKar. *artyk* 'więcej'; CCum. *artuq*, *artuχ* 'was eine gewisse Menge überschreitet, Überrest; mehr, zu viel'; TArm. *artiχ*, *artyχ* 'reszta, dziedzictwo (?)'; więcej, bardzo'; ZHŠ. *artuq*, *artuχ* 'więcej'; PKaratsch. *artiq* 'überflüssig, übrig'.
- aruv* 4,25 'czysty, prawy'; 'pur, propre, probe, honnête'
 KKar. *aruv* 'czysty'; MKar. *aruw* 'czysty'; CCum. *arov* 'rein, unschuldig'; TArm. *aruv* 'czysty, niepokalany'; ZHŠ. *aryγ* 'czysty'; PKaratsch. *ariu* (*arū*) 'rein, schön'.

ase da lo taase 12,12 'nakazy i zakazy (religijne)'; 'ordres et interdictions (religieuses)'
h. *אשר לא תעשה*.

asry 2,9 'bardzo'; 'très, beaucoup'

KKar. *asry* 'bardzo'; MKar. *asry* 'bardzo'; CCum. *asru*, *astru*, *asry* 'sehr, überaus'; TArm. *asri*, *asriy*, *asri* 'bardzo'; PKaratsch. *asiri* 'zu, übermässig'; ГЛекс. *асры* 'очень'.

aškar- 8,4 'ujawnić się, wykryć się'; 'se révéler, se dévoiler, se déceler' p. *اشکار*

KKar. *aškar-* 'objawić się, okazać się'; MKar. *askartma* 'ogłaszać, publikować'.

ašyq- 4,23 'śpieszyć się'; 'se dépêcher, se hâter'

KKar. *ašyq-* 'śpieszyć się'; por. MKar. *asykkan* 'popędliwy'. CCum. *ašyq-* 'eilen'; DEph. *aših-* 'se hâter, se dépêcher'; ZHŠ. *ašyq-* 'śpieszyć się, szybko coś robić'; *ašyq-* 'śpieszyć się'; PKaratsch. *ašiq-* 'eilen, sich sputen'.

ašyqtyr- 6,28 'przyśpieszyć'; 'accélérer, hâter'

Tatar.-русс. сл. *ашыктыру* 'торопить'; Tar. Dergisi *aşıktırmak* 'tacil etmek, tesri ettirmek'.

at 2,14 'imię'; 'nom'

KKar. *at* 'imię'; MKar. *at* 'imię'; CCum. *at* 'Name'; TArm. *at*, *at'* I 'imię nazwa'; ZDMm. *ad* 'imię'; PKaratsch. *at* 'Name'.

ata 1,21 'ojciec, przodek'; 'père, ancêtre'

KKar. *ata* 'ojciec, przodek, patriarcha'; MKar. *ata* 'ojciec, przodek'; CCum. *ata* 'Vater'; TArm. *ata*, *at'a*, *at'ay* 'ojciec'; ZHŠ. *ata* 'ojciec, przodek'; PKaratsch. *ata* 'Vater'.

avanlyq 12,23 'zło, bezprawie, podłość'; 'mal, infraction à la loi, vilenie' h. *אָוָנְלִיק*

KKar. *avanlyq* 'zło, grzech, grzeszny'; MKar. *awanlyk* 'bezprawie'.

avuč 2,21 'dłoń'; 'paume'

KKar. *avuč* 'dłoń'; MKar. *uwuc* 'dłoń'; CCum. *ovuč* '(Handvoll;) Faust'; TArm. *ovuč* 'dłoń, garść'; ZBMm. *avuč* 'dłoń, garść'; PKaratsch. *u'uč* 'die innere Handfläche'.

avuz 6,7 *ayyz* 6,13 'usta'; 'bouche'

KKar. *avuz* 'usta, pysk'; MKar. *awuz* 'pysk, usta'; CCum. *ayyz*, *avuz* 'Mund'; TArm. *ayiz*, *ayz* 'usta, paszcza, otwór'; PKaratsch. *a'uz* 'Mund'.

az 9,24 'mało'; 'peu'

KKar. *az* 'mało, niewiele'; MKar. *az* 'mało'; CCum. *az* 'wenig'; TArm. *az* 'mało, troche'; ZHŠ. *az* 'mało'; PKaratsch. *az* 'wenig'.

az- 3,5/6 'błądzić, błąkać się, zgubić się'; 'errer, vaguer, se perdre, s'égarer'

KKar. *azmaχ* 'błądzenie'; MKar. *azma* 'mylić się, popełniać nierząd'; TArm. *az-* 'zachwiać się, pośliznąć się, pomylić się'; ZHŠ. *az-* 'zmylić drogę, zbaczać, zbłądzić, błąkać się'; PKaratsch. *az-* 'magern, herabkommen'.

azaš- 12,26 'błąkać się, błądzić, grzeszyć'; 's'égarer, errer, pécher'

KKar. *azaš-* 'zabłąkać się, oddalić się, błądzić'; Mkar. *azasma* 'błądzić, grzeszyć'; CCum. *azaš-* 'sich verirren'; PKaratsch. *ažāš-* 'sich verirren, vom Wege abkommen'.

'*azizlân*- 10,3 'stać się świętym, dostąpić świętości'; 'devenir saint, atteindre à la saintité' ar. عزيز

Malecki, s. 24 *aşaiyşlan*-

KKar. *azişlan*- 'święcić się, być uświęconym'; MKar. *azizlenme* 'być uświęconym'; por. ZHŠ. '*azizlâ*- 'szanować, czcić, cenić'.

'*azizlik* 4,6 'szacunek, poważanie, świętość'; 'considération, estime, sainteté'

KKar. *azişlik* 'świętość'; MKar. *aziz* 'święty'; H. *azizlik* 'świętość'; CCum. *hazyz*, *azyz* 'selten, köstlich, heilig'.

azuwçy 12,18 'błądzący'; 'errant'

TArm. *azuçi* 'chwiejający się, potykający się' v. *az*-

B

bayatyrlyq 8,12 'bohaterstwo, męstwo'; 'héroïsme, vaillance'

KKar. *bayatyrlyx* 'dzielność, męstwo'; MKar. *bahatyrlyk* 'męstwo'; CCum. *bayatur* 'brav'; DTHist. *bahatir* 'brave, heros'; ZHŠ. *bahadurluq* 'męstwo, odwaga, dzielność'; PKaratsch. *batirliq* 'Tapferkeit, Mut'.

baylan- 4,20 'być związanym, przywiązany'; 'être lié, attaché'

KKar. *baılan*- 'związać się, przywiązać się'; MKar. *bajlanma* 'przywiązać się, związać się, zobowiązać się'; CCum. *bayla*-, *bavla*-, *balya*- 'binden, zusammenbinden, bündeln'; TArm. *baylan*-, *baylan*- 'wiązać się, być związanym, skrępowanym'; ZHŠ. *baylan*- 'obwiązać się, opasać się, przytroczyć'; PKaratsch. *bajla*- 'binden, anbinden'; *bajlan*- Pass.

bal 5,28 'miód'; 'miel'

KKar. *bal* 'miód'; MKar. *bal* 'miód do picia'; CCum. *bal* 'Honig'; TArm. *bal*, *bay* 'miód'; ZBMn. *bal* 'miód'; PKaratsch. *bal* 'Honig'.

balçyq 4,2 'błoto, glina'; 'boue, argile'

KKar. *balçyx* 'glina, błoto'; MKar. *balcyk* 'błoto'; CCum. *balçuq* 'Lehm, Schmutz'; TArm. *balçix*, *balçx*, *balçlçx*, *barçx* 'glina, błoto'; ZBMn. *balçyq* 'glina, namul'; PKaratsch. *balçiç* 'Erde, Koth'; ФБалк. *балчык* (*балчык*) 'грязь, глина, земля'.

baq- 7,5 'patrzeć, spojrzeć'; 'regarder'

KKar. *bak*- '1. patrzeć, 2. przestrzegać, zachowywać'; MKar. *bakma* 'opiekować się, uważać'; CCum. *baq*-, *baç*- 'sehen, schauen'; TArm. *baç*- 'patrzeć, spoglądać, strzec'; ZBMv. *baq*- 'patrzeć'; PKaratsch. *baq*- 'kurieren'; ФБалк. *бах*- 'смотреть за кем-л., заботиться о кем-л., ходить за кем-л.'

bar I 10,10 'cały, wszystek'; 'tout, entier'

KKar. *bar* 'cały, powszechny, wszelki, wszystek' itd.; MKar. *bar* 'wszystek'; CCum. *bar* 'was vorhanden ist, alles'; TArm. *bar* '1. cały, wszystek'; PKaratsch. *bar*, *bari*, *barsi*, *barisida* 'alle'.

bar II 12,16 'jest, istnieje'; 'il y a, il existe'

KKar. *bar* 'być, istnieć'; H. *bard*, *b'ardy* (< *bardyr*) 'jest, istnieje'; CCum. *bar* 'was vorhanden ist' — als Prädikat; TArm. *bar* '3. jest, znajduje się'; ZDMm. *bar* 'jest, istnieje'; PKaratsch. *bar*, *bardi* 'es gibt, man hat'.

barča 1,7 'wszyscy, wszystek, każdy'; 'tous, tout, chaque, chacun'

KKar. *barča* '1. całość, ogół, wszystko'; MKar. *barca* 'wszystko, zawsze'; CCum. *barča* 'all, ganz'; TArm. *barča* 'cały, wszystek'; ZDMn. *barša* 'wszystko, wszyscy'.

baš 2,11 'głowa'; 'tête'

KKar. *baš* 'głowa, wierzchołek'; MKar. *bas* 'głowa'; CCum. *baš* 'Kopf, Haupt'; TArm. *baš* 'głowa' itd.; ZDM II. *baš* 'głowa'; PKaratsch. *baš* 'Kopf' itd.

batal et- 3,10 'niszczyć, niweczyć, nie dotrzymywać (umowy)'; 'détruire, anéantir, ne pas respecter (contract)' ar. طال

MKar. *batil etme* 'nie dopuszczać, zabraniać'; WZAr. tr. *batil et'má* (RIV 1513) 'verhindern' ar. بطل; Zenk. طال, *battal etmek* 'zu nichte machen ... ungültig machen'.

beg 4,13; 8,6 'pan, władca'; 'seigneur, maître'

KKar. *bii* 'pan'; MKar. *bij* 'król, pan'; CCum. *beg* 'Fürst', *bej*, *bij* (?) 'Adlinger, Herr'; TArm. *biy* 'pan, książę, król, Bóg'; ZDM II. *bäk* (*bäg*?) 'książę'; ZHŠ. *beg* 'pan, książę'; PKaratsch. *bij* 'Fürst, Haupt'.

belgili 8,4 'znany, wiadomy'; 'notoire, connu'

KKar. *b'elgili* 'oznaczony, przeznaczony'; MKar. *belgi* 'cecha, znak'; TArm. *belgili*, *bérgili* 'znany, znajomy, wiadomy' itd.; ZHŠ. *bälgülüg* 'oznaczony, wyraźny'; PKaratsch. *belgili* 'berühmt, ausgezeichnet'.

beňzá- 2,15 'być podobnym, upodabniać się'; 'être semblable, ressembler, se rendre pareil'

CCum. *benze-* 'ähneln'; Zenk. بَئْزَمَك, *beňzemek* 'gleichen, ähnlich sein'.

ber- 1,6 'dawać'; 'donner'

KKar. *ber-* 'dać, oddać'; MKar. *berme* 'dawać'; CCum. *bér-*, *bir-* 'geben'; TArm. *bér-* 'dawać'; ZHŠ. *ber-* 'dawać'; PKaratsch. *ber-* 'geben, schenken'.

berk 11,26 'twierdza, siła, moc'; 'forteresse, force, vigueur'

Eccl. IX, 14 *berklár* 'wały' odpowiednik h. מְצוּרִים; CCum. *berk* 'fest, stark, Festigkeit, Stärke'; por. TArm. *bérkliḱ*, *bérklix*, *bérlik*, *béklík* '1. siła, moc, 2. twierdza, umocnienie', ZHŠ. *bärk* 'mocno, silnie, bardzo'.

bet din 12,16 'sąd'; 'jugement, tribunal' h. בֵּית דִּין

biján- 5,13 'cieszyć się, radować się, upodobać sobie'; 'se réjouir, s'ébaudir, prendre plaisir'

KKar. *bijañ-* 'cieszyć się'; MKar. *bijenme* 'cieszyć się'; CCum. *bijen-* 'sich freuen'; TArm. *biyan-* 'być skłonnym ... upodobać sobie, cieszyć się'.

bijándir- 6,10 'cieszyć, radować'; 'réjouir, faire plaisir'

KKar. *bijañdir-* 'uradować'; MKar. *bijendirme* 'cieszyć, radować'; v. *bijān-*.

bijánmák 4,15 'radość, zadowolenie'; 'joie, allégresse, contentement'

KKar. *bijañć* 'radość'; MKar. *bijenc* 'radość'; TArm. *biyančlik* 'upodobanie'; v. *biján-*.

- bijik* 11,24 'wysoki'; 'haut'
 KKar. *bijik* 'wysoki'; MKar. *bijik* 'wysoki'; TArm. *biyiĭ* 'wysoki'; ФБалк. *бийик* 'ВЫСОКИЙ, ВЫСОТА, ВЫСОКО'.
- bil-* 4,15 'wiedzieć, znać'; 'savoir, connaître'
 KKar. *bil-* 'wiedzieć'; MKar. *bilme* 'wiedzieć, znać'; CCum. *bil-* 'wissen, kennen, verstehen'; TArm. *bil-* 'wiedzieć, znać'; ZDMm. *bil-* 'wiedzieć, znać'; PKaratsch. *bil-* 'wissen, kennen, können, raten, erraten'.
- bilán* (*bylan?*) 1,6 'z, razem z'; 'avec'
 KKar. *byla* 'z, na'; MKar. *byla, ba* 'z'; CCum. *birle, bile* 'mit'; TArm. *bila, bilay, bla, ba* 'z'; ZDMm. *bilä* 'z, razem'; PKaratsch. *bila*, 'mit, entlang, und'.
- bidir-* 5,6 'powiadamiać, oznajmiać'; 'communiquer, annoncer'
 KKar. *bidir-* 'dać znać, powiadomić'; MKar. *bidirme* 'informować, zawiadomić'; CCum. *bidir-* 'mitteilen, bekannt machen'; ZDMm. *bildür-* 'powiadomić, dać znać'; ТДок. *buldur-* 'дать знать, уведомить'; ФБалк. *билдур-* 'дать знать, объявить'.
- biliçi* 4,21 'znający, wiedzący, świadomy'; 'qui connait, celui qui sait (bien) qc., conscient'
 KKar. *biluçu* 'wiedzący, świadomy, znawca'; MKar. *biliwci* 'biegły, znawca'; TArm. *biluçi* 'wiedzący, umiejący, znawca'.
- bir* 9,6 'jeden'; 'un'
 KKar. *bir* 'jeden, jedyny, jedynie'; MKar. *bir* 'jeden'; CCum. *bir* 'ein'; TArm. *bir* 'jeden'; ZDMm. *bir* 'jeden, pewien'; PKaratsch. *bir* 'ein, einmal, auf einmal'.
- bir et-* 7,2 'uczynić jedynym, uważać za jedynego'; 'rendre unique, considérer comme unique'
 Malecki, s. 20 *k'ot'a'wöčular birligiñi*
 Буд. s. v. *بر : اتكع*; 'единить, соединить, определить'.
- birgá* 2,7; 10,9 (zawsze z suf. dzierż.) 'razem, wraz z'; (toujours avec le suffixe possessif) 'avec'
 KKar. *birgá* 'razem z'; H. *birge* 'razem'; CCum. *birge* 'zusammen'; SChron. *birga* '(together) with him, them'; PKaratsch. *birge* (Dat. von *bir*) 'zusammen, zusammen mit'.
- bitik* 1,16 'książka, księga'; 'livre'
 KKar. *bitik* 'pismo, list, książka'; MKar. *bitik* 'list, książka'; CCum. *bitik* 'Schrift'; TArm. *bitik* 'pismo, list, książka'; ZDM II. *bitik* 'pismo, książka'.
- biz* 1,21 'my'; 'nous'
 KKar. *biz* 'my'; MKar. *biz* 'my'; CCum. *biz* 'wir'; TArm. *biz* 'my'; ZDMm. *biz* 'my'; PKaratsch. *biz* 'wir'.
- bojlu* 11,24 'posiadający wzrost, o (takim) wzroście'; 'ayant la taille, de (cette) taille';
bijik bojlu 'wysoki'; 'grand, de grand taille'
 CCum. *boj* 'Körper'; TArm. *boylu* 'wysoki'; PKaratsch. *boj* 'Lange, Wuchs', *uzun bojlu* 'von hohem Wuchs'.
- bojyn* (*bojun?*) 4,23 'szyja'; 'cou'
 KKar. *bojun* 'szyja, kark'; MKar. *bojun* 'szyja'; CCum. *bojun, bojyn* 'Hals'; TArm. *boyun* 'szyja, kark'; ZHŠ. *bojun* 'szyja, kark'; PKaratsch. *bojun* 'Hals'.

bojynsa 4,10 'jarzmo'; 'joug'

Malecki, s. 17 *bojynsa*

MKar. *bojynsa* 'jarzmo'; ФБалк. *боюнса* 'ярмо'; Кумык-русс. сл. *боюнса* 'ярмо'; por. TArm. *buyundruχ* 'jarzmo'.

bol- 1,10 'być, stawać się'; 'être, devenir' v. *ol-* i *bolaj al-*

KKar. *bol-* 'być, istnieć, stawać się'; MKar. *bolma* 'być, stać się'; CCum. *bol-* 'werden'; TArm. *bol-*, *pol-*, *ol-* 'być, stawać się'; ZDMm. *bol-* 'być, stawać się'; PKaratsch. *bol-* 'sein, werden, ereignen'; SChron. *bol-* 'to be possible'.

bolaj al- 9,5 'móc'; 'pouvoir' v. *bol-*

Przekład Sz. s. 9 *qadyr ol-* (*qadyr olmaz-dyr*; *qadyr oluryz*)

KKar. *bolal-* 'móc być, móc'; MKar. *bolatma* 'móc'.

borčlu 12,14 'winien, zobowiązany'; 'obligé, tenu'

KKar. *borčlu* 'winien'; MKar. *borclu* 'dłużny, obowiązany'; CCum. *borčlu*, *borčly* 'schuldig, verpflichtet'; TArm. *borčlu* 'dłużnik, zobowiązany do'; ZDMm. *borč* 'dług, zobowiązanie'; PKaratsch. *borčlu* 'schuldig, Schuldner'.

borlalyq 10,15 'winnica'; 'vigne, vignoble'

KKar. *borlalyχ* 'winnica, winna latorośl'; MKar. *borlalyk* 'winnica'; CCum. *borla* 'Weingarten'; TArm. *borlalχ* 'winnica'; ATGr. *bor* < m[ittel]-p[ersisch] 'Wein' // *šarap*; *borluq*; *Weinberg/bağ*; МПам. *bor* ... Монг. *bor* ... 'виноградник', *borluq* 'виноградник'.

bošan- 8,15 'opadać, giąć się, słabnąć (o rękach i nogach)'; 'tomber, fléchir, se rober (en parlant des jambes et des mains)' Кумык-русс. сл. *бошамак* 'ослабевать, обессилеть, расслабляться'; DTS. *bošan-* '2. ослабнуть, распускаться (о узле)' (МК); RWb IV. *боса-* (kir.) = *боша-* 'быть шатким, шататься'.

bošat- 1,11 'odpuszczać, darować, przebaczać (grzechy, winy)'; 'pardonner, remetre (les péchés)'

KKar. *bošat-* 'przebaczać'; MKar. *bosatma* 'przebaczać'; CCum. *bošat-* 'freilassen, auf freien Fuss setzen, vergeben, verzeihen'; TArm. *bošat-* 'opróżniać, pustoszyć, pozwalać, uwalniać, odpuszczając'; PKaratsch. *bošat-* 'leeren, ausleeren'.

bošatlyq(lar) 1,4 'odpuszczenie, przebaczenie (grzechów)'; 'rémission (des péchés), pardon'

KKar. *bošatlyχ* 'przebaczenie'; MKar. *bošatlyk* 'przebaczenie'; por. CCum. *bošatmaq* 'absolutio', *jazyklarnyn bošatmaγy* 'die Vergebung der Sünden'. TArm. *bošatlīχ*, *bošatlχ* '1. przebaczenie, odpuszczenie, 2. rozwód'.

bógrák 5,4 'nerka'; 'rein'

KKar. *b'uórák* 'nerka'; MKar. *biwrek* 'nerka'; TArm. *bovraḱ* 'nerka'; ZDM II. *bükrük* (*bügrük*) 'nerka'; PKaratsch. *bürek* 'Niere'.

bu 4,28 'ten'; 'ce, celui' (pronom démonstratif).

KKar. *bu* 'ten, ta, to'; MKar. *bu* 'ten'; CCum. *bu* 'dieser'; TArm. *bu* — zaimek wskazujący; PKaratsch. *bu* 'dieser'.

buya 7,5 'byk'; 'taureau'

Malecki, s. 20 *tana*

- CCum. *boya* 'Stier', *buya* → *tel-buya* 'Leitseil'; TArm. *buγa* 'byk, buhaj'; ZBMn. *buγa* 'byk'; PKaratsch. *boya* 'Stier'; ФБЛК. *буѣа* 'бык'.
- bujruq* 2,2 'nakaz, polecenie'; 'ordre, commandement'
- KKar. *bujruχ* 'rozkaz, wargu Boża'; MKar. *bujruk* 'polecenie, rozkaz'; CCum. *bujuruχ*, *bujruχ*, *bujruχ* 'Befehl, Vorschrift, Gebot'; TArm. *buyruχ* 'rozkaz'; ZDMm. *bujruq* 'rozkaz, rozporządzenie'; PKaratsch. *bujruq* 'Befehl'.
- bujur-* 5,8 'polecać, nakazywać'; 'commander, ordonner'
- KKar. *bujur-* '1. rozkazywać, 2. raczyć'; MKar. *bujurma* 'raczyć, rozkazywać'; CCum. *bujur-* 'befehlen, dekretieren'; TArm. *buyur-* 'rozkazywać'; PKaratsch. *bujur-* (*bujur-*) 'befehlen, bestellen'.
- bulyan-* 2,21 'być zmieszonym, zabrudzonym, zbroczonym (krwią)'; 'être mêlé, être sali, recouvert (de sang)'
- KKar. *bulyan-* 'mącić się, mieszać się, być nie w porządku'; MKar. *bulhanma* 'mącić się, niespokojnym być'; CCum. *bulyan-* 'getrübt werden'; TArm. *bulyan-* 'mieszać się, być w nieładzie'; ZHŠ. *bulyan-* 'być mieszanym, być zmaconym, być zbrukany'; PKaratsch. *bulyan-*: *sūya bulyan-* 'durchnässt werden'.
- bulut* 5,15 'chmura, oblok'; 'nuage, nuée'
- KKar. *bulut* 'chmura'; MKar. *bulut* 'chmura'; CCum. *bulut* 'Wolke'; TArm. *bulut* 'chmura'; ZBMn. *bulut* 'chmura'; PKaratsch. *bulut* 'Wolke'.
- burun* 8,26 'przed, przedtem, zanim'; 'avant, avant que'
- KKar. *burun* 'przed, przedtem'; MKar. *burun* 'przedtem'; CCum. *burun* 'Nase, früher, zuerst'; DEph. *burun* 'avant'; ZHŠ. *burun* 'wpierw, najpierw, początek'; PKaratsch. *burun* 'früher, ehemals'.
- burunγy* 12,7/8 'pierwszy, wcześniejszy'; 'premier, celui d'avant, antérieur'
- KKar. *burunγy*, *burunγy* 'pierwszy, dawny przodek'; MKar. *burunhu* 'pierwszy'; CCum. *burunγy* 'der erste'; DEph. *burunγy* 'celui d'avant, premier'; ZHŠ. *burunγy* 'poprzedni, wcześniejszy, pierwszy'; PKaratsch. *burunγy* 'altertümlich'.
- but* 6,22 'udo, biodro'; 'cuisse, hanche'
- KKar. *but* 'biodro, udo'; MKar. *but* 'biodro, udo'; CCum. *but* 'Schenkel'; ZDM II. *but* 'biodro'; PKaratsch. *but* 'Bein'; *baŋiq but* 'Schenkel, Lende'.
- buz-* 1,14 'psuć, łamać, naruszać (umowę)'; 'gâter, briser, violer'
- KKar. *buz-* 'psuć, niszczyć, kruszyć, łamać (przysięgę)'; MKar. *buzma* 'niszczyć, psuć'; CCum. *buz-* 'sprengen, zerbrechen, vernichten'; TArm. *buz-* 'psuć, niszczyć, pustoszyć'; ZBMv. *buz-* 'zepsuć, porwać'; ФБЛК. *буз-* 'ломать, испорить'.
- bürčä* 9,6 'pchła'; 'puce'
- KKar. *birčä* 'pchła'; MKar. *birce* 'pchła'; CCum. *bürče* 'Floh'; TArm. *burča*, *barča* 'pchła'; ZDM I. *büršä* (*bürčä*) 'pchła'; PKaratsch. *bürče* 'Floh'.
- bynjat et-* 7,6 'kłaść podwaliny, wznosić (budowlę)'; 'fonder, élever, ériger (un édifice)'
- پ. بنیاد
- KKar. *bunjat et'ma* 'kłaść podwaliny'; MKar. *bunjat etme* 'ufundować, ugruntować'; CCum. *bunjat et-* 'gründen'; TArm. *binyatlan-* 'umacniać się, być stałym'.

Č

čajalyq 1,27 'swawola, występек, bezczelność'; 'méfait, impudéce'

KKar. *čeialyx* 'bezczelność'; MKar. *cajalyk* 'swawola, wybryk'; BHor. *шаялык* 'бойкость, отчаяние'; RWb III. *чаја* (Kas. Kar. T. aus dem russ. *отчаянный*) 'хитрый ... ловкий, бойкий'; (Kar. T.) наглый; *чајалых* (Kar. T.) 'козни'.

čajpa- 2,2 'zniszczyć, unicestwić, znieważyć'; 'ruiner, anéantir, annihiler, outrager'

KKar. *čeipa-* 'wytepić, zniszczyć, unicestwić'; MKar. *čajpata* 'marnować, niszczyć, obmawiać'; ГЛекс. *чайпа-* 'истреблять'; BHor. *шайпак* 'насмешник'; *шайпаксув* (*шайпаксы-*) 'безобразничать'.

čedaqa 3,13 'jałmużna, ofiara'; 'aumône, offrande' h. *ܩܕܩܐ*

KKar. *cedaka* 'jałmużna'; MKar. *cedaka* 'jałmużna, pieniądze, ofiara'.

čijon 6,25 'Syjon'; 'Sion' h. *ܣܝܢ*

KKar. *Cijjon* vel *Cijon* 'Syjon'.

čomača 4,23 'kolek do zamykania jarzma, jarzmo'; 'cheville servant à fermer le joug, joug'

Malecki, s. 18 *Kiirdim boinumnu iuruina iollaryi byla*; Przekład Sz. s. 6 *ve demir bojunsu ve ayur juk jukletdiler banu*, co odpowiada Meqabbeč 4,23 *qojdym bojnymny čomačaya*

Eupat. Levit. 26,13 *syndyrdym čomačalaryn bojunsanyznyn* = Biblia 1000-lecia "Ja połamamę drągi waszego jarzma"; PKaratsch. *čomača* 'Jochstecken'; ФБалк. *чомача* 'колышок (заноза) ярма'; BHor. *шомаша* 'клин для ярма'; Кумык.-русс. сл. *чомача* 'затычка для ярма'.

čograq 1,15 'źródło'; 'source'

KKar. *čoyarax* 'źródło'; MKar. *coharak* 'źródło'; CCum. *čograq*, *čoxraq* 'Quelle'; TArm. *čovrax*, *čovrax* 'źródło'; BHor. *шокырак* 'ручей, родник'.

čomart 5,28 'szlachetny, szczodrobliwy'; 'noble, généreux' p. *جومرد*

KKar. *šomart* 'szlachetny, szczodrobliwy'; MKar. *dzomart* 'dostojnik, szczodro-bliwy'; CCum. *gomard*, *gomart* 'freigebig'; TArm. *džomart*, *džomard* 'hojny, szczodry'; P-КБ. щедрый 'чомарт'.

čóplánmák 6,27 'zebranie się (w jednym miejscu), zgromadzenie się'; 'se grouper, se réunir'

KKar. *čopla-* 'zbierać, obierać'; MKar. *cepleme* 'fastrygować'; CCum. *čopla-* 'sammeln', *čöple-* 'zusammenbinden'; TArm. *čopla-*, *čopla[n]-* 'zbierać, zrywać, gromadzić'; PKaratsch. *čöplä-* 'picken, anbeissen'.

čyda- 9,3 'cierpieć, znosić, wytrzymywać'; 'souffrir, endurer, tolérer, supporter'

KKar. *čyda-* 'wytrwać, być cierpliwym, zniesć, wycierpieć'; MKar. *cydama* 'być cierpliwym, cierpieć, znosić'; TArm. *čida-* 'usiłować, znosić, cierpieć'; PKaratsch. *čida-* 'dulden, erdulden': Кумык.-русс. сл. *чыдамак* 1. выдерживать, выносить, терпеть, 2. не знать износу, быть крепким, прочным'; WZMong. 12. *čyda-* 'ausharren, geduldig sein, aushalten, leiden' < *čida-* dass.

čyraj 8,2 'twarz, oblicze'; 'visage, face'

KKar. *čeraĭ* 'twarz, oblicze'; MKar. *cyraj* 'twarz'; CCum. *čyraj* 'Gesicht, Porträt'; DTHist. *čirey* 'face, visage, aspect'; ZHŠ. *čyraj* 'twarz, oblicze, cera'; PKaratsch. *ciraj* 'Schönheit'; WZMong. 9. *čaraj* ~ *čeraĭ* 'Gesicht, Antlitz' < *čiraj* dass.

čyq- 7,5 'wychodzić, wejść na'; 'sortir, monter'

KKar. *čyχ-* 'wyjść, powstawać, wydobywać się'; MKar. *cykma* 'wychodzić'; CCum. *čyq-*, *čyχ-* 'herauskommen, hinausgehen'; TArm. *čič-*, *čχ-* 'wychodzić, wydobywać się'; ZBMv. *čyq-* 'wychodzić, ukazywać się'; PKaratsch. *čiq-* 'hinausgehen, herauskommen, hinreichen'; ФБалк. *чык-* 'выходить, появляться'; *чыкъ-* (*чых-*) 'выходить, выступать, показываться',

čyrym et- 9,22 'spać (głęboko)'; 'dormir (profondément)'

Por.: KKar. *čyrym et-* 'głęboki sen'; MKar. *cyrym* 'drzemka'. TArm. *čirīm et-* 'spać (głęboko?)'; БНог. *шырым: кьоздинъ шырымын алув* 'вздремнуть, соснуть'.

čyqar- 5,18 'wyciągać, wydobywać, wyprowadzać'; 'tirer, dégager, faire sortir'

KKar. *čyqar-* 'wydobywać, wyciągać, wyprowadzać, składać (ofiare)'; MKar. *cyharma* 'dostawać, wyciągać, wynosić'; CCum. *čyqar-* 'herausbringen, herausziehen'; TArm. *čičar-* 'wyprowadzać, wyciągać, wydobywać, wyjawiać, usuwać'; PKaratsch. *čiqar-* 'herausnehmen, hinaustragen'.

D

da passim 'i, a, także' (zawsze pisane łącznie z następującym po nim wyrazem); 'et, aussi' (toujours écrit ensemble avec le mot qui le suit)

KKar. *da* 'i, a, wówczas, tedy, lecz'; MKar. *da* 'i, a'; TArm. *da* 'również, też, tak samo, i'; CCum. *-da*, *-de* "enklitische Partikel, die das vorgehende Wort hervorhebt; an finite Verbformen gefügt hat es fast die Funktion einer Konjunktion"; PKaratsch. *da*, *ta* 'und, auch'; БНог. *da* (*de*, *ma*, *me*) союз. соед. 'и, также, тоже'.

daf 6,29 'bęben'; 'tambour' p. دَف

KKar. *taf* 'bęben'; MKar. *taf* 'bębenek'; CCum. *taf* 'Tamburin'. Niesłuszne wydaje się zestawienie tego wyrazu z h. דָּפ (por. KKar. i brak w WZAr.); o jego perskim pochodzeniu świadczy wokalizacja: przed "f" raczej możliwe byłoby "a" > "o", niż odwrotnie; L. Z. B u d a g o v i B. V. M i l l e r formę دَف uważają za perską, Z e n k e r rozróżnia p. دَف *def* i ar. دُف *duff*.

dayyn 2,6 'również, też'; 'aussi'

KKar. *dayy* 'również, a zarazem, toć'; MKar. *dahyn* 'jeszcze, znów', *dahy* 'również'; CCum. *dayy* 'auch, jedoch', *dayyn* 'bisher'; TArm. *dayin*, *dayn*, *dayi* 'jeszcze bardziej, więcej'; PKaratsch. *dayi*, *dayi da* 'noch, wieder'.

dajm 4,19 v. *dajym*

dajym 5,2 'zawsze'; 'toujours' ar. دائم

TArm. *dayma* 'zawsze, stale'; Zenker دائم *dāim* 'dauernd, bestehend, ewig, beständig'; БНог. дайым 'всегда, постоянно'; Р-КБ. всегда, постоянно 'дайым'.

dastur 6,8 'przepis, nakaz (przyzwolenie?)'; 'prescription, ordonnance (permission?)',

ر. دستور

Malecki, s. 19 *ki šēn koīasyn avzuna adamnyn ažiš šoźlariīni*, co odpowiada Meqabbeč 6,8 *ki sensen ol qojyan adamya ayuz dasturundaŋ*

Eccles. II, 24 *dasturyndan taŋrynyŋ* 'z ręki Bożej' (h. מִיַּד הַאֱלֹהִים); Zenker دستور *destur* '1. Staatsminister, 2. Muster, Regel, Vorschrift'.

davu 8,19 'pytanie (na rozprawie sądowej)'; 'question (à l'audience), interrogatoire' ar. دَعْوَى

Malecki, s. 23 *úgut'*

CCum. *daave, dav* 'Vorladung (vors Gericht)'; PKaratsch. *dau* 'Streit, Prozess'; Буд. دعوى, простон. тат. дау, ... تاو *dau*, ... тау 'спор, тяжба, процесс, претензия'; ГДок. *davi* 'иск, судебный процесс, тяжба'; МПам. *davy* 'претензия, иск'.

de- 6,2 'mówić'; 'parler'; *demá* 'mówiąc'; 'en parlant'

Malecki, s. 19 *ajt-* (*aītadoγoč*)

Eccles. I, 16 *demá* 'mówiąc' (= h. לְאָמַר)

Por.: ZTreny *d'ep* 'mówiąc (zakrzepłe gerundium od nieużywanego czasownika *de-* 'mówić')'; CCum. *de-* 'sagen, meinen'; PKaratsch. *de-* 'sagen, denken, meinen'; *dep, tep* 'sagend, meinend'.

degin 1,21 'do, aż do'; 'à, jusqu'à'

KKar. *d'eīn* 'aż do'; MKar. *dejin* 'do'; CCum. *dejin* 'bis'; DTHist. *diyīn* 'jusqu'à'; БНог. дейум послеслог 'до'.

degištir- 3,2 'zamieniać, zmieniać'; 'échanger, troquer'

Abkowicz, s. 2 *alyštir-*

ZBMv. *däğšür-* 'zmieniać'; Zenk. دَکْشِرْمَک *degištirmek* 'vortauschen, verwechseln, verändern, anders machen'.

din 8,5 'rozprawa, sąd'; 'audiance, tribunal'; 4,24 'wyrok, kara (wymierzona)'; 'verdict, peine' h. דִּין

doy- 4,27 'rodzić się'; 'naître'; 9,26 'nadejść (o dniu)'; 'venir (en parlant du jour)'

KKar. *tuv-* 'rodzić się'; MKar. *tuwma* 'rodzić się'; CCum. *toγ-, tov-, tuv-* 'geboren werden'; DEph. *toğ-* 'naître, se produire'; PKaratsch. *tū-* 'geboren werden'.

doyrylyq 4,24 'prawda, prawdziwość, słuszność'; 'vérité, véracité, raison'

Malecki, s. 18 *t'uz tofalar*

MKar. *duhruluk* 'akuratność, ścisłość'; por.: CCum. *toγru* 'gerade'; ZHŠ. *toγru, toγry* 'prosty, słuszny, prosto, otwarcie'; Zenk. طوغرلىق *dogruluk* 'Geradheit phys. u. moral., Richtung, Weg'.

doyur- 8,17 'rodzić'; 'accoucher, enfanter'

KKar. *tuwdur-* 'urodzić'; MKar. *tuwdurma* 'urodzić'; CCum. *toyur-*, *tuwur-* 'gebären'; ZBMv. *doyur-* 'urodzić'; Zenk. طوغرمق *dogurmak* 'zur Welt bringen, zeugen, gebären' itd.

dost 4,5 'przyjaciół'; 'ami' p. دوست

KKar. *dost* 'przyjaciół'; MKar. *dost* 'przyjaciół'; CCum. *dost* 'Freund'; TArm. *dost* 'przyjaciół'; ZBMn. *dost* 'przyjaciół, towarzysz'; PKaratsch. *dus* 'Freund'; ФБалк. *мос* 'любовник'.

dört 12,16 'cztery'; 'quatre'

KKar. *d'ort* 'cztery'; MKar. *dert* 'cztery'; CCum. *tört*, *dört* 'vier'; TArm. *dort* 'cztery'; ZBMn. *tört* 'cztery'; PKaratsch. *tört* 'vier'.

duşman 4,9 'wróg'; 'ennemi' p. دشمن

KKar. *duşman* 'wróg, nieprzyjaciół'; MKar. *dusman* 'nieprzyjaciół, wróg'; CCum. *duşman*, *tüşman*, *tuşman* 'Feind, Gegner'; TArm. *duşman* 'wróg, nieprzyjaciół'; ZBMn. *duşman* 'nieprzyjaciół, wróg'; ФБалк. *тушман* 'враг, неприятель'.

dunja 4,2 'świat'; 'monde' ar. دنیا

KKar. *dunja* 'świat, ludzie, człowiek'; MKar. *dunja* 'ludzie, świat'; CCum. *dunjá*, *dunijá*, *dünja*, *dünje* 'Welt'; TArm. *dunja*, *duné* 'świat'; PKaratsch. *dünja*, *dunja* 'Welt'.

dügül 3,2 'nie, nie jest'; 'rien, n'est pas'

KKar. *tuwül* 'nie, nie jest'; MKar. *tiwül* 'nie'; H. *ğiwil* (< *d'iwil*); CCum. *devül* unflektierbares Negationswort; TArm. *dugul* 'nie jest'; DEph. *tugul* 'n'est pas (copule négative)'; PKaratsch. *tügül*, *tüjül*, *tül* 'nicht' itd.

Ž

žan 4,14 'dusza'; 'âme' p. جان

KKar. *žan* 'życie, dusza'; MKar. *džan* 'dusza'; CCum. *žan* 'Seele'; TArm. *džan* 'dusza, duch'; ZDM II. *žan* (*žan*) 'dusza'; PKaratsch. *žan* 'Seele'.

žanly 4,24 'posiadający duszę, o (takiej a takiej) duszy'; 'celui qui a une âme, avec une (telle et telle) âme'

KKar. *žanly* 'o (takiej a takiej) duszy'; H. *žanly* 'o (takiej a takiej) duszy'; TArm. *džanli* 'mający duszę'; ZHŠ. *žanlyy* 'mający duszę, o (takiej) duszy'; PKaratsch. *žalli* 'gutmutig'.

žaxannam (*žaxánnám?*) 9,4 'piekło'; 'enfer' ar. جهنم

MKar. *džehinem* 'tamten świat'; ZTerm. s. 33 *džehinnem* 'piekło'; PKaratsch. *žaxanim* 'die Hölle'; P-Кумык. ад 'джагьеннем'; P-Казах. ад 'жаханнам'; P-Ккалп. ад 'жэхәннем'.

žemaat 10,16 'zgromadzenie, zbór'; 'assemblée, réunion' ar. جماعة

KKar. *žymat* 'zebranie, zbór'; MKar. *džymat* 'gmina, parafia'; PKaratsch. *žamayat* 'Gemeinde, Hausgruppe'.

- šem et-* 6,28 'zbierać, zgromadzić'; 'réunir, recueillir, assambler' ar. جمع
 Zenk. s. v. جمع : *šem' etmek* 'versammeln, vereinigen, hinzufügen, addieren'.
šoyap 5,21 'odpowiedź'; 'réponse'; *šoyap ber-* 'odpowiadać'; 'répondre' ar. جواب
 KKar. *šuvat* 'referen': MKar. *dzuwat* 'wtór'; H. *šuvat*, *šuvat ber-* — terminy
 z zakresu liturgii: w czasie nabożeństwa niektóre modlitwy odmawia się w ten
 sposób, że hazzan lub jeden z wiernych wypowiada (*uħujd*) jedno zdanie (lub
 pierwszą część zdania), na co zebrani 'odpowiadają' (*šuvat beredler*) następnym
 (dalszą częścią) i tak po kolei do końca modlitwy; CCum. *šovap* 'Antwort';
 DTHist. *džuvap*, *džuap* 'réponse'; *džuvap bermay*; TArm. *džuvap* 'odpowiedź';
džuvap ber- 'odpowiadać'; RWb IV. *mošan* (Krm.) 'ответ'.
šurum 11,19 'kara'; 'peine' ar. جرم
 Abkowicz, s. 6 *šurum*
 MKar. *dzurum* 'kara'; CCum. *šurum* 'Strafe'; TArm. *šurum* 'kara, grzywna'.

E

- egár* 2,13 'jeżeli'; 'si' p. ڤا
 KKar. *éger* 'jeżeli, czy nie'; MKar. *eger* 'gdy, jeżeli'; CCum. *eger*, *egir* 'falls, wenn'; TArm. *egar*, *egar ki* 'jeżeli, jeśli'; ZBMn. *ägär* 'jeżeli, jeśli'; BHor. *эгэр* 'если, если же' itd.
eksil- 9,15 'ubywać, wyczerpać się, znikać'; 'diminuer, s'épuiser disparaître'
 KKar. *eksil-* 'zmniejszyć się, ubywać, zniknąć, zginąć'; MKar. *eksilme* 'pozbywać się, ubywać'; CCum. *eksit-* 'vermindern'; ZBMv. *äksil-* 'zmniejszyć się'; RWb I. *äkcil-* (Osm., Krm.) 'уменьшаться, убавляться, (Kar. LT) погибнуть, уничтожиться'.
elči 3,15 'posłaniec, wysłannik'; 'courrier, messenger'
 KKar. *elči* 'poseł'; MKar. *elci* 'poseł'; CCum. *elči* 'Bote, Botschafter'; TArm. *elči* 'poseł, goniec, wysłannik'; ZDM II. *elši* (*älči*) 'posłaniec, goniec, kurier'.
emgán- 6,20 'trudzić się, męczyć się'; 'se donner bien du mal, se laisser, se tuer (au travail)'
 Por.: MKar. *emgek*, *emgeklik* 'męka, znój'; CCum. *emgek* 'Leiden, Qual'. TArm. *émgan-* 'męczyć się, trudzić się, cierpieć'; ZHŠ. *emgän-* 'męczyć się, wysilać się'.
endi 1,20 'oto, teraz'; 'voici, maintenant'
 KKar. *eñdi* 'tedy, tylko, wreszcie, przecież, teraz'; MKar. *endi* '-że' (np. chodź-że); CCum. *emdi*, *imdi* 'jetzt, sofort'; PKaratsch. *endi*, *jendi* 'jetzt'; ФБалк. *энди* 'теперь, ныне, и так'.
eñsá 1,13 'kark'; 'nuque'
 KKar. *eñsa* 'kark'; MKar. *ense* 'kark'; CCum. *eñse* 'Nacken'; TArm. *éngsa*, *iéngsa* 'kark'; ZDM II. *äñsä* (*ängsä*) 'kark'.

eṣṣáli 10,18 'o (takim a takim) karku'; 'ayant une nuque (telle et telle)' v. *eṣṣá*.

eṣṣáj 5,14 'pochylać się, okazywać pokorę'; 'sep encher, faire humble, marquer de l'humilité'

KKar. *eṣṣeṣi-*, *eṣṣeṣi-* 'chylić się'; MKar. *eṣṣeṣme* 'chylić się, okazywać pokorę', *eṣṣeṣgen* 'pokorny, uniżony'; BHoḡ. *eṣṣeṣeṣi-* 'нагибаться, наклоняться' itd. P-Kumyk. нагнуться 'eṣṣeṣeṣmek'.

erin 10,11 'warga'; 'lèvre'

KKar. *erin* 'warga'; MKar. *erin* 'warga'; CCum. *erin* 'Nasenloch, Zahnfleisch'; TArm. *erin* 'warga'; PKaratsch. *erin* 'Lippe'.

erklá- 12,24 'stosować siłę, zmuszać (?)', 'ciemieżyć'; 'employer la force, user de la force, forcer, opprimer'

Abkowicz, s. 7 *i ylyčylyx et-*

KKar. *erklá-* 'panować, rządzić'; MKar. *erkláme* 'panować, rządzić'; por.: CCum. *erk* 'Kraft, Macht'; TArm. *erklá* 'moc, wola, ochota'; ZHŠ. *ärk* 'siła, moc'; BHoḡ. *эрк* 'воля'.

esirik 9,21 'pijany'; 'ivre, soûl'

KKar. *esirik* 'pijany'; MKar. *esirik* 'pijany'; CCum. *esir-* 'betrunken sein'; DTHist. *esirik* 'ivre'; ZHŠ. *äsrük* 'pijany, upojony' itd. PKaratsch. *esir-* 'berauscht werden'; ФБалк. *эсирик* 'гордый, надутый'; BHoḡ. *эсирик* 'пьяный, нетрезвый||пьяница'.

eṣit- 1,5 'słyszeć, słuchać, być posłusznym'; 'écouter, entendre, obéir'

KKar. *eṣit-* 'słyszeć, wysłuchać'; MKar. *eṣitme* 'słyszeć'; CCum. *eṣit-* 'hören'; TArm. *iṣit-* 'słuchać, być posłusznym'; ZDMm. *jäṣit-* 'słyszeć, słuchać'; ZHŠ. *iṣit-* 'słyszeć, posłyszeć'; PKaratsch. *eṣit-*, *jeṣit-* 'hören'.

eṣittir 5,12 'dawać odczuć, dawać słyszeć, powodować słyszenie'; 'faire sentir, faire entendre'

KKar. *eṣittir-* 'dać słyszeć'; MKar. *eṣittir-* 'dać słyszeć'; BHoḡ. *эситтир-* '1. да-вать возможность слушать, 2. извещать, оповещать'; v. *eṣit-*.

eṣol 2,5 'tamten'; 'celui-là, l'autre'

MKar. *osol* 'tamten'; CCum. *oš* — Deutewort.

ev 4,8 'dom'; 'maison'

KKar. *juv*, *iṣv* 'dom'; MKar. *iw* 'dom'; CCum. *ev*, *iv*, *öv* 'Haus'; TArm. *ov* 'dom'; ZHŠ. *ev* 'dom, domostwo'; ZDMm. *jäv* 'dom'; PKaratsch. *üj* 'Haus'.

eṣov 5,9 'hizop, kropidło (z gałązek hizopu)'; 'hysope, goupillon en branches d'hysope' z greckiego ὕσσωπος przez h. אֶזוֹב

Malecki, s. 18 *čobor*

TArm. *iṣop* 'hizop'.

F

- fajda et-* 8,10 'być wartym, dawać korzyści, przydawać się'; 'valoir, apporter de avantages, servir' ar. فائدة
 KKar. *fajda* 'korzyść'; MKar. *fajda* 'korzyść, pożytek, zysk'; TArm. *fayda* 'korzyść, zysk, zarobek'; P-KB. польза 'naйда'; БНог. найда 'польза, выгода'.
ferjat et- 5,1 'krzyczeć, wołać (o pomoc)'; 'crier, appeler (au secours)' p. فریاد
 KKar. *firiat* 'krzyk, wołanie'; MKar. *firjat etme* 'wołać, wzywać'.
fikir 3,24 'myśl, duch'; 'pensée, esprit' ar. فكر
 Abkowicz, s. 3 sayyş
 KKar. *fikir* 'myśl'; MKar. *fikir* 'myśl'; TArm. *fikir* 'myśl'; P-KB. мысль 'нукир'; БНог. нукир 'мысль, дума'.

G

- gendi* 7,12 v. *kendi*
góvdá 11,17 'ciało, korpus'; 'corps'
 KKar. *góvd'a* 'ciało, korpus, zwłoki, trup'; MKar. *gewde* 'trup'; TArm. *govda* 'ciało, członki'; ZDM II. *gövdä* 'tusza, ciało'; БНог. кевде '2. тело'.
gúnax 1,27 'grzech'; 'péché' p. گناه
 KKar. *guñax* 'grzech'; MKar. *ginech* 'grzech'; PKaratsch. *günaç* 'Sünde';
 ГДок. кунах 'вина, проступок'; БНог. куьна 'грех, вина' itd.
gúnaxli 2,1 'grzeszny'; 'pécheur'
 MKar. *ginechli* 'grzeszny'; PKaratsch. *günaxli* 'sündhaft, sündig'; БНог. куьналы 'грешный, грешник, виновный'.

Г

- γajbat sózlá-* 12,12 'znieważać, lżyć'; 'outrager, insulter' ar. غيبة
 Zenk. s. v. غيبة: *gybet sōjlemek* 'einen übles nachreden'.
γalil 6,29 Galilea h. גליל

H

- haššem* 12,20 'imię (Boże), Bóg'; 'nom (de Dieu), Dieu' h. השם
heçal 5,23 'ołtarz'; 'autel' h. הֶחָל
 MKar. *hechal* 'ołtarz'; H. *eçal* 'ołtarz'.

X

- χabar* 7,10 'wiadomość, wieść'; 'information, nouvelle' ar. خبر
 KKar. *χabar* 'wieść, pogłoska'; MKar. *chabar* 'wieść, pogłoska'; CCum. *χabar* 'Nachricht, Neues'; DTHist. *χabar* 'nouvelle, bruit'; TArm. *χabar* 'wieść, wiadomość'; PKaratsch. *χapar* 'Neuheit, Nachricht, Märchen'.
- χadirlá-* 6,16 'przygotować'; 'préparer' ar. حضر
 KKar. *χadirla-* 'przygotować'; MKar. *haairleme* 'przygotować'; TArm. *hadirla-* 'przygotować'; P-Kumyk. готовить 'гъазирлемек'.
- χajifsin-* 9,2 'litować się, zmiłować się, żałować (kogo)'; 's'apitoyer, compatir, avoir pitié de ..., plaindre' ar. حيف (Mus. Gram. s. 240 błędnie: h. ھفھ)
 KKar. *χajifsun-*, *χajyfsun-* 'litować się'; MKar. *chajifsinme* (*chajif sunma**) 'litować się'; DTHist. *hayifsin-* 'regretter, avoir pitié de'; TArm. *hayifsun-*, *hayufsun-* 'litować się, żałować'.
- χajifsinivči* 8,20/21 'litościwy, miłosierny'; 'miséricordieux, charitable'
 KKar. *χajifsunuvču* 'litościwy, miłosierny'; H. *χajifsinivči* 'litościwy, miłosierny'.
- χajif-sinmák* 8,23 'zmiłowanie, pożałowanie, litość'; 'compassion, pitié'
 MKar. *chajifsinmek* 'litość'; TArm. *hayifsunmaχ*, *hayufsunmaχ* 'współczucie, litość, żal'.
- χajvanlyq* 2,3 'zezwierżenie, dzikość'; 'bestialité, sauvagerie, barbarie' ar. حيوان
 MKar. *hajvan* 'zwierzę'; TArm. *hayvan*, *hayman* 'zwierzę pociągowe, bydlę'; PKaratsch. *χajwan* 'Tier'.
- χamam* 9,11 'łaźnia'; 'bains' ar. حمام
 Malecki, s. 24 *iylysuw*
 PKaratsch. *χamam* 'Bad'; Zenk. حمام *hammâm* (vulg. حمام *hâmâm*) 'Bad'.
- χan* 4,13 'władca, pan'; 'maître, seigneur'
 KKar. *χan* 'chan krymski'; MKar. *chan* 'chan, władca'; CCum. *qan*, *χan* 'Kaiser, König'; TArm. *χan* 'król, książę'; PKaratsch. *χan* 'König'.
- χanlyq* 8,12 'władza królewska, panowanie, królestwo'; 'règne, royauté, royaume'
 KKar. *χanlyx* 'władza, państwo, władca'; MKar. *chanlyk* 'królestwo, państwo'; TArm. *χanlyχ* 'królestwo'; STex. *χanlyχ* 'regnum'; CCum. (*qanlyq*) *χanlyq*, *xanlyχ*, 'Königtum, Königsreich'; ZHŠ. *χanlyq* 'państwo, władza królewska, panowanie'.
- χanuz* 12,2 'jeszcze'; 'encore' p. هنوز
 KKar. *anuz*, *γanuz* 'jeszcze'; MKar. *hanuz* 'jeszcze'; CCum. *hanuz*, *anuz* 'bisher'; TArm. *hanuz* 'jeszcze nie, zaledwie, wciąż'.

* Taka forma w H. nie występuje. M a r d k o w i c z zaczerpnął ją prawdopodobnie z jakiejś rękopiśmiennej kopii utworu w dialekcie trockim. Rozdzielne pisanie tego czasownika nie ma uzasadnienia w wymowie, chociaż często taką właśnie pisownię stosowano, por. *χajif-sinmák* (8,3).

- χaram* 3,3 'zakazany, zabroniony'; 'défendu, interdit' ar. حرام
 CCum. *χaram* 'verboten, Verbotenes'; PKaratsch. *χaram* 'eigennützig, selbstsüchtig'; Zenk. حرام 'gesetzlich verboten, ungesetzlich'; ФБалк. *χарам* 'противозаконный, поганый, запрещенный'.
- χastalyχ* 9,12 'choroba'; 'maladie' p. حسة
 KKar. *χastalyχ* 'choroba'; MKar. *chastalyk* 'bolesć, choroba'; TArm. *χastaliχ*, *χastalχ* 'choroba'; ZHŠ. *hastalyq* 'choroba'.
- χata* 10,6 'błąd, przewinienie'; 'erreur, faute' ar. خطأ
 Malecki, s. 24 *tanmaχ*
 PKaratsch. *χata* 'Schaden'; Zenk. خطأ 'Begehen eines Fehlers, Fehltritt, Versehen, Irrthum, Sünde' itd.
- χatyn* 8,17 'kobieta'; 'femme'
 KKar. *katyn* 'kobieta, żona'; MKar. *katyn* 'kobieta, żona'; CCum. *qatun*, *χatun* 'Frau, Ehefrau, Hausfrau'; TArm. *χatun* 'kobieta'; ZDM II. *hātun*, *hātyn* 'pani, dama'; PKaratsch. *qatīn* 'Frau, Weib'.
- χazrat(lar)* (*χazrāt(lār)?*) 1,25; 5,16 'twarz, oblicze (Boga)'; 'face, visage (de Dieu)' ar. حضرة
 Malecki, s. 18 *kyblalar*
 Abkowicz, s. 1 *alnyida šeniñ kuçlu t'eñrimiz*
 ZUnik. 10. Krm.-kar. *χazrāt* z arab. *ḥaḍrat*^{um} 'obecność, majestat, wysokość na oznaczenie hebr. פָּנִים *pānīm* 'twarz' zam. zwykłego kar. *īuš* (*iūš*); Zenk. حضرة *ḥazret*, pl. حضرات *ḥazarāt* und حضرتلر 'Mejestät, Excellenz'.
- χor et-* 6,21 'gardzić, odrzucać, ganić'; 'mépriser, dédaigner, repousser, blâmer, reprendre' p. خور
 KKar. *χor et-* 'lekceważyć, gardzić, odrzucać'; MKar. *χor etme* 'ganić, odrzucać'; por.: CCum. *χor* 'schlecht, mangelhaft'; ZHŠ. *hor qyl-* 'poniewierać, źle traktować'.
- χorla-* 6,21 'ganić, źle traktować, lekceważyć, mieć za nic'; 'faire peu de cas de, avoir pour rien, dédaigner'
 KKar. *χorla-* 'lekceważyć'; MKar. *chorlama* 'besztać, lajać'; CCum. *χorla-* 'verachten, geringschätzen'; ZHŠ. *horla-* 'lekceważyć, źle traktować, poniewierać'; PKaratsch. *χorla-* 'besiegen'.
- χormat* (*xórmát ?*) 3,1 'cześć, szacunek, godność'; 'honneur, respect, dignité' ar. حرمة
 KKar. *χormat* 'cześć, szacunek, czcigodność'; MKar. *hermet* 'szacunek, respekt'; CCum. *χormat* 'Ehre'; TArm. *hormat* 'szacunek, respekt'.
- χyšym* 9,14 'gniew'; 'colère' p. حشم
 MKar. *chyssym* 'gniew Boski, ręka Boska'; ZTreny *χyššym* 'ręka Boga, oblicze Boga'; ZUnik. 11. zach.-kar. *χyššym*, krm.-kar. *χyšym* z pers. *χišm* 'gniew' odpowiada różnym częściom ciała: ręka ..., twarz ..., oblicze ..., dłoń ..., palec ...; TArm. *χišim*, *χšim* 'gniew'.

I

ič 5,18 'wnętrze', z suf. dzierż. 'w, wewnątrz'; 'intérieur', avec le suffixe possessif 'dans, à l'intérieur'

KKar. *ič* 'wnętrze'; MKar. *ic* 'wnętrze, żołądek'; CCum. *ič* 'das Innere'; TArm. *ič* 'wnętrze, środek'; PKaratsch. *ič* 'das Innere, das Eingeweide'; ФБалк. *уу* 'внутренность'.

'inajat 4,22 'oko (Boga)'; 'oeil (de Dieu)' ar. *عين*

KKar. *enajāt* 'oko (boskie)'; MKar. *enajāt* 'oko boskie'; ZUnik. 5. zach.-kar. *enajāt*, krm.-kar. *inajāt* z arab. '*inā'īa*'^{um} 'wsparcie, łaska, opatrzność' na oznaczenie hebr. *אֵין* '*a'in* 'oko' zamiast zwykłego kar. *kož*'.

ināk 3,5 'krowa'; 'vache'

MKar. *jinek* 'krowa'; CCum. *inek* 'Kuh'; TArm. *inaḱ* 'krowa'; ZBMn. *ināk* 'krowa'; PKaratsch. *inek* 'Kuh'; ФБалк. *уinek* 'корова'.

inžálámák 6,11 'badanie, analizowanie'; 'recherche, analyse'

Por.: KKar. *inčkala-* 'rozdrabniać, rozpatrywać szczegółowo, analizować'; MKar. *inčkeleme* 'analizować, rozbierać'; Zenk. *إنجهلك* *inğelemek* 'dün machen, verdünnen, verfeinen' itd.

igrar et- v. *yqrar et-*

iránči 7,23 'wstrętny, obrzydliwy, podły'; 'répugnant, abominable, vil, lâche, affreux'

ZTreny. *ierinčila-* 'czynić wstręty, obrzydzać' < *ierinči* 'wstrętny' + suf. *-la-*; MKar. *jerencli* 'obmierzły, odrażający'; CCum. *jirenči* '(abscheulich), feige'; TArm. *igranči, iḱranči* 'obrzydliwy, obrzydły, wstrętny'.

iránčilik 2,24 'obrzydliwość, podłość'; 'dégoût, lâcheté, vilénie'

KKar. *irinčilik, ieřančilik* 'obrzydliwość'; MKar. *irencilik* 'podłość'; TArm. *igrančilik, igrančiliḱ* 'wstręt, obrzydliwość, brud' v. *iránči*.

iri- 1,8 'tajać, topnieć, rozpuszczać się'; 'dégeler, fondre, se dissoudre'

KKar. *iri-* 'topnieć, roztopiać się'; MKar. *irime* 'roztopiać się, topnieć'; CCum. *iri-* 'zerfliessen'; TArm. *eri-* 'topić [się], chudnąć'; NKumyk. *iri-* 'sich auflösen, tauen'.

isi 9,3 'gorąco, żar'; 'chaleur, ardeur'

KKar. *issi* 'ciepło'; MKar. *issi* 'ciepło'; CCum. *isi, issi, jisi* 'heiss, brennend, Brand'; TArm. *isi, issi* '1. ciepły, gorący, 2. ciepło, gorąco'; ZBMn. *issi* 'ciepły, gorący'; PKaratsch. *issi* 'heiss, Hitze'.

iš 1,13 'uczynek, postępek'; 'action, acte'; 8,22 'zajęcie, praca, sprawa'; 'travail, affaire'

KKar. *iš* 'robota, praca, czyn, dzieło, sprawa'; MKar. *is* 'czynność, praca, robota, sprawa'; CCum. *iš* 'Werk, Tat, Arbeit'; TArm. *iš* 'dzieło, sprawa, praca; rzecz'; ZBMn. *iš* 'praca, zajęcie'; PKaratsch. *iš* 'Sache, Beschäftigung'.

išli 9,2 'mający (takie a takie) sprawy, uczynki'; 'ayant de (telles) affaires' v. *iš*

- izlá-* 4,4 'szukać, dopraszać się, błagać o coś'; 'chercher, prier, implorer'
 KKar. *izla-* 'śledzić, szukać, dopytywać się'; MKar. *izleme* 'szukać, dopytywać się'; *izdeme* 'szukać'; por.: CCum. *izde-* 'suchen'; TArm. *izda-* 'szukać, śledzić, domagać się, żądać'. ZHŠ. *izlä-* 'szukać, iść po śladach, śledzić'; PKaratsch. *izle-* 'suchen'; ФБалк. *изле-* 'искать, требовать'; БНог. *излев* (*изле-*) '1. искать, разыскивать, 2. ходатайствовать, хлопотать'.
izlán- 11,21 'być poszukiwanym'; 'être recherché'; v. *izlá-*

J

- ja* 12,6 'albo, czy też'; 'ou, ou bien'
 ZTreny. *ja* 'lecz, zaś, gdy, tymczasem'; H. *ja* 'zaś, albo'; CCum. *ja, je* 'oder'; SChron. *ja* 'or'.
jabuq 8,25 'zamknięty'; 'fermé'
 KKar. *iabux* 'zamknięty'; MKar. *jabuk* 'zamknięty'; TArm. *iapux* 'cichy, zakryty, zamknięty, tajemniczy'; ZDM II. *jabuq* 'pokryty, pokrycie, pokrowiec'; P-KB. закрытый 'джабык'; БНог. *ябык* 'закрытый'.
jada- 3,15 'znudzić się, zniechęcać się'; 's'ennuyer, se rebuter, se décourager'
 KKar. *iada-* 'męczyć się, zmęczyć się, być zmęczonym, źle się czuć'; MKar. *jadama* 'być znużonym, zniechęcić się'; CCum. *jada-* 'ermüden'; ZHŠ. *jada-* 'męczyć się, być zmęczonym'.
jaxšy 2,14 'dobry'; 'bon'
 KKar. *iaxšy* 'dobry, dobro, szczęście'; MKar. *jachsy* 'dobry, dobrze, dobro'; CCum. *jaqšy, jáqšy, jaqšy* 'gut'; TArm. *iaxši, iaxiši, iaxši* 'dobry, dobrze, dobro'; ZHŠ. *jahšy* 'dobry, dobrze'; PKaratsch. *axši, ašxi, jaxši* 'gut'; ФБалк. *жахишы* 'хороший'.
jaxšylyq 2,15 'dobro, dobrodziejstwo, łaska'; 'le bien, bienfait, grâce'
 KKar. *iaxšylyx* 'dobro, szczęście'; MKar. *jachsylyk* 'dobroć, dobrodziejstwo'; TArm. *iaxšiliḫ, iaxšilḫ, iaxšilḫ* 'dobro, dobroć, dobrodziejstwo'; PKaratsch. *axšiliq* 'Güte, Milde, gute Qualität'.
jalbar- 2,17 'prosić, błagać, modlić się'; 'supplier, implorer, prier'
 KKar. *ialbar-* 'błagać, prosić kogoś'; MKar. *jalbarma* 'błagać, modlić się'; CCum. *jalbar-* 'bitten, anbeten, erflehen' itd.; TArm. *ialbar-* 'błagać, prosić'; ZHŠ. *jalbar-* 'błagać, prosić, modlić się (do Boga)'; ZBMv. *jal var-* 'prosić, błagać'; P-KB. *молить* 'джалбарырга'.
jalbarmaq 6,16 'błaganie, modlitwa'; 'supplication, prière'
 KKar. *ialbarmaḫ* 'błaganie, modlitwa'; MKar. *jalbarmak* 'błaganie, modlitwa'; CCum. *jalbarmaq, jalbarmaḫ* 'Bitte, Gebet'; TArm. *ialbarmaḫ* 'błaganie, prośba, modlitwa'.
jalyan 3,7 'fałszywy, nieprawdziwy, kłamstwo'; 'faux, contraire à la vérité; mensonge'

- KKar. *ialyan* 'kłamliwy, kłamstwo'; MKar. *jalhan* 'fałszywy, kłamliwy'; CCum. *jalyan* 'falsch, lügnerisch'; TArm. *ialyan* '1. kłamliwy, zakłamany, fałszywy, 2. kłamstwo'; ZDMm. *jalyan* 'fałszywy, kłamliwy'; PKaratsch. *jalyan(k)* 'unwahr', *ǰalyan* 'Lüge'.
- jalyančylyq* 12,23 'uprawianie fałszu, kłamstwa'; 'pratique de la mensonge, habitude de mentir'
- Abkowicz, s. 7 *ialyanlyq*
- DTHist. *ialyančilχ* 'habitude de mentir; mensonges?'; por.: ZDMm. *jalyančy* 'kłamca, łgarz'. БНог. *ягланишылык* 'лживость, фальшивость'; БКалп. *жалганышылык* = *жалганлык* 'ложь/ложный, ложно'.
- jalyyz* 4,2 'sam, sam jeden'; 'seul, tout seul'
- KKar. *ialyyz* 'sam, samotny'; MKar. *jalhyz* 'sam'; CCum. *jalyyz*, *jalyyz* 'einzig, allein, bloss' itd.; TArm. *ialyız*, *ialyz* '1. sam, samotny, 2. tylko'; ZHŠ. *jalyyz* 'sam, sam jeden, samotny, tylko'; PKaratsch. *ǰaŋŋiz* 'einzig, allein, nur'.
- jaltajlyq* 12,11 'oszustwo, podstęp, chytrość'; 'escroquerie, ruse, avidité'
- Abkowicz, s. 7 *ustatlyχ*
- KKar. *ialtaiχlyχ* 'fałsz, oszustwo'; MKar. *jaltajlyk* 'oszustwo, podstęp'; WZMong. *jaltaj* 'hinterlistig, falsch' < *ǰalitaj* 'schlau, hinterlistig'; ATGr. *altay* 'List/hile'; Кумык.-русс. сл. *алтакълыкъ* 'лесть, подхалимство'; Буд. *يالتاق* 'лицемерие, лесть'.
- jalyn* 9,8 'płomień'; 'flamme'
- KKar. *ialyn* 'płomień'; MKar. *jalyn* 'płomień'; CCum. *jalyn*, *jályn* 'Flamme'; TArm. *ialin*, *ialn* 'płomień'; PKaratsch. *ǰalin* 'Flamme'.
- jalynlan-* 5,7 'palić się, płonąć (płomieniem)'; 'brûler, être en flamme'
- Por.: KKar. *ialynlamaχ* 'promienistość, wydawanie płomieni'; MKar. *jalynlama* 'pałac, płomienie'. ZHŠ. *jalynlan-* 'palić się, rozpalać się, rozgorzeć, wydawać płomienie'; БНог. *ялынланув* (ялынлан-) 'воспламеняться..., пылать'; БКалп. *жалынлан-* 'пылать, гореть пламенем, пламенеть'.
- jaman* 2,27 'zły, niedobry'; 'mauvais'
- KKar. *iaman* 'zły, zło'; MKar. *jaman* 'zły, zło'; CCum. *jaman* 'schlecht, böse, übel'; TArm. *iaman* 'zły, zło'; ZDMm. *jaman* 'zły, niedobry'; PKaratsch. *aman* 'schlecht'.
- jamanlyq* 1,13 'zło'; 'mal'
- KKar. *iamanlyx* 'zło, nieszczęście, złość'; MKar. *jamanlyk* 'złość'; CCum. *jamanlyq* 'Bosheit, Böses, Schaden'; TArm. *iamanlīχ*, *iamanlχ* 'zło, nieszczęście, złość'; ZHŠ. *jamanlyq* 'zło'; PKaratsch. *amanliq* 'Bosheit, Schlechtigkeit'.
- jan-* 9,4 'palić się'; 'brûler'
- KKar. *ian-* 'płonąć, palić się'; MKar. *janma* 'palić się'; CCum. *jandur-*; *janduru* 'Licht anzünden'; TArm. *ian-* 'palić się, płonąć'; ZBMv. *jan-* 'palić się, płonąć'; PKaratsch. *ǰan-* 'brennen'; ФБалк. *жан-*, *зан-* 'гореть'.
- janč-* 5,13 'bić, obić, tłuc, gnieść'; 'battre, frapper, écraser'
- KKar. *ianč-* 'bić, uderzać, wybić, obić'; MKar. *jančma* 'bić, tłuc'; CCum.

- janč-* 'zerdrücken'; TArm. *janč-* 'bić, tłuc, walić'; BHor. *яниув* (*яни-*) 'мять, давить, топтать' itd.
- jančyl-* 6,23 'być bitym, rozbitym, gniecionym'; 'être battu, écrasé, broyé'
KKar. *jančyl-* 'być bitym, rozbitym'; MKar. *jancyłma* 'rozbić się'; TArm. *jančil-* 'być bitym'; ATGr. *jančal-* 'zerdrückt werden/ezil-'; BHor. *яниылув* (*яниыл-*) 'быть мятым, промятым, раздавленным' itd.
- janlyšlyq* 3,16 'błąd'; 'erreur'
Por.: KKar. *janlylyšlyx* 'błąd'; MKar. *janhylyšlyk* = *janhyłmak* 'błąd'; CCum. *janyl-* 'irren'; TArm. *iangliš, iangiš, ianliš* 'błąd, pomyłka'; ZBMv. *janlyl-* (*janyl-*) 'mylić się'; BHor. *янгылыс* 'ошибка'.
- janu* 9,29 'nowy'; 'nouveau, neuf'
KKar. *janu* 'nowy'; MKar. *janhy* 'nowy'; CCum. *janu* 'neu'; TArm. *iangi* '1. nowy, 2. nowy'; ZHŠ. *janu* 'nowy, na nowo, świeży'; PKaratsch. *janji* 'neu'.
- janyr-* 9,9 'odnawiać się'; 'se renouveler'
KKar. *janyr-* 'odnawiać się'; MKar. *janhyrma* 'odnawiać się'; ATGr. *yanar-* 'sich erneuern/yenileş-'; P-KB. обновиться 'джангырырга'; BHor. *янгырув* (*янгыр-*) 'обновляться, освежаться'.
- janyr-* 5,12 'odnawiać'; 'renouveler'
KKar. *janyr-* 'odnawiać'; MKar. *janhyrtma* 'odnawiać, wznawiać'; TArm. *iangirt-* 'odnawiać'; P-KB. обновить 'джангыртырга'; BHor. *янгыртув* (*янгырт-*) 'обновлять, возобновлять'.
- japu* 7,6 'budowa, budowla'; 'construction, édifice'
ZHŠ. *jap-* 'budować, wznosić'; RWb III. *jany* (Krm. Dsch.) = *яны* (osm.) 'строение, здание'; Буд. s. v. *ياپى، يابو، يابىق* 'постройка, строение, здание'.
- jaraštyr-* 6,26 'przysposabiać, zestawiać, porządkować'; 'préparer, comparer, mettre de l'ordre'
Malecki, s. 20 *tużał-*
KKar. *jaraštyr-* 'dostosować, dopasować'; MKar. *jarastyрма* 'dopasowywać, dostosowywać, zestawiać'; CCum. *jaraštur-*, *jaraštyr-* 'einrichten'; ZHŠ. *jaraštur-* 'dostosować, dopasować, przygotować, urządzić'; PKaratsch. *žaraštir-* 'anpassen, versöhnen'.
- jaraštyryl-* 8,7/8 'być zestawionym, ustawionym'; 'être comparé, être posé' forma zwrotna od *jaraštyr-* (por. wyraz poprzedni)
Malecki, s. 23 *tužul-*
- jaratyl-* 4,2 'być stworzonym'; 'être créé'
AD. *jaratyl-* 'być stworzonym'; MKar. *jaratylma* 'być stworzonym'; TArm. *jaratil-* 'być stworzonym'; por.: CCum. *jarat-* 'schaffen, erschaffen'; ZHŠ. *jarat-* 'tworzyć, stworzyć'; PKaratsch. *žarat-* 'schaffen, erschaffen'.
- jaratyvčy* 1,11 'stwórca'; 'créateur'
KKar. *jaratuvču* 'stwórca'; MKar. *jaratuvcu* 'stwórca'; por.: CCum. *jarattačy*, *jaratqan* 'Schöpfer'; TArm. *jaratuči* 'stwórca'; ZHŠ. *jaratyučy* 'Stworzyciel'; P-KB. творец 'джаратыучу'.

jarly 5,3 'biedny, nędzny'; 'pauvre, misérable'

KKar. *iarly* 'biedny, nędzny'; MKar. *jarly* 'biedny, nędzny'; CCum. *jarly* 'arm'; TArm. *iarli, iarli, iarli, iarlu* 'biedny, nędzny, wychudły'; ZHŠ. *jarly, jarly* 'biedny, ubogi, nieszczęśliwy'; PKaratsch. *žarli* 'arm'.

jaryq 5,25 'jasny, jasność'; 'clair, clarté'

KKar. *iaryx* 'światło, jasność'; MKar. *jaryk* 'jasny, przejrzysty, światło'; CCum. *jaruq, jaryq, jaryx* 'hell, leuchtend, klar'; TArm. *iarix, iarix* '1. promień, światło(ść), 2. jasny, świecący, widny'; ZHŠ. *jaruq* 'jasny, świetlisty, promienny'; PKaratsch. *žariq* 'Glanz, glänzend, durchsichtig, lustig'; ФБалк. *джарык* 'свет, светлый'.

jarlyša 5,26 'miłosierdzie, litość, łaska'; 'miséricorde, pitié, grâce'

KKar. *iarlyša* 'łaska, zbawienie'; MKar. *jarlyhas* 'łaska, zbawienie'; por.: TArm. *iarliyamax* 'miłosierdzie'; БКкалп. *жарылкау* '1. благословие, 2. прощение, отпущение грехов'.

jarlyavčy 4,14 'okazujący litość, zbawiciel'; 'miséricordieux, sauveur'

Abkowicz, s. 5 *χαιῖfsunuvcu*

Por. MKar. *jarlyhaslawcu* 'zbawiciel'; TArm. *iarliγ[o]vuči, iarliγovuči* 'miłosierny, litościwy'.

jarlyqa- 4,4 'litować się, wybawiać, ocalać'; 'avoir pitié de, délivrer, sauver'

Por.: KKar. *iarlyšašla-* 'wybawić, ocalić'; MKar. *jarlyhaslama* 'wybawiać'. CCum. *jarlyqa-, jarylyqa-* 'sich erbarmen'; TArm. *iarliya-* 'być miłosiernym, mieć miłosierdzie, litować się'; ZHŠ. *jarlyqa-* 'litować się, okazać łaskę, ulaskawić, darować winę'; БКкалп. *жарылка-* '1. благословлять, 2. прощать, отпущать грехи'.

jas 7,28 'posiadacz, sprawca'; 'propriétaire, possesseur, auteur'

Malecki, s. 23 *iesi* (*iazyx iesilari*); Przekład Sz. *saxab* (*gúnáxlár saxaby*).

jas jest odpowiednikiem h. *ܝܫܝܬܐ, ܝܫܝܬܐ* 'dominus, princeps, possesor rei saepe vocatur, qui ea praeditus vel eius particeps est; cum urbe: incola, civis; maritus'. (Salomon Mandelkern, *Veteris Testamenti concordantiae hebraicae atque chaldaicae...* Lipsk brw s. 111). W Eupat. h. *ܝܫܝܬܐ* jest tłumaczone przez *jas, ijá*, oraz *saxab*: Eccl. V,10 *kóbájpgánindá ol jašylyq, kóbájlár ašavčylar, da ne ylayyqlyq ja syna ki ančaq kórmági kózlárinin*; Ecc. V,12 *xožalyq saqlanyan ja syna jamanlyyyna*; Proverbia XVI,22 *čoyarayy gibi tirlikniñdir aqyl ja syna*; Nehemia VI,18 *ki kóplári řufudada ja sylary* (sic!) *antnyñ anar*; Daniel VIII,6 *da keldi ol qočqar ya ja sy ol múgúzlárinin*. Por. także Eccl. X,11 i 20; Proverbia I,19; III,27; XVII,8. Wyraz *ijá* występuje w tych partiach eupatoryjskiego wydania przekładu Biblii, w których wydawcy dokonali w pierwotnym tekście znaczniejszych poprawek. Niezrozumiałe *ijá* zostało tu zastąpione wyrazem *saxab*, ale na skutek przeoczenia dokonujących poprawek w niektórych wersach utrzymało się, np.: II Księga Samuela I,6 *da ijálar i ol ispařilárinñ jettilár anar* i w Judicum IX,23, gdzie oba te wyrazy występują w identycznym znaczeniu: *da jibirdi tañry jaman jel arasyna*

- Avimelex-niŋ da arasyna ijaláriniŋ Şeħem-niŋ da tandylar sa-
ħablary Şeħem-niŋ Avimeleħ-qa* (sic!).
- KKar. *iesi* 'właściciel, sprawca, autor, pan'; MKar. *jesi* 'pan, posiadacz, sprawca';
ATGr. *idi, iyā, i'ā, iā, igā* 'Herr, Besitzer' // bey, sahip'; Tar. Dergisi s. v. *sahip*
'3. *is, issi*'; s. v. *malik* '6. *iss, 7. issi*'; TArm. *eya* 'pan'; ГДок. *ija (ijā)* 'господин,
хозяин'; *jaci (jāci)* 'хозяин, господин, супруг'; ФБалк. *ue* 'хозяин, супруг';
M. R ä s ä n e n (*Versuch eines etymolog. Wörterbuchs der Türkssprachen*:
**idi, idā* zestawia m. in. z s-ujg.; [С. А. Малов, *Язык желтых уйгуров*,
Алма-Ата 1957] *ise* 'хозяин', *isym, jisym* 'важный гость'; altosm. *ā-si* (3.P.)
kar. *jāsi*; osm. *ys* 'Besitzer, Hirt'; kmk. *je-s* 'Wirt'.
- jašlyq* 1,21 'młodość, niedojrzałość'; 'jeunesse, jeune âge, immaturité'
KKar. *jašlyħ* (także *jašlyħlar*) 'młodość'; MKar. *jašlyklar* 'młode lata'; ФБалк.
заилыкъ 'молодость'.
- jašyn-* 9,19 'ukrywać się, chować się, być ukrytym'; 'se cacher, être caché'
KKar. *jašyn-* 'ukrywać się, być ukrytym'; MKar. *jasynma* 'ukrywać się';
CCum. *jašyn-* 'sich verbergen'; TArm. *jašin-* 'kryć się, ukrywać się'; PKar.
ratsch. *šašin-* 'sich verstecken'.
- jašyr-* 5,16 'ukrywać, skrywać, zatajać'; 'cacher, dissimuler'
KKar. *jašyr-* 'ukrywać'; MKar. *jasyrma* 'ukrywać, zwierzać się'; CCum. *jašyr-*
'verbergen, verhehlen, verschweigen'; TArm. *jašir-* 'ukrywać'; PKaratsch.
šašir- 'verstecken'.
- jašyryn* 4,14 'ukryty, utajony'; 'caché, secret'
KKar. *jašyryn* 'ukryty'; MKar. *jasyryn* 'tajemniczy, tajny, ukryty'; CCum.
jašyry 'im Geheimen'; TArm. *jaširin* 'potajemnie, po kryjomu'; ZHŠ. *jašrun*
'po cichu, w ukryciu, po kryjomu, potajemnie'; PKaratsch. *šaširin* 'heimlich,
insgeheim'.
- jaz-* 5,12 'pisać'; 'écrire'
KKar. *jaz-* 'pisać, opisywać, przepisywać, przeznaczać'; MKar. *jazma* 'pisać';
CCum. *jaz-* 'schreiben'; TArm. *jaz-* 'pisać'; ZBMv. *jaz-* 'pisać'; ФБалк.
жаз- 'писать'.
- jazyq* 1,26 'grzech'; 'péché'
KKar. *iazyħ* 'grzech'; MKar. *jazyk* 'grzech'; CCum. *jazuq, jazyq, jazyħ...*
'Sünde, Schuld'; TArm. *iaziħ, iazħ* 'grzech'; ZBMn. *jazuq* 'grzech, przewi-
nienie'; PKaratsch. *jaziq* 'Schade'; БНор. *язык* 'проступок, грех'.
- jazyqlı* 1,10 'grzeszny'; 'peccable'
KKar. *iazyqlı* 'grzeszny'; MKar. *jazyqlı* 'grzeszny'; CCum. *jazuqlı, jazyqlı*
'Sünder, sündig'; TArm. *iaziqlı, iazqlı* 'grzeszny, grzesznik'.
- jazyqlı bol-* 12,21 'grzeszyć'; 'pécher'
MKar. *jazyqlı bolma* 'zgrzeszyć'; v. *jazyqlı*.
- jazyqlı ettir-* 1,28 'skłonić do grzechu'; 'faire pécher'; v. *jazyqlı*.
- jazyl-* 1,16 'być zapisanym, napisanym'; 'être noté, écrit'
Abkowicz, s. 1 *iazyl-*

MKar. *jazyłma* 'być zapisanym, podpisać się'; TArm. *iazıl-*, *iazl-* 'być pi-
sanym'; P-KB записаться 'джазылырға'.

jemiš 2,16 'owoc'; 'fruit'

KKar. *iemiš* 'owoc'; MKar. *jemiš* 'owoc'; CCum. *jemiš* 'Frucht, Obst'; TArm. *iemiš*, *iemiš*, *iemiz* 'owoc'; BHor. емис 'фрукт, плод, фруктовый, плодовый'.

jeñil 2,19 'lekki, małoważny'; 'léger'; 11,25 'slaby'; 'faible'; *jeñil et-* 2,19 'lekcewazyć, znieważać'; 'dédaigner, outrager'

KKar. *ieñgil* 'lekki, szybki, małoważny'; MKar. *jengil* 'lekki, małoważny'; CCum. *jeñil*, *jeñül* 'leicht'; TArm. *iengil*, *iengil*, *ienil*, *ienil* 'lekki'; DEph. *yeñil* 'léger'; PKaratsch. *žeñnil* 'leicht, flink, jähzornig'.

jer 5,5 'miejsce'; 'place, endroit, lieu'

KKar. *ier* 'ziemia, kraj, miejsce'; MKar. *jer* 'kraj, ziemia'; H. *jer* 'ziemia, kraj, miejsce, pole'; CCum. *jer* 'Erde, Boden, Erdboden, Ort, Stelle' itd.; TArm. *ier*, *ier* 'miejsce, ziemia, powierzchnia'; ZHŠ. *jer* 'ziemia, miejsce'; PKaratsch. *žer* 'Erde, Ort'.

Jeruśalaim 6,25 'Jerozolima'; 'Jérusalem'

jet- 11,29 (z dat.) 'dosięgać, dochodzić, spotkać (o nieszczęściu, śmierci)'; 'atteindre, parvenir, arriver (en parlant du malheur, de la mort)'.

KKar. *iet-* 'dojść, osiągnąć, dotrzeć, wystarczyć, nastać (o porze roku)'; MKar. *jetme* 'dosięgnąć, dostać się, wystarczyć'; CCum. *jet-* 'irgendwohin gelangen; erreichen, ans Ziel gelangen'; DEph. *yet-* 'atteindre, parvenir'; ZBMv. *jät-* 'wystarczyć, starczyć, dojść'; ФБалк. *жет-* 'доходить, достигать'.

jetkilikča 12,4 'wystarczająco, dostatecznie'; 'assez, suffisamment'

Abkowicz, s. 7 *ietkilikča*

KKar. *ietkilik* 'dobrobyt, możność, moc'; MKar. *jetkilice* 'dostatecznie'; AD. *ietkiligiča kolumuñ* 'według jego możności (o ofiarodawcy)'; ZSuf. *ietkiliča* 'dostatecznie' (< *ietkitlik-ča*). Por. TArm. *ietkinča* 'dosyć, dostatecznie'.

joyary 2,11 'w górę, ponad (z abl.)'; 'en haut, au dessus (avec abl.)'

KKar. *ioyary* 'w górę, w górze'; *johary* 'góra, strych'; CCum. *joxyary* 'aufwärts'; TArm. *ioyari*, *ioyari*, *ioyar* 'w górę, w górze'; ZBMn. *joyaru* 'w górze, na, nad'.

joqtyr 8,20 'nie ma, nie istnieje, brak'; 'il n'y a pas, il n'existe pas, il manque'

KKar. *iox* 'brak, nieistnienie, nicość'; *ioxtur* 'niema'; MKar. *jocht*, *jochtur* 'niema'; CCum. *joq*, *jox*, *jox* 'das Nichtvorhandensein, es gibt nicht'; TArm. *iox* 'nie ma, nie istnieje'; ZDMm. *joq* 'nie (zaprzeczenie), nie ma'; PKaratsch. *joq(k)* 'nicht, ist nicht'; *žox* 'es gibt nicht'.

jol 2,19 'droga'; 'chemin, route, voie'

KKar. *iol* 'droga'; MKar. *jol* 'droga, podróż'; CCum. *jol*, *jól* 'Weg, Strasse' itd.; TArm. *iol* 'droga'; PKaratsch. *jol* 'Weg'.

jored 12,14 v. *qurban*

ŷufuda 6,24 'Juda'; 'Juda' h. יהודה

- juxla-* 9,22 'spać'; 'dormir'
 KKar. *īukla-* 'spać'; MKar. *juklama* 'spać'; TArm. *īuxla-* 'spać'; ZHŠ. *ujukla-* 'być sennym'; PKaratsch. *žugla-* 'schlafen, schlummern'.
- juxu* 9,7 'sen'; 'sommeil'
 KKar. *īuku* 'sen'; MKar. *juku* 'sen'; CCum. *ujuxu*, *ujuxu* 'Schlaf'; TArm. *īuxu* 'sen, spanie'; ZBMn. *uħu* 'sen'; PKaratsch. *žiqu* 'Schlaf'.
- jul-* (*july-*?) 4,14 'wybawiać, wyzwalać, uwalniać (od grzechów)'; 'sauver, libérer, délivrer (les péchés)'
 KKar. *īulu-* 'wybawić'; MKar. *juluma* 'ocalić, wykupić, wyzwolić'; CCum. *jul-* 'ausreissen, fortnehmen, loskaufen, lösen, befreien'; ZHŠ. *jul-* 'uratować, wyzwolić, wyrwać (z opresji)'.
- julmaq* 7,4 'wybawienie, ocalenie'; 'délivrance, salut'
 CCum. *julmaq* 'Erlösung' v. *jul-*
- julov* 7,7 'wybawienie, ocalenie'; 'délivrance, salut'
 KKar. *īuluv* 'wybawienie, okup'; MKar. *juluv* 'wyzwolenie'; CCum. *juluv* 'Lösegeld'.
- jumušču* 6,13 'sługa (Boży)'; 'serviteur (de Dieu)'
 KKar. *īumušču* 'wytrobnik, parobek'; MKar. *jumuscu* 'subiekt, wytrobnik'; PKaratsch. *žumušču* 'Diener'; MPam. *jumušču* 'работающий' (Suv.); BKkalp. *жумышы* 'работающий'.
- juv-* 4,11 'myć'; 'laver'
 KKar. *īuv-* 'myć, prać'; MKar. *juvma* 'myć, prać'; CCum. *ju-*, *juv-* 'waschen, abwaschen'; TArm. *īuv-* 'myć, obmywać'; ZHŠ. *juv-* 'myć, umyć się'; *ju-* 'myć, umyć, prać'; PKaratsch. *žu-* 'waschen'; ФБалк. *жуу* (*джуу-*) 'стирать, мыть'.
- jwuklaštyr-* 5,23 'zbliżać, przybliżać, dopuszczać'; 'approcher, avancer, admettre'
 Malecki, s. 19 *īuvut-*
 KKar. *īuvuxlat-* 'zbliżyć'; MKar. *jwuklatyрма* 'zbliżać'; TArm. *īuvuxlat-* 'przybliżyć'; P-KB. приблизить 'джувуклашдырырга'; BKkalp. *жувуклаштыр-* 'заставить подойти, приблизить'.
- jwvur-* 11,29 'przelatywać, ulatywać, pędzić'; 'survoler, courir à toute vitesse'
 KKar. *īwvur-* 'biec'; MKar. *jwvurma* 'biec'; CCum. *jügür-* (*yugur-*; *yugurur*) 'laufen'; TArm. *īugur-* 'biec'; ZHŠ. *jügür-* 'szybko bieć, pędzić'; БНор. *ювырув* (*ювыр-*) 'бегать, бежать'; BKkalp. *жууыр-* 'бежать, бегать'.
- jwvurt-* 2,29 'spowodować pędzenie (do czegoś), szybko przybliżyć (coś do czegoś)'; 'faire courir à toute vitesse (vers qc.), approcher rapidement'; *ajaq jwvurt-* (dosłownie: 'spowodować śpieszenie się nóg (do czegoś), szybko przybliżyć nogi, śpieszyć (do czegoś)'; (mot-à-mot: 'faire approcher rapidement les pieds), se hâter'
 Abkowicz, s. 2 *aiaχ* była *īwvur-* (*aiaγμυζ* była *īwvurduχ*)
 KKar. *īwvurt-* 'wykonywać akt płciowy (o zwierzęciu)'; MKar. *jwvurtma* 'opładniać'; TArm. *īugurt-* 'kazać bieć, zmuszać do biegu'; БНор. *ювырмув*

- (ювырт-) 'велеть бегать'; БКкалп. *жууырт-* 'застасить бежать, бегать'; *коз жууырт-* 'окидывать взглядом'.
- jūk* 4,10 'ciężar, brzemie'; 'poids, fardeau'
 KKar. *iuk* 'brzemie, ładunek, ciężar'; MKar. *ik* 'ciężar, ładunek'; CCum. *jūk* 'Last, Warenballen'; TArm. *iuk* 'brzemie, ładunek'; ZHŠ. *jūk* 'ciężar, ładunek, juki'; PKaratsch. *žūk* 'Last, Steuer'.
- júklá-* 4,10 'naładować, obciążyć, nałożyć'; 'charger'
 KKar. *iuklańmak* 'ładunek, kupa'; MKar. *ikleme* 'ładować, obciążać'; CCum. *jükle-* 'beladen'; ZHŠ. *jüklä-* 'ładować, załadowywać'; PKaratsch. *žükle-* 'beladen'.
- jürü-* 1,5 'chodzić, postępować'; 'marcher, aller, se conduire'
 KKar. *iuru-* 'chodzić, maszerować, spacerować'; MKar. *jirime* 'chodzić'; CCum. *jür-*, *jürü-* 'gehen, wandern, reisen'; TArm. *iuru-* 'chodzić'; ZHŠ. *jüri-* 'iść, poruszać się, maszerować'; PKaratsch. *jürü-(k)* 'gehen', *žürü-* 'gehen'.
- jüz* 7,26 'twarz, oblicze'; 'face, visage'; *jüzlár* 7,25 'względy'; 'égards' v. *jüz et-* Malecki, s. 22 *ki ... iusz etmaıdır iuszlarğa*
 KKar. *iusz* 'oblicze, twarz, powierzchnia ... *da kolarlar iuszlarıni koplar* 'i wielu będzie błagać o twą twarz (= będzie się ubiegać o twoje względy)'; MKar. *iz* 'oblicze, twarz'; CCum. *jüz* 'Gesicht'; TArm. *iuz* 'twarz, oblicze, powierzchnia'; ZHŠ. *jüz* 'twarz'; БНор. *юз* 'лицо, физиономия, лик'.
- jüz et-* 7,25 'zwracać uwagę, mieć względy na ...'; 'attirer l'attention sur ..., avoir égard à ...'
 KKar. s. v. *iusz*: *iusz etma* 'zwracać uwagę, przychylić się (do prośby), mieć względy na ..., schlebiać'; MKar. *iz etme* 'mieć względy (dla kogo), przebaczać'.
- jyl* 10,20 'rok'; 'année, an'
 KKar. *il*, *iyl* 'rok'; MKar. *jil* 'rok, rocznica'; CCum. *jyl*, *yl* 'Jahr'; TArm. *iil*, *iël* 'rok'; ZDMn. *jyl* 'rok'; PKaratsch. *žil* 'Jahr'; ФБалк. *зыл*, *жыл* 'год'.
- jyla* 10,1 'płakać'; 'pleurer'
 KKar. *ila-* 'płakać'; MKar. *jilama* 'płakać'; CCum. *yyla-*, *yla-* 'weinen'; TArm. *iyla-*, *iyla-* 'płakać, szlochać, zawodzić'; ZDMm. *yyyla-* 'płakać'; PKaratsch. *žila-* 'weinen'; ФБалк. *жыла-*, *зыла-* 'плакать'.
- jylamaq* 4,3 'płacz'; 'pleurs'
 KKar. *ilamaχ* 'płacz'; MKar. *jilamak* 'płacz'; CCum. *yylamaq* 'Weinen'; TArm. *iylamaχ* 'płacz, szloch, zawodzenie'.
- jylan* 9,8 'wąż'; 'serpent'
 KKar. *ilan* 'wąż'; MKar. *jilan* 'wąż, żmija'; CCum. *jylan* 'Schlange'; TArm. *iilan*, *iilan*, *iıyan*, *iellan* 'wąż'; ZBMn. *jylan* 'wąż'; PKaratsch. *žilan* 'Schlange'; ФБалк. *зылан*, *жылан* 'змея'.
- jylövcü* 7,6 (*julovčy?* por. *julov*, *jul-*, *julmaq*) 'wybawca'; 'sauveur'
 Malecki, s. 20 *ıaratuvču*
 KKar. *iuluvču* 'wybawiciel'; MKar. *juluvcu* 'wybawiciel'; CCum. *julov-čy* 'Erlöser'

- jylys et-* 4,7/8 (< *jylysu(v) et-*) 'zmyć'; 'laver'
Malecki, s. 20 *šurt-*
KKar. *ily* 'letni' tylko w połączeniu: *ily-suv* 'łaźnia'; CCum. *jylu, jyly* 'warm, warmes Bad'; TArm. *ĩlĩ suv* 'łaźnia'; ZKiD. *ylysu* 'łaźnia'; TTS III. *ılsu* 'hamam'. § Germâbe [Fa]: *ılsu*, hamam mânasına ... Hakikatte ılcının ismi hasıdır. (Deş. XVI. 346—I).
- jymşaqlyq* 8,14 'miękość, delikatność'; 'mollesse, délicatesse'
Malecki, s. 23 *borşlanmaç*
KKar. *imşax* 'miękki, delikatny' itd.; MKar. *jimsak* 'miękki, łagodny'; CCum. *jymşaq, jumşaq* 'weich, zarf, schwächlich'; TArm. *imşax, imşah* 'miękki, łagodny'; ZDM II. *jumşaq* 'miękki'; P-КБ мягкость 'джумиакълыкъ'.
- jyraq et-* 4,9 'oddalić'; 'éloigner'
KKar. s. v. *iraç*: *iraç et'ma* 'oddalać'; por.: MKar. *iraklatma* 'oddalać'; CCum. *yraq, yraç* 'weit entfernt'; TArm. *ĩiraçlat-* 'oddalać'; ZHŠ. *jyraq* 'daleki, odległy, daleko'; P-Кумык. сл. дальний 'йыракъ...'; БКкалп. *жырак* 'даль, далекий, далеко'.
- jyta ber-* 5,16 'odrzucić, wyrzucić, odsunąć'; 'rejeter, jeter de hors, repousser'
KKar. *tab'er-* (< *ata+ber*) 'wypchnąć, wyrzucić'; MKar. *taberme* 'odrzucić'; CCum. *jyt-* 'zusammentreiben'; *it-* 'stossen'; *ite beri-men* 'ich stosse'; TArm. *ita ber-* s. v. *it-* II. 'popychać, szturchać, zgnać'.

K

- kapara* 12,6 'przebaczenie'; 'pardon' h. כַּפָּרָה
kapara et- 10,13 'darować, odpuścić grzechy'; 'pardonner, remettre (les péchés)'.
kečá 5,1 'noc'; 'nuit'; *kečá da kúndüz* 9,15 'dnem i nocą'; 'jour et nuit'
KKar. *keča* 'noc'; MKar. *kece* 'noc'; CCum. *keče, kiče* 'Nacht'; TArm. *keča* 'noc'; ZHŠ. *keča* 'noc', *ne kündüz ne keča* 'ani w dzień, ani w nocy'; PKaratsch. *keče* 'Nacht'; ФБалк. *кече, кече* 'ночь'.
- kel-* 4,3 'przychodzić, przybywać'; 'venir, arriver'
KKar. *kel-* 'przychodzić, przybywać'; MKar. *kelme* 'należeć się, przybywać, przychodzić'; CCum. *kel-* 'kommen'; TArm. *kēl-* 'przychodzić'; ZHŠ. *kāl-, kel-* 'przychodzić'; PKaratsch. *kel-* 'kommen'.
- kemiš-* 1,15 'pozostawiać, zaniechać, wyrzekać się'; 'laisser, abandonner, renoncer'
KKar. *kemiš-* 'opuścić, porzucić, pozostawić'; MKar. *kemisme* 'porzucić, pozostawić, przetrwać'; CCum. *kemiš-* 'nieder-, fort-, wegwerfen'; ZDM I. *kāmiš-* 'porzucić, zostawić'; ГДок. *кемиш* 'договорится' [błędnie; powinno być: 'забросить, отставить' por. dokument 129, s. 169: *егар некі мен жангылып едім, егар ол барча неманы кемишдix да барышдых*].
- kemišivči* 2,8 'ten, który zaprzestał, wyrzekł się, poprawił się (o grzesznym)' (nomen auctor. od *kemiš-*); 'celui qui abandonna, renonça, se repentit (en parlant du pécheur)'.

- kendi* 7,9 '(on) sam'; 'lui (-même)' v. *gendi*.
- keñáš* 9,17 'rada, porada'; 'conseil' p. كڭاش
 KKar. *keñáš* 'rada, zamysł'; MKar. *kenes* 'pomysł, rada'; CCum. *keñeš* 'Rat'; DEph. *kengaš* 'conseil'; P-KB. совет, 2. (совещание) 'кенгеи'.
- keñáš ber-* 9,18 'dawać radę, doradzać'; 'conseiller, donner un conseil'
 MKar. *kenes berme* 'radzić'; CCum. *kenes ber-* 'Rat geben'; BHor. кенъес беръе 'давать совет'; v. *keñáš*, *keñáš et-*.
- keñáš et-* 2,29 'radzić, doradzać'; 'conseiller'
 KKar. *keñáš etma* 'doradzać', v. *keñáš*, *keñáš ber-*.
- kepkenátá* 11,29 'niespodzianie, nagle'; 'inopinément, subitement, soudainement'
 KKar. *kepkenata* 'nagle, naraz, szybko'; MKar. *kenete* 'nagle'; *kip kenete* 'nagły, niespodziewany'; H. *kepkenete* 'nagle, niespodzianie'; por.: CCum. *kenete* 'plötzlich'; BHor. кенетен, кенет 'вдруг, внезапно, неожиданно'; Татар.-русс. сл. кинэт, кинеттен 'вдруг, внезапно'.
- kerćáklík* 11,13 'prawda, istota, doskonałość'; 'vérité, entité, essence, perfection'
 Abkowicz, s. 6 *tuğañlık*
 Por.: ZDMm. *kāršāk* (*gāršāk*?) 'prawda, prawdziwy'; KKar. *kerti* 'prawda, prawdziwy, słuszny' itd.; *kertilik* 'prawda, prawdziwość, prawość'; MKar. *kerti* 'prawdziwy, prawda'; *kertilik* 'prawda, prawdziwość'.
- kesil* 4,15 'zostać odciętym, kończyć się'; 'être coupé, se finir, se terminer'
 KKar. *kesil-* 'być odciętym, odcinać się, być zranionym'; MKar. *kesilme* 'być odciętym, odciąć się' itd.; TArm. *kesil-* '1. być odciętym, 2. być b. zmęczonym'; ZBMn. *käsil-* 'być odciętym'; PKaratsch. *kes-* 'schneiden, abschneiden, abhauen, anhauen'. Pass. *kesil-*.
- kesimli* 11,28 'ograniczony (w czasie), mający swoje granice, swój koniec'; 'limité, ayant ses limites, sa fin'
 Zenk. كسيم *kesim* 'das Schneiden, Schnitt, Zuschnitt' itd. BHor. кесим '1. приговор, 2. определенный, предел (времени, цены)'.
- ket-* 9,6 'odchodzić, opuszczać, znikać'; 's'en aller, quitter, disparaître'
 KKar. *ket-* 'iść, jechać, przemijać, zniknąć'; MKar. *ketme* 'jechać, odjeżdżać, znikać'; CCum. *ket-* 'fortgehen'; TArm. *ket-* 'odchodzić, przechodzić, schodzić'; ZBMv. *ket-* 'jechać, poruszać się'; PKaratsch. *ket-* 'gehen, weggehen, vergehen'.
- ketir-* 7,3 'przynosić, składać ofiary'; 'apporter, déposer (des offrandes)'
 KKar. *keltir-* 'nosić, przyprowadzać, sprowadzać' itd.; MKar. *keltirme* 'przynosić, przyprowadzać, sprowadzać'; CCum. *keltür-*, *keltir-* 'bringen'; TArm. *keltir-* ... *kétir-* 'przynosić, przywozić, sprowadzać'; ZHŠ. *kätür-* 'przynosić, przyprowadzać'; PKaratsch. *keltir-* 'bringen'; DTS. *ketür-* II побуд. от *kel-* (Ior C).
- ki* 1,9 'ponieważ; jako, że...'; 'parce que, comme, puisque' p. كڭ
 KKar. *ki* 'bo, że, aby, który, co'; MKar. *ki* 'aby, bo, że'; TArm. *ki* 'który, że'.

- kibájt-* 1,18 'wzmacniać, umacniać'; 'fortifier, affermir'
Abkowicz, s. 1 *k'učajt-*
Por.: KKar. *kip* 'mocny'; *kipla-* 'wzmocnić'; *k'učajt-* 'wzmacniać'; MKar. *kip* 'mocny'; *kiplēme* 'wzmacniać'; *kicejtme* 'potęgować, wzmacniać'.
kibik 3,6 'podobnie, jak'; 'comme, de même que'
KKar. *kibik* 'jak'; MKar. *kibik* 'jak, podobny'; CCum. *kibi* 'wie'; TArm. *kibiḱ, ḱiybiḱ* 'jak'; ZDMm. *kibik* 'jak, tak jak, podobnie'; PKaratsch. *kibik* 'wie, so dass'.
kilá- 5,5 'chcieć, życzyć sobie, przyjmować łaskawie (ofiary)'; 'vouloir, désirer, accepter (une offrande)'
KKar. *kla-* 'chcieć, życzyć'; MKar. *kleme* 'chcieć, życzyć'; CCum. *tile-* 'wünschen'; TArm. *ḱla-* 'chcieć, pragnąć, życzyć sobie'; ZHŠ. *tilä-* 'chcieć, pragnąć'; PKaratsch. *tile-* 'bitten' itd.
kilák 4,24 'chęć, ochota, życzenie, wola'; 'envie, désir, souhait, volonté'
KKar. *klaḱ* 'żądanie, chęć, ochota, życzenie, wola'; MKar. *klek* 'chęć, ochota, wola'; CCum. *tilek* 'Wunsch, Wille'; ZHŠ. *tiläk* 'chęć, pragnienie, życzenie, namiętność'.
kin 5,7 'nienawiść'; 'haine'; *kin tut-* 'nienawidzieć'; 'haïr' p. كين
Malecki, s. 18 *dušman bol-*
Zenk. كين *kin* 'Groll, Hass' itd.; کین طومق *k. tutmak* 'hassen (einem, mit dem Dativ)'.
kir- 9,6 'wchodzić'; 'entrer'
KKar. *kir-* 'wchodzić'; MKar. *kirme* 'wchodzić, wstępować'; CCum. *kir-* 'eintreten, sich in etwas hineinbegeben'; TArm. *ḱir-* 'wchodzić'; ZHŠ. *kir-* 'wchodzić, wkraczać' itd.; PKaratsch. *kir-* 'hineingehen, eintreten'.
kirgiz- 6,10 'wprowadzać, zaprowadzać, wdrażać (kogoś)'; 'faire entrer, mener, inculquer'
RWb. II. *kipgiz-* (Kir., Tar.), *kipgiz-* (Dsch.) 'вносить, вводить'.
kiši 9,17 'człowiek'; 'homme'
KKar. *kiši* 'człowiek, ktoś, każdy'; MKar. *kisi* 'mężczyzna, chłop'; CCum. *kiši, ḱši* 'Mensch, Leute'; TArm. *kiši* 'ktoś, osoba, człowiek'; ZDMm. *kiši* 'człowiek'; PKaratsch. *kiši* 'Mensch ..., Leute' itd.
kizlän- 9,19 'ukrywać się, być ukrytym'; 'se cacher, être caché'
Malecki, s. 24 *iašyn-*
CCum. *kizlän-* 'sich verstecken' itd.; ZHŠ. *kizlän-* 'ukryć się, być ukrytym'.
kizli 11,21 'ukryty, schowany'; 'caché'
Abkowicz, s. 6 *astrayan*
ZHŠ. *kizlig* 'ukryty, w ukryciu'.
kohen 6,12 'kapłan'; 'prêtre' h. כהן
kóbaj- 3,17 'zwiększać się, mnożyć się'; 'augmenter, se multiplier' v. *kóp*
Abkowicz, s. 3 *art-*
БКкалп. *кобей-* 'увеличиваться, умножаться'; БНог. *коббуов (кобей-)* 'прибавить; размножаться, увеличиваться'.

köçür- 12,1 'przenosić, przeprowadzać, przesiedlać'; 'transporter, faire passer, déplacer'
Abkowicz, s. 7 *koçuř-*

Por.: KKar. *koč-* 'wędrować, przenosić się z miejsca na miejsce, odchodzić';
koçuřuóču 'przenoszący (z miejsca na miejsce)'; MKar. *kecme* 'odchodzić,
przechodzić, wyruszać'; *kecirme* 'przepisywać, przekładać' [zmiany semantyczne
pod wpływem polskiego 'przewieść, przełożyć', por. S. Linde: *Słownik
języka polskiego*. t. IV, Lwów 1858]; CCum. *köçür-* 'irgend wohin wegführen';
TArm. *koč-* 'przenosić się na inne miejsce, odchodzić, koczować'; ZHŠ. *köč-*
'przenosić się, ... koczować'; P-KB. 'перенести, переселить' *көчюрюрге*; БНог.
кочуруу (*кочуру-*) 'переводить, перемещать, переносить'.

kök 2,12 'niebo, niebiosy'; 'ciel, cieux'

KKar. *koč* (zwykle plur.) 'niebo, niebiosy'; MKar. *kek* 'niebieski'; *kekler*
'niebiosy'; CCum. *kök* 'Himmel'; TArm. *koč* 'niebo, niebieski'; ZBMn. *kök*
'niebo'.

kólágá 10,20 'cień'; 'ombre'

KKar. *kolága* 'cień'; MKar. *kelege* 'cień'; CCum. *kölege* 'Schatten'; TArm.
kolga, *kolgay* 'cień'; ZBMn. *kölgáj* 'cień'; PKaratsch. *kölekke* 'Schatten'.

könülük 5,5 'prawda, sprawiedliwość, prawosć'; 'vérité, équité, probité'

Malecki, s. 18 *kerti*

Por.: KKar. *końu* 'prawo, sprawiedliwy'; MKar. *kenilik* 'niewinność, spra-
wiedliwość'. CCum. *könülük*, *könülik* 'Gerichtigkeit'; TArm. *konuluk* 'prawda,
słuszność, sprawiedliwość'; por. ZHŠ. *köni* 'prosty, ... sprawiedliwy'.

könil 3,22 'serce'; 'coeur'

KKar. *koluń*, *kolń* 'serce'; MKar. *kelni* 'serce'; CCum. *könül* 'serce' itd.; TArm.
kongul, *konul* 'serce'; ZHŠ. *könül* 'serce, dusza'; БКкалп. *кенил* 'сердце' itd.

könilli 6,23 'mający serce, o (takim) sercu'; 'qui a un (certain) coeur'

CCum. *könlü* (< *könüllü*) 'eine gewisse Gesinnung habend', *ulu könlü* 'hoch-
mütig'; TArm. *kongullu* 'mający (takie a takie) serce lub przekonanie'; ZHŠ.
könüllüg 'mający serce, o (takim) sercu'.

köp 2,3 'wielki, wiele'; 'grand, beaucoup'

KKar. *köp* 'wiele, wielu, wielce'; MKar. *kep* 'dużo, wiele'; CCum. *köp* 'viel,
sehr'; TArm. *köp* 'wiele, mnóstwo, liczny'; ZHŠ. *köb* 'wiele, wielce, dużo';
PKaratsch. *köp* 'viel, lange'.

köplik 1,26 'mnogość, wielka ilość'; 'multitude, grande quantité'

KKar. *köplük* 'mnogość'; MKar. *keplik* 'liczba mnoga, mnogość'; TArm.
köplux 'mnóstwo, obfitość'; P-KB. множество 'кёблюк'.

kóra 4,4 'wedle, stosownie do'; 'selon, d'après, conformément à...'

KKar. *kořa* (z poprz. dat.) 'wedle, stosownie do'; MKar. *kere* 'według, wedle,
zgodnie'; CCum. *köre* mit Dat. 'in Betracht, gemäss, wegen, infolge'; TArm.
kora 'według, wedle, zgodnie'; PKaratsch. *köre* 'nach'.

körk 8,13 'piękno, uroda'; 'beauté'

KKar. *kořk* 'piękność'; MKar. *kerk* 'piękno, uroda, ozdoba'; ZHŠ. *körk* 'widok
ładny, okazałość, piękność'; БНог. *көрк* 'краса, красота' itd.

kótár 7,26 'podnosić, unosić'; 'lever, soulever'

Malecki, s. 22 *koṭur-*

KKar. *koṭur-* 'podnosić'; MKar. *keterme* 'usuwać'; *ketirme* 'podnosić'; CCum. *kōtūr-*, *kōter-* 'erheben'; TArm. *koṭur-* 'podnosić, dźwigać'; ZHŠ. *kōtār-* 'podnosić, usuwać'.

kōz 2,22 'oko'; 'oeil'

KKar. *kož* 'oko'; MKar. *kez* 'oko'; CCum. *kōz* 'Auge'; TArm. *kož*, *koz* 'oko'; ZDM II. *kōz* 'oko, oczy'; PKaratsch. *kōz* 'Auge'.

kūčāj- 3,17 'wzmagać się, stawać się cięższym (o przewinieniach)'; 's'amplifier, s'agraver (en parlant des fautes)' v. *kūčlū*

Abkowicz, s. 3 *kučai-*

KKar. *kučai-*, *kučeī-* 'wzmacniać się, wzmagać się' itd.; MKar. *kicejme* 'wzmacniać się'; БНог. *кушыев (кушыей-)* 'усиливаться, крепчать, крепнуть'.

kūčli 7,22 v. *kūčlū*

kūčlū 2,10 'mocny, ciężki (grzech)'; 'fort, grave (péché)'

KKar. *kučlu* 'silny'; MKar. *kicli* 'silny'; CCum. *kūčlū* 'stark, mächtig'; TArm. *kučlu* 'silny, mocny'; ZHŠ. *kūčlūg* 'silny, mocny'; PKaratsch. *kūčlū* 'kräftig'.

kūkurt 9,15 'siarka'; 'soufre'

KKar. *kuğurt* 'siarka'; MKar. *kigirt* 'siarka'; TArm. *kugurt* 'siarka'; ФБалк. *кугурт* 'сера'.

kūlávči 7,24 v. *kū[nū]lávči*

kún 4,27 'dzień'; 'jour, journée'

KKar. *kuñ* 'dzień'; MKar. *kin* 'dzień'; CCum. *kün* 'Sonne, Tag'; TArm. *kun* 'dzień'; ZHŠ. *kün* 'słońce, dzień'; PKaratsch. *kün* 'Tag'.

kündüz 9,15 'za dnia, w dzień'; 'pendent la journée, de jour' v. *kečá*

KKar. *kuñduž* 'we dnie'; MKar. *kingiz* 'w dzień'; TArm. *kunduz* 'za dnia, we dnie, dzień'; ZHŠ. *kündüz* 'w dzień, dniem'; PKaratsch. *kündüz* 'bei Tage'.

kū[nū]lávči (< *kūnlávči* < *kūlávči*?) 7,22 'zazdrosny'; 'envieux, jaloux'

KKar. *kuñula-* 'zazdrościć'; MKar. *kinilivci* 'zazdrosny'; por.: CCum. *künilemek* 'Neid'; ZHŠ. *künilä-* 'zazdrościć, być zazdrosnym'; Eccl. IV,4. *kūnlámági kišinin dostundan* 'zazdrość człowieka (kogoś) wobec przyjaciela'; БКкалп. *кун-леушумик* 'ревность, соперничество, зависть'.

kústin 5,15 'wzdychać, jęczeć'; 'soupirer, gémir'

KKar. *kystunmaχ* (< *kož tunmaχ-*) 'westchnienie'; MKar. *kistunma* 'wzdychać'; CCum. *qystun-* 'keuchen, heufzen, stöhnen'; TArm. *kustun-* 'tęsknić, wzdychać, jęczeć'.

kútóvci 4,7 'pasterz, opiekun, wychowawca'; 'berger, pasteur, éducateur'

KKar. *kuṭuóču* 'pasący, pasterz'; MKar. *kitivci* 'pasterz, wychowawca'; CCum. *kütövci* 'Hirt'; por.: TArm. *kut-* 'pasać', *kutov* 'pastwisko'; PKaratsch. *küt-* 'hütten, weiden lassen'.

M

- maymun* 8,26 'oszukany, wprowadzony w błąd'; 'trompé, induit en erreur' ar. منبون
Malecki, s. 23 *iałyż tašlanyan*
Буд. منبون *магбун* (кр. простонар. منمون) 'обманутый, проведенный хитростью, лукавством'.
- maytov* 6,14 'chwała, pochwała'; 'gloire, louange'
KKar. *maytav* 'chwała'; MKar. *machtaw* 'chwała, hold'; por.: CCum. *mayta-* 'loben, preisen'; TArm. *maytan-* 'chwalić się, przechwalać się'; DEph. *mahta-* 'vanter, glorifier'. PKaratsch. *maytau* 'Lob'; ГЛекс. *махтуулу* 'хваленный' (Быт. IX).
- mal* 3,3 'mienie, towary, rzeczy'; 'bien, marchandises, choses' ar. مال
KKar. *mal* 'mienie, majątek'; MKar. *mal* 'majątek, mienie'; TArm. *mal* 'majątek, dobro, bydło, towary'; PKaratsch. *mal* 'Vieh'; ФБалк. *мал* 'скот, имущество, добро, товар'.
- malaχ* 7,26 'anioł'; 'ange' h. מלאך
KKar. *malaχ* 'anioł'; MKar. *malach* 'anioł'.
- manlaj* 1,12 'czoło'; 'front'
KKar. *manlaj* 'czoło'; MKar. *manlaj* 'czoło'; CCum. *manlaj* 'Stirn'; PKaratsch. *manlay* 'Stirn'; ФБалк. *мангылай* 'люб'.
- maqpuł olun-* 6,22 'stać się miłym, pożądanym, znaleźć uznanie'; 'devenir agréable ou recherché, obtenir l'approbation' ar. مقبول
Zenk. مقبول *makbûl* 'angenommen, genehm, angenehm, beliebt; Liebling'.
- meχila ber-* 10,13 'rozgrzeszać, przebaczyć'; 'absoudre, pardonner' h. מחילה
MKar. *mechilla* 'przebaczenie'.
- men* 4,6 'ja'; 'moi, je'
KKar. *meñ* 'ja'; MKar. *men* 'ja'; CCum. *men* 'ich'; TArm. *men* 'ja'; ZBMn. *män* 'ja'; ФБалк. *мен* 'я'.
- mi* 12,6 *-my* 12,16 partykuła pytajna; particule interrogative
KKar. *-mo* (*-mu*, *-ma*, *-ma*) enkl., partykuła pytajna; MKar. *-mo* — partykuła pytajna; CCum. *-mü*, *-mi*, *-my*, *-ma* Fragepartikel; TArm. *-mi* — partykuła pytajna; К-БГрам., 224: *-мы*, *-ми*, *-му*, *-мю* соруучу кесекчик.
- micva* 6,4 'przepis, przykazanie'; 'règle, prescription' h. מצוה
KKar. *micva* 'przepis, przykazanie, ofiara'; MKar. *micwa* 'ofiara, przykazanie'.
- miqdaš* 5,23 'święte miejsce'; 'lieu saint' h. מקדש
KKar. *beł γammikdaš* vel *beł mikdaš* 'świątynia'.
- mizbejaχ* 5,27 'stos ofiarny'; 'autel d'holocauste' h. מזבחה
MKar. *mizbecha* 'stos ofiarny'.
- muft* 2,15 'za darmo, nie żądając zapłaty'; 'gratuitement, gratis, sans demander récompense' p. مفت
KKar. *muft* 'zadarmo, nadarmo, bez winy, bez przyczyny, bez celu'; MKar. *muft* 'bez skutku; bez winy, za darmo'; TArm. *muft* 'za darmo, za nic'.

mundar 2,14 'nieczysty (rytualnie)'; 'impure (rituellement)'; *mundar et-* 'czynieć nieczystym (rytualnie), plamić'; 'rendre impure (rituellement), avilir' p. مردار
KKar. *murdar* 'nieczysty rytualnie'; MKar. *murdar* 'nieczysty'; CCum. *murdar* 'faul, verfault; Hure'; TArm. *murdar* 'nieczysty, trefny; niewierny, szpetny'; Буд. مردار *mūrdaṛ* (просто на р. тур. мундар) 'нечистый, скверный (канонически к употреблению в пищу)'.

mundarlyq 11,17 'nieczystość'; 'impureté' v. *mundar*
TArm. *murdarlyχ* 'nieczystość, czyn nieczysty (rytualnie), podłość'.

musanč (*músánč*?) 3,23 'pożądanie, żądza'; 'désir, avidité, passion'

Abkowicz, s. 3 *kušanč*

Eccl. III,11 *musančyn ol dunjany berdi kónjulláriná*; Biblia s. 619 'żądność świata dał do serca ich'.

myna 4,13 'oto'; 'voilà'

KKar. *muna* 'oto'; MKar. *muna* 'oto'; CCum. *muna* Deutwort: 'sieh her!'; БКкалп. *мына* 'вот'; DTS. *muna*/*mīna* 'вот' (TT II, Uig III).

N

na'amátli 10,3 'żyzny, błogi'; 'fertile, bienheureux, serein'; *na'amátli jer* 'błogie miejsce'; 'lieu serein, bienheureux' ar. نعمة

Malecki, s. 24 *gan-ed'en*

AD. *na'metli* 'dobry, żyzny'; MKar. *nametli* 'dobry, żyzny'; CCum. *naamatlu* 'gnädig, liebenswürdig'.

navi 1,6 'prorok'; 'prophète' h. נביא

KKar. *navi* 'prorok'; MKar. *nawi* 'prorok'.

ne 7,21 'co, jak'; 'quoi, comment'

KKar. *ne* 'co, czemu, dlaczego'; MKar. *ne* 'co'; CCum. *ne* 'was, wie viel' itd.; TArm. *nē, ni* 'co, jaki'; ZDMm. *nā* 'co, coś, jak'; PKaratsch. *ne* 'was'.

nečik 7,24 'jak, w jaki sposób'; 'comment, de quelle manière'

KKar. *nečik* 'jak, skoro, o ile, niż'; MKar. *necik* 'jak, niż'; CCum. *nečik* 'wie'; TArm. *nēčik, nēčik ki, nēč* 'tak, tak jak' itd. ZHŠ. *nečük* 'jak, w jaki sposób'; PKaratsch. *nečik* 'wie'.

nečikki 2,4 'tak jak, jak-to'; 'de même que, comme cela' v. *nečik*

ne učün 12,5 *núčün* 4,6 'za co, dlaczego'; 'pour quoi'

KKar. *ne učün* 'dlaczego'; MKar. *ne icin* 'czemu, dlaczego'; CCum. *ne učün* 'weshalb'; TArm. *nē učün* 'dlaczego, po co'; ZDM I. *nāšün, nāšin* 'dlaczego, po co'; ФБалк. *не учюн* 'зачем, почему'.

ne učün ki 12,8 'czy dlatego, że'; 'est-ce pour cela que' v. *ne učün*.

núčün 4,6 v. *ne učün*.

O

*oča*q 9,14 'piec, palenisko'; 'fourneau, foyer'

Malecki, s. 24 *oča*k

MKar. *ocak* 'głównia, ognisko'; CCum. *oča*q 'Feuerstelle, Herd'; ZDM II.

*oša*q (*oča*q) 'piec, ognisko'; PKaratsch. *oša*q 'Herde'.

oylan 10,14 'dziecko'; 'enfant'

KKar. *ulan* 'chłopiec, dziecko'; MKar. *ulan* 'dziecko'; CCum. *oylan* 'Kind und junger Mensch, Gehilfe, Diener'; TArm. *oylan* 'chłopiec, dziecko'; ZBMn.

oylan 'syn, dziecko'; PKaratsch. *ulan* 'Sohn, Knabe'.

oɣul 12,19 'syn'; 'fils'

KKar. *uvul* 'syn'; MKar. *uwul* 'syn'; CCum. *oɣul*, *ovul* 'Sohn'; TArm. *oɣul* 'syn'; ZBMn. *oɣul* 'syn'; PKaratsch. *ul* 'Sohn'.

oɣurlyq 3,11 'kradzież, złodziejstwo'; 'vol'; *oɣurlyq et-* 'kraść'; 'voler'

Abkowicz, s. 3 *urla-*

Por.: KKar. *uru* 'złodziej'; *urla-* 'kraść, porywać'; MKar. *ohrilik* 'kradzież';

urlama 'kraść, porywać'; CCum. *oɣry*, *oɣur* 'Dieb'; *oɣurla-*, *oɣrula-* 'stehlen'.

TArm. *oɣurluɣ* 'złodziejstwo, kradzież'; ZHŠ. *oɣry* 'złodziej'; PKaratsch.

urla- 'stehlen'; *urlauču* 'Dieb'; P-КБ. воровство 'уручулыкъ ... урлау'.

oɣu- 6,29 'czytać, recytować'; 'lire, réciter'; *šyra oɣu-* 'śpiewać hymn'; 'chanter un hymne', v. *šyra*

Malecki, s. 20 *šyra oɣu-*

KKar. *oɣu-* 'czytać'; *šyra oɣuma* 'śpiewać pieśń'; MKar. *uchuma* 'czytać';

CCum. *oqu-* 'lesen'; ZBMv. *oqu-* 'czytać'; PKaratsch. *oqu-* 'lesen, lernen'.

oian- 9,21 'budzić się, ocknąć się'; 'se réveiller'

KKar. *oian-* 'zbudzić się, podnosić się, oburzać się'; MKar. *oianma* 'budzić się'; CCum. *ujan-* 'erwachen, wach sein'; TArm. *oian-* 'budzić się, obudzić się, ocknąć się'; ZHŠ. *oian-* 'obudzić się'; PKaratsch. *ujan-* 'erweben'.

ole 12,14 v. *qurban*.

ol passim 'on, ten, ów'; 'lui, celui-ci, celui-là'

KKar. *ol* 'on, ów, on jest'; MKar. *ol* 'on, ten'; CCum. *ol* 'er, sie, es; der';

TArm. *ol*, *o* 'tamten, ów, on'; ZBMn. *ol* 'ów, tamten'; PKaratsch. *ol*, *o* 'er, sie, es'.

ol- 1,7 'być' forma oguzyjska — tylko w złożeniu z zapożyczonym wyrazem: *over*; 'être', forme oghouz — seulement en composition avec le mot emprunté: *over*.

ola 6,17 'ofiara całopalna'; 'holocauste' h. עֹלָה v. *qurban*.

KKar. *ola* 'ofiara całopalna'; MKar. *ola* 'ofiara całopalna';

olam habba||*olam hasze* 9,24 'ten świat (ziemski)||tamten świat (pozaziemski)'; 'ce monde (terrestre)||l'autre monde' glosa h. עֵלָם הָבָה||עֵלָם הָשָׁה

olun- 6,22 'stawać się, zostać czym'; 'devenir'. Forma oguzyjska, tylko w złożeniu z zapożyczonymi wyrazami: *qabul* i *maqpul*. Forme oghouse seulement en composition avec les mots empruntés: *qabul* et *maqpul*.

oŋ- 7,19 'mieć powodzenie, zyskać'; 'avoir du succès, gagner'

Abkowicz, s. 4 *onar*-

Por.: KKar. *onar*- 'mieć powodzenie, cieszyć się powodzeniem'; MKar. *onma*=*onarma* 'mieć powodzenie, prosperować, zwyciężać'; CCum. *oŋalt*- 'heilen'; (*oŋ*- 'welken, erbleichen'); TArm. *ongar*-, *onar*- 'mieć szczęście, cieszyć się powodzeniem, powodzić się'. ФБалк. *онг*- (Ч) 'удаваться, подходить, быть полезным'; *онг*- (БК) 'выздоровливать, улучшиться'; PKaratsch. *oŋ*- 'verbleichen, verschiessen').

oŋča 10,16 'będący udziałem, własny, wybrany'; 'celui qui est attribué à qn, propre, choisi'; *oŋča ulus* 'naród wybrany'; 'peuple choisi (de Dieu)'

Przekład Sz. s. 11 *sevgili milletin*

KKar. *onča* 'wybrany'; *onča ulus* 'naród wybrany'; MKar. *onca ulus* 'naród wybrany'; ZSuf. *on-ča* 'wybrany' od *on* 'prawy, sprawiedliwy'; por. DTS. *oŋ* 'II. удел, доля' (QBN I 41; IOг. C 115); por. cz. I RO. t. XXXV z. 1 s. 54; M. R ä s ä n e n, *Versuch eines etymologischen Wörterbuchs der Türksprachen*, Helsinki 1969, s. 362: kzk. *onaša* 'allein, ganz allein', soj. *onza* 'особый', *onča* 'в целости, в наличии' < мо. (KWb. [G. J. R a m s t e d t, *Kalmückisches Wörterbuch*, Helsinki 1935] 286) *on-čà* 'für sich, abgesondert, selbständig' < *oŋ* 'für sich'.

oqul- 8,7 'być czytany, zostać odczytany'; 'être lu'

oqul- 'być czytany, recytowany'; H. *uqul*- 'być czytany, czytać się' [np. *bu uqulady zuwatba jarymsar pasuk* 'to (modlitwę) czyta się w ten sposób, że jeden z modlących się rozpoczyna po kolei każde zdanie, a pozostali je kończą' (dosłownie: 'z odpowiedzią po pół zdania')].

orta 4,18 'środek, wnętrze'; 'milieu, intérieur'

KKar. *orta* 'środek, na środku, wśród'; MKar. *orta* 'środek, środowisko, wnętrze'; CCum. *orta* 'Mitte'; TArm. *orta* 'środek, część środkowa'; ZHŠ. *orta* 'środek, pośrodku, wśród'; PKaratsch. *orta* 'Mitte; mittlerer'.

orun 10,12 'miejsce'; 'lieu, endroit'; *ornyna* 'w miejsce, zamiast'; 'au lieu de'

KKar. *orun* 'miejsce'; *ornuna* 'w miejsce, zamiast'; MKar. *orun* 'miejsce, miejscowość'; CCum. *orun* 'Platz, Stelle'; TArm. *orun*, *orum* '1. miejsce, 2. łożo, łóżko'; ZHŠ. *orun* 'miejsce, ... w miejsce, zamiast'; PKaratsch. *orun* 'Stall'; ФБалк. *орун* 'место, площадь' itd.

ot 9,4 'ogień'; 'feu'

KKar. *ot* 'ogień'; MKar. *ot* 'ogień, pożar'; CCum. *ot* 'Feuer'; TArm. *ot* 'ogień'; ZBMn. *ot* 'ogień'; PKaratsch. *ot* 'Feuer'.

otlu 9,8 'ognisty'; 'de feu, ardent', v. *ot*

KKar. *otlu* 'ognisty'; MKar. *otlu* 'ognisty, piekący'; TArm. *otlu* 'ogniowy, ognisty, rozpalony'; БНог. *отлы* 'огненный, с огнем'.

oturaš 6,24 'miejsce osiedlenia się, ziemia zamorska, wyspa'; 'lieu d'établissement, terre d'autre mer, île'

Modlitewnik Sz. 𐤓𐤕𐤔; Biblia 1000-lecia, Ps. 96 "wyspy (tzn. kraje zamorskie)".

Malecki, s. 20 *kyryıлары ıerını*

Por.: KKar. *otrač* 'wyspa'; MKar. *otrac=otlac* 'wyspa'; CCum. *otrač* 'kleine Insel; Werder'; ZBMn. *otrač* 'wyspa'; ГЛекс. *отураи* (Быт. IX) 'селение'. В еврейском подлиннике 'остров'; что в Е передано через 'ада'; DTS. *ot-ruy* 'остров' (KP, TT V, Suv).

over ol- (z acc.) 1,7 'przechodzić obok, nie zwracać uwagi, nie przestrzegać'; 'passer à côté de, ne pas remarquer, ne pas respecter' h. עבר, עבר
Abkowicz, s. 1 aš-.

Ó

oč alyučy 7,24 'mściciel, mściwy', 'vengeur'

Por.: KKar. *oč alma* 'pomścić'; MKar. *ec alma* 'mścić się'; CCum. *oč alyučy* 'Rächer'; TArm. *oč [a]luči, očlawuči* 'mszczący się, mściciel'; БНор. *ови алув* 'мститъ'; Буд. s. v. *اوج، اوج* 'мечь' ... тат. *اوج الغويجي* 'мстителъ'.

óčášlik 2,2 'krnąbrność, sprzeciw, opór'; 'opiniâtreté, opposition, résistance'; *óčášlik et-* 'sprzeciwiać się, opierać się (komu, czemu)'; 's'opposer, résister'

Abkowicz, s. 1 *uturutur-*

Por.: MKar. *eces* 'krnąbrny'; CCum. *óčeš-* 'wetteifern, wetten'; TArm. *očaş* 'spór, kłótnia'; P-KB. спорить (заключать, пари), 'ечешурге'.

ógrát- 5,10 'uczyć, nauczyć'; 'enseigner, apprendre'

KKar. *üřat-, üřat-* 'uczyć'; MKar. *iwretme* 'uczyć'; CCum. *övret-, üret-* 'lehren, ermahnen, belehren'; TArm. *ovrat-* 'uczyć, pouczać, nauczać, napominać'; PKaratsch. *üret-* 'lehren'.

óksiz 2,22 'sierota'; 'orphelin'

KKar. *ókšuz* 'sierota'; MKar. *eksiz* 'sierota'; TArm. *oksuz* 'sierota'; ФБалк. *ёксюз* 'сирота'.

óktámlán- 9,12 'pysznić się, być dumnym'; 'se vanter, être orgueilleux'

Malecki, s. 24 *óktamlan-*

AD. *óktamlan-* 'być dumnym'; MKar. *ektemlenme* 'być dumnym'; CCum. *óktemlen-* 'prahlen'; TArm. *oktamlan-* 'być dumnym, pysznym, wynosić się, chwalić się'; P-KB. гордиться 'ёктемленирге'.

óktámlík 4,12 'duma, pycha'; 'fierté, orgueil'

KKar. *óktamlík* 'duma, pycha'; MKar. *ektemlik* 'duma, hardość'; CCum. *óktemlik* 'Stolz, Hochmut'; TArm. *oktamlik* 'duma, pycha, hardość'; PKaratsch. *öxtemlik* 'Verzweiflung'; P-KB. гордость 'ёктемлик'.

ólü 3,22 'zmarły, martwy'; 'mort'

KKar. *ölu* 'martwy'; MKar. *eli* 'martwy'; CCum. *ölü* 'tot, ein Toter'; TArm. *olu* 'umarły, nieżywy, trup, zwłoki'; ZHŠ. *ölüg* 'zmarły, martwy, nieboszczyk'; PKaratsch. *ölük* 'Toter, Leiche'; ФБалк. *ёлю* 'покойник, мертвец'; *ёлюк* 'труп'.

- ölüm* 8,27 'śmierć, zgon'; 'mort, décès'
 KKar. *ölüm* 'śmierć'; MKar. *elim* 'śmierć'; CCum. *ölüm* 'Tod'; TArm. *olum*,
oylum? 'śmierć, zgon'; ZBMn. *ölüm* 'śmierć'; PKaratsch. *ölüm* 'der Tod'.
- öz* 9,18 'sam, własny'; 'lui-même, propre'
 KKar. *öz* 'sam, własny'; MKar. *eş* 'swój, własny'; *ezi* 'sam'; CCum. *öz* 'selbst,
 die eigene Person'; TArm. *oz* 'sam, własny'; ZHŠ. *öz* 'sam, własny'; PKa-
 ratsch. *öz* 'selber (selten)'.
- özân* 9,14 'rzeka'; 'rivière, fleuve'
 KKar. *özan* 'rzeka'; MKar. *ezen* 'rzeka'; STex. *ozan* 'Flumen'; PKaratsch.
özen 'Tal, Fluss'.

P

- paj* 10,18 'część, udział, przeznaczenie'; 'partie, part, destinée' ar. پاي
 Abkowicz, s. 5 *ülüş*
 MKar. *paj* 'część'; DEph. *pay* 'part, dot' (por. tamże s. 67, przyp. 17 o arab-
 skim pochodzeniu tego wyrazu).
- pak* (*paχ?*) 4,27 'czysty'; 'pur'; *pak et-* 'oczyścić (z grzechów)'; 'laver (les péchés)'
 p. پاک
 KKar. *pak* 'czysty'; MKar. *pak* 'czysty'; БКкалп. *пак* 'чистый, непорочный,
 невинный, безгрешный'.
- peşman* 10,1 'żałujący'; 'repenti'; *peşman bol-* 'żałować, kajać się, okazywać skruchę';
 'regretter, se repentir' p. پشمان
 Malecki, s. 24 *faşman bol-*
 KKar. *faşman* 'żałujący'; *faşman bolma* 'żałować'; MKar. *fasman* 'wina, żal';
 CCum. *peşman* 'Reue, reumütig', *peşman bol-* 'Reue empfinden, bereuen';
 por. SText. *poşmanlyx* 'poenitentia'; P-KB. раскаяться 'бушман болурга'.
- pir* 4,28 'stary, starzec'; 'vieux, vieillard' p. پير
 KKar. *pir*, *pir kişi* 'starzec'; MKar. *pir* 'siwy'.

Q

- qabul* 1,18 'przyjęty'; 'reçu, accepté'; *qabul et-* 'przyjąć łaskawie'; 'accepter (avec
 bienveillance)' ar. قبول
 KKar. *kabul* w połączeniu z *et'ına* 'przyjmować (łaskawie), otrzymywać'; MKar.
kabul etme 'otrzymywać, przyjmować'; CCum. *qabul et-* 'genehmigen, billigen';
 DEph. *habul et-* 'recevoir'.
- qabul olun-* 6,19 'zostać przyjętym'; 'être reçu, être accepté', v. *qabul*
 Malecki, s. 19 *qabul bol-*

Por.: H. *kabul bol-* 'zostać przyjętym' (np. *urucunuz kabul bolıaj* 'oby Wasz post został przyjęty'); БНог. *кабыл болув* 'согласиться'; *мурадын кабыл болсын!* 'да исполнится твое желание'; БКкаш. s. v. *қабыл: тилеги қабыл болмады* 'его просьба оказалась неприемливой'; *қабыл болсын мурадың* фолк. 'пусть исполнится твое желание'; Zenk. s. v. *قبول: kabûl olunağak* 'annehmbar'.

qač- 9,19 'uciekać'; 'fuir'

KKar. *kač-* 'uciekać'; MKar. *kacma* 'uciekać'; CCum. *qač-* 'fliehen'; TArm. *χαč-* 'uciekać'; ZBMn. *qač-* 'uciekać, pędzić'; PKaratsch. *qač-* 'fliehen, entlaufen, einen Mann heiraten'.

qačan 6,25 'kiedy'; 'quand'; *qačany degin* 'jak długo, dokąd, do jakiego czasu'; 'jusqu'à quand, combien de temps encore'

KKar. *kačan* 'kiedy'; *kačany dejin* 'aż do kiedy, do pokąd, jak długo'; MKar. *kacan* 'kiedy'; *kacanhadejin* 'dopóki, jak długo'; CCum. *qačan, χαčan* 'als, indem, nachden'; TArm. *χαčan* 'kiedy, skoro'; PKaratsch. *qačan* 'wann'.

qačmaq 9,20 'ucieczka'; 'fuite' v. *qač-*

Malecki, s. 24 *qačmaq*

MKar. *kacmak* 'ucieczka, odpływ'.

qaxyr 8,28 'twarz (Boga)'; 'visage (de Dieu)'; 9,27 'gwałtowność, wybuch (gniewu)'; 'impétuosité, éclat (de colère)' ar. *قهير*

Malecki, s. 23 *alnynda kaxiriniñ (teñriniñ)* s. 24 *kaxir ačuvu (teñriniñ)*

KKar. *kaxir* 'gwałtowność, siła, gniew'; MKar. *kachyr* 'gniew, gwałtowność'.

qajda 9,19 'gdzie, dokąd'; 'où'

Malecki, s. 24 *kajra*

KKar. *kajda* 'gdzie'; MKar. *kajda* 'gdzie'; CCum. *qajda* 'wo'; TArm. *χayda, χada* 'gdzie'; ZDMm. *qajda* 'gdzie'; PKaratsch. *qajda* 'wo?'.

qajt- 6,12 'wracać, zawracać, przestawać'; 'revenir, retourner, cesser'

KKar. *kajt-* 'wracać, zawracać, zaprzestać, czynić na nowo'; MKar. *kajtma* 'wracać'; CCum. *qajt-* 'zurückkehren'; TArm. *χayt-* 'wracać, powracać do dawnego stanu'; ZHŠ. *qajt-* 'wracać, zawracać' itd.; ФБалк. *кѡѡйт-* 'вернуться'.

qajtar- 8,19 'oddawać, odpowiadać (na pytanie), dawać odpowiedź'; 'rendre, répondre (à la question), donner une réponse'

Malecki, s. 23 *karuv kajtar-*

KKar. *kajtar-* 'wracać, oddawać, zwracać'; *karuv kajtarma* 'dać odpowiedź'; MKar. *kajtarma* 'oddawać, zwracać'; CCum. *qajtar-, qajtaru* 'zurückgeben'; TArm. *χaytar-* 'powracać, zawracać, przywracać'; ZHŠ. *qajtar-* 'zwracać, obracać, kierować'; PKaratsch. *qajtar-* 'zurückkehren lassen, wiedergeben, abzahlen'.

qajyryl- 3,5 'schodzić (z drogi), odwracać się'; 'quitter (le chemin), se retourner'

KKar. *kajryl-, kajyryl-*, 'zwracać się, obracać się, odwracać się'; MKar. *kajyrylma* 'dotyczyć czego, odwracać się'; PKaratsch. *qajir-* 'krümmen', *qajiril-* Pass.

- qal-* 4,28 'zostawać, pozostawać'; 'rester'
 KKar. *kal-* 'zostać, pozostać, zaprzestać'; MKar. *kałma* 'zostać'; CCum.
qal-, *χal-* 'bleiben, zurückbleiben'; TArm. *χal-* 'zostać, pozostawać'; ZBMn.
qal- 'zostać'; PKaratsch. *qal-* 'bleiben'.
- qala* 6,27 'twierdza, mury, wały'; 'citadelle, murailles, remparts' ar. قلعة
 KKar. *kala* 'zamek, cytadela'; MKar. *kala* 'mur'; CCum. *qalaa* 'Burg'; TArm.
χala, *χalay*, *χalχa* 'twierdza'; PKaratsch. *qala* 'Palast, Festung'.
- qalyan* 7,8 'pozostałość, szczątki, reszta'; 'reste(s), restant'
 Malecki, s. 20 *qaldyχ*
 Por.: KKar. *kaldyχ* 'pozostałość, szczątki, reszta'; MKar. *kaldyχ* 'pozostałość,
 reszta'. CCum. *χalyan* 'Überrest'; TArm. *χalyan* 'reszta, resztką'; PKaratsch.
qalyan 'übrig'.
- qaltyra-* 11,19 'trząść się (ze strachu), drzeć'; 'trembler (de peur)'
 KKar. *galtra-* 'drzeć, trwożnie trzymać się z daleka'; MKar. *kaltrama* 'drzeć';
 PKaratsch. *galtra-*, *qaltira-* 'zittern'.
- qaltyramaq* 8,18 'drżenie, drgawki'; 'tremblement, convulsions'
 KKar. *kaltramaχ* 'drżenie, drżenie'.
- qaltyravyq* (?) 8,18 'dreszcz' (w tekście: *qaltyramyq*; za korekturą *ṣ* na *ṣ* przemawia
 użycie w tym samym zdaniu formy *qaltyramaq*); 'frisson' (dans le texte: *qal-*
tyramyq; l'emploi de la forme *qaltyramaq* dans la même phrase justifie la
 correction de *ṣ* en *ṣ*)
 KKar. *kaltravux* 'drżenie, drżenie, miganie'; MKar. *kaltrawuk* 'drżenie, strach';
 P-KB. дрожь 'кѣалтырауукъ'.
- qan* 2,20 'krew'; 'sang'
 KKar. *kan* 'krew'; MKar. *kan* 'krew'; CCum. *χan* 'Blut'; TArm. *χan* 'krew';
 ZDM II. *qan* 'krew'; PKaratsch. *qan* 'Blut'.
- qandyr-* 5,12 'napoić, nasycić'; 'donner à boire, rassasier'
 ATGr. *qandur-*, *qantur-* 'befriedigen/tatmin et-'; ФБалк. *кѣандыр-* 'утихо-
 мирить, удовлетворить', *сусаб кѣандыр-* 'утолить жажду'; БНог. *кандырув*
(кандыр-) 'насыщать, утолить жажду'.
- qar* 5,9 'śnieg'; 'neige'
 KKar. *kar* 'śnieg'; MKar. *kar* 'śnieg'; CCum. *qar* 'Schnee'; TArm. *χar* 'śnieg';
 ZBMn. *qar* 'śnieg'; ФБалк. *кѣар* 'снѣг'.
- qardaš* 4,5 'brat'; 'frère'
 KKar. *karandaš* 'brat', *kardaš* 'brat' (pod świeżym wpływem Krymu); MKar.
karyndas 'brat'; CCum. *qaryndaš*, *garandaš* 'Bruder, Geschwister'; TArm.
χardaš 'brat'; ZDM I. *qardaš* 'brat'; PKaratsch. *qarnaš* 'Bruder'.
- qarγyš* 1,9 'przekleństwo, klątwa'; 'malédiction, anathème'
 KKar. *karγyš* 'przekleństwo'; MKar. *karhys* 'przekleństwo, zaklęcie'; por.:
 CCum. *qarγyšly* 'verflucht'; TArm. *qarγiš* 'przekleństwo, klątwa'; ZHŠ.
qarγyš 'przekleństwo, zlorzeczenie'; P-KB. проклятие 'кѣарγиш'.
- qaršy* 4,18 'naprzeciw, przed'; 'contre, en face, devant'
 KKar. *karšy* 'naprzeciw'; MKar. *karsy* 'naprzeciw'; CCum. *qaršy* 'entgegen';

TArm. *ħarši* ... *ħarši* 'naprzeciw, przeciwko'; ФБалк. *к̑аршы* 'против, близко, в близи'.

qarşy tur- 12,19 'sprzeciwiać się, buntować się'; 's'opposer à, se rebeller' v. *qarşy* Abkowicz, s. 7 *uturu tur-*

Por.: KKar. *uturu tur-* 'stać naprzeciw, stanąć komu do oczu'; MKar. *uturu turma* 'przeciwdziałać, sprzeciwiać się'. SChron. *ħarşy tur-* 'to encounter, engage (in fighting)'; БНор. *карсы турув* 'противостоять, сопротивляться'.

qatyndan 12,3 'od niego, z jego strony (*qat* z suf. dzierż.)'; 'de lui, de sa part' (*qat* avec le suff. posses.)

KKar. *qat* (z suf. zaimkowymi) 'obok, przy, koło, u'; MKar. *katyn, katyna* 'obok, przy'; CCum. *qat(-)* 'Seite, der Raum neben, oder bei etwas'; TArm. *ħat* '1. około, przy, obok'; ZDM I. *qat* + 'przy, obok'; PKaratsch. *qat* 'Seite, Gegen'.

qattyr- 2,20 'uczynić twardym, sztywnym'; 'rendre dur, rigide, raide'

Abkowicz, s. 2 *kattyr-*

MKar. *kattyrma* 'czynić twardym, potwierdzać'; БНор. *катырув (катыр-)* 'делать твердым, жестким' itd.

qaty 8,25 'twardy, zatwardziały, sztywny'; 'dure, endurci, raide, rigide'

KKar. *katy* 'twardy'; MKar. *katy* 'twardy'; CCum. *qaty, qatty* 'hart, fest, stark, heftig'; ZHŠ. *qaty* 'mocny, silny, twardy'; PKaratsch. *qati* 'hart, fest'.

qatylq 1,12 'twardość, zatwardziałość'; 'dureté, endurcissement'

Abkowicz, s. 1 *katylq*

ZHŠ. *qatylq* 'twardość, srogość, oschłość'; P-KB. твердость 'к̑атылык̑'; v. *qaty*.

qatyr- 1,17 v. *qattyr-*

qoçqar 7,3 'baran'; 'bélier'

KKar. *koçkar* 'baran'; MKar. *kockar* 'baran'; CCum. *qoçqar* 'Widder'; ZBMn. *qoçqar* 'baran'; PKaratsch. *qoçħar* 'Widder'.

qoj 10,15 'owca'; 'brebis'

KKar. *koj* 'owca'; MKar. *koj* 'owca'; CCum. *qoj* 'Schaf'; TArm. *ħoy* 'baran(ek)'; ZHŠ. *qoj* 'owca'; PKaratsch. *qoj* 'Schaf'.

qoj- 3,8 'stawiać, kłaść, czynić'; 'rendre, mettre, poser, placer'

KKar. *koj-* 'kłaść, umieszczać, stawiać'; MKar. *kojma* 'kłaść, przekładać'; CCum. *qoj-* 'anbringen, hinstellen, hinlegen'; TArm. *ħoy-, ħoy-* 'kłaść, umieszczać, stawiać, nadstawiać (ucha)'; PKaratsch. *qoj-* 'lassen, legen'.

qol 1,6 'ręka'; 'main, bras'

KKar. *kol* 'ręka'; MKar. *kol* 'ręka'; CCum. *qol* 'Arm und Hand'; TArm. *ħol, ħol, ħul, kol* 'ręka, ramię'; ZDM II. *qol* 'ręka, ramię'; PKaratsch. *qol* 'Hand' itd.

qolajly 1,19 'odpowiedni, szlachetny (uczynek)'; 'convénable ou bonne (action)'

KKar. *kolajly* 'odpowiedni, łatwy'; MKar. *kolaj, kolajly* 'łatwy, odpowiedni'; por.: TArm. *ħolay* 'łatwy', *ħolaysiz* 'nieodpowiedni, niewygodny'; ФБалк.

кѡлай 'przytę, młł', *иш кѡлай болсун* 'пусть дѣло бѣдет прлутным', *кѡн кѡлай болсун* 'добрый дѣнь'.

qorquv 5,20 'bojaźń, strach'; 'crainte, peur'

KKar. *korxuv* 'trwoga, strach'; MKar. *korkuv* 'lę, strach'; CCum. *qorqu* 'Furcht'; TArm. *xorxu* 'strach, lę'; ZHŠ. *qorquy* 'strach, przestach'; PKaratsch. *qorqu* 'Furcht, Schrecken'.

qorquwcy 6,11 'bojący się'; 'craintif'

KKar. *korxuwcu* 'bojący się'; MKar. *korkuwcu* 'bojaźliwy'; TArm. *xorxuči* 'bojący się, bojaźliwy'; PKaratsch. *qorquči* 'furchtsam'.

qorquwlu 8,8 'straszny, groźny'; 'effrayant, menaçant' v. *qorquv*

TArm. *xorxulu*, *xorxulu* 'straszny, okropny, przeraźliwy'; PKaratsch. *qorqulu* 'gefährlich'.

qoš- 12,23 'łączyć, sprzęgać, dodawać'; 'joindre, atteler, ajouter'; *qoš- jalyančylyq* 'fałszywie oskarżać, oczerniać'; 'faux accuser, accuser à tort, calomnier, diffamer'

Abkowicz, s. 7 *koš-* (*ialyanlyx*)

MKar. *kosma* 'łączyć, kojarzyć, sprzęgać'; TArm. *xoš-* 'łączyć, zaprzęgać'; ZHŠ. *qoš-* 'łączyć, dodawać (do pary), układać (wiersze)'; PKaratsch. *qoš-* 'vereinigen, hinzufügen'; ФБалк. *кѡш-* 'прлдать, прлбавлть, прлсчлтать'.

qošma 4,18 'przywiązany, złączony'; 'attaché, lié'

Malecki, s. 17 *üšt(uńda)*

Буд. s. v. *قوشمه: قوشق* 'прлставленнлй, прлбавочное'; БКкалп. *кѡсна* 'объединеннлй'; БНог. *кѡсна* 'дополнлтельный'.

qošul- 6,1 'połączyć się, przylęczać się'; 's'unifier, se joindre'

KKar. *košul-* 'być sprzężonym, złączyć się (plciowo)'; MKar. *kosulma* 'złączyć się'; CCum. *qošyl-* 'mit einem anderen zu einem Paar verbunden werden'; TArm. *xošul-* 'być łączonym, przystawionym, dołączonym'; PKaratsch. *qošul-* 'sich vereinigen; hinzufügen werden'.

qoşyamaq 12,13 'poruszenie, drganie, uderzenie serca'; 'mouvement, tremblement, battement'

Por.: KKar. *koşya-* 'ruszać się, poruszać się ... niepokoić'; MKar. *koşhama* 'huścić, niepokoić, poruszać'; CCum. *qoşyalyş-* 'wühlen'; TArm. *xoşya-* itd. 'niepokoić, podburzać'.

qudrat 5,7 'ręka (Boga)'; 'main (de Dieu)' ar. *قدرة*

KKar. *kudrat* 'potęga, moc' (przenośnie); MKar. *kudrat* 'potęga, fig.: ręka Boga'; ZUnik. s. 11 *kudrat* 'siła, moc, ręka (Boga)'.

qujaş 9,3 'słońce'; 'soleil'

KKar. *kujaş* 'słońce'; MKar. *kujas* 'słońce'; CCum. *qujaş* 'Sonne'; DEph. *huyaş* 'soleil'; ZBMn. *qujaş* 'słońce, światło słoneczne'; БКкалп. *куяш* 'солнце'.

qul 1,6 'sługa'; 'domestique, serviteur'

KKar. *kul* 'niewolnik, służa'; MKar. *kul* 'niewolnik, służa'; CCum. *qul* 'Sklave, Diener'; TArm. *xul* 'niewolnik'; ZHŠ. *qul* 'służa, niewolnik'; PKaratsch. *qul* 'Diener, der Leibeigene'.

- qulaq* 5,3 'ucho'; 'oreille'; *qulaq tut-* 'nadstawiać ucha, słuchać'; 'prêter l'oreille, pointer les oreilles, écouter'
 KKar. *kulaχ* 'ucho'; MKar. *kulak* 'ucho'; CCum. *qulaq, qulaχ* 'Ohr'; TArm. *χulaχ* 'ucho'; ZDM II. *qulaq* 'ucho'; PKaratsch. *qulaq* 'Ohr'.
- qurban* 6,19 'ofiara'; 'sacrifice, offrande' ar. قربان
 KKar. *kurban* 'ofiara'; MKar. *kurban* 'ofiara'; CCum. *qurban* 'Opfer'; TArm. *χurban* 'ofiara'; PKaratsch. *qurman* 'Opfer'. Wyraz *qurban* występuje też w połączeniu z hebrajskimi terminami oznaczającymi rodzaje ofiar: *qurban ole kibik da šalamim kibik* — 6,14 'jak ofiara całopalna i dziękczynna'; *qurban ole da qurban jored* — 12,14 'ofiara wstępującego i ofiara zstępującego'.
- qurt* 9,13 'robak'; 'ver'
 KKar. *kurt* 'robak'; MKar. *kurt* 'robak'; CCum. *qurt* 'Wurm'; TArm. *χurt* 'robak'; ZBMn. *qurt* 'robak'; PKaratsch. *qurt* 'Wurm'.
- qutqar-* 6,6 'ocalać, ratować, wybawiać'; 'sauver, secourir, délivrer'
 KKar. *kutkar-* 'ratować, ocalić, wybawić'; MKar. *kutkarma* 'ocalić, ratować'; CCum. *qutqar-*, *qutχar-* 'befreien, erlösen'; TArm. *χutχar-* 'wyzwolić, uratować, uwolnić'; P-KB. спасти 'кзуткьарырга'.
- qutqaryvčy* 7,6 'wybawiciel, zbawca'; 'sauveur, libérateur'
 KKar. *kutkaruvču* 'zbawca, wybawiciel'; MKar. *kutkaruvcu* 'zbawca'; por. CCum. *qutqardačy* 'Befreier, Erlöser'; TArm. *χutχaruči* 'odkupiciel, zbawiciel'.
- qutul-* 10,2 *qutyl-* 10,9 'ratować się, uwalniać się, wyzwalać się'; 'se sauver, se libérer, se délivrer'
 KKar. *kutul-* 'uciec, ocaleć, uratować się'; MKar. *kutulma* 'ocalić, uratować się'; CCum. *quttul-*, *qutul* 'befreit werden, entkommen'; TArm. *χut'ul-*, *χutul-* 'być ocalonym, wybawionym, ... uratować się'; ZHŠ. *qutul-* 'uratować się, ... wyzwolić się'; БНог. кутылув (кутыл-) 'избавляться, ... спастись'.
- qutulmaq* 9,21 'ocalenie, ratunek'; 'salut, sauvetage' v. *qutul-*
 Malecki, s. 24 *kutulmaχ*
 MKar. *kutulmak* 'ratunek'.
- quvat* 9,3 'moc, siła'; 'pouvoir, force' ar. قوة
 KKar. *kuvat* 'moc, siła, wszechmoc'; MKar. *kuvat* 'moc, siła'; TArm. *χuvat*, *χuvat*, *xovat* 'siła, moc'; БНог. куват 'сила, мощь, энергия'.
- qyjna-* 2,23 'dręczyć, męczyć'; 'tourmenter, ronger, torturer'
 KKar. *kyjna-* 'dręczyć, męczyć'; MKar. *kyjnama* 'dręczyć, męczyć'; CCum. *qyjna-*, *qyna-* 'quälen, martern'; TArm. *χijna-* 'męczyć, torturować'; ZHŠ. *qyjna-* 'dręczyć, męczyć'; PKaratsch. *qijna-* 'quälen, peinigen'.
- qyl-* 1,19 'czynić'; 'faire'
 KKar. *kyl-* 'czynić, odprawiać, wykonać'; MKar. *kylma* 'czynić, wykonać'; CCum. *qyl-* 'machen, tun'; TArm. *χilan-* 'czynić, wykonywać, być robionym?', *χilīn-*, *χlīn-* 'stawać się, być zrobionym'; PKaratsch. *qil-* 'tun, verrichten'.
- qymsqa* 9,13 'mrówka'; 'fourmie'
 Malecki, s. 24 *komuz*

ZSuf. s. 158: *kumurstxa*||*kumurstxu* 'mrówka'; H. *kumurstka* 'mrówka'; TArm. *χīmürsīxa* 'mrówka'; ZBMn. *qymyrsayy* 'mrówka'; ZDM I. *qumurusqa* (*qumurqa*) 'mrówka'; PKaratsch. *qumursxa* 'Ameise'; ФБалк. *кѹмурѹхѹ* и *кѹмурѹхѹ* 'муравей'.

qynyrlyq 1,28 'nieprawość'; 'improbité'

KKar. *kynyrlyk* 'krzywość, nieprawość'; MKar. *kynhyrlyk* 'nieprawość, krzywizna'; por.: CCum. *qynyr* 'schief, krumm'; PKaratsch. *qīnīr* 'krumm, schief'.

qynyrlyq et- 12,25 'czynić nieprawość'; 'faire l'improbité', v. *qynyrlyq*.

qynyrlyq ettir- 10,27 'skłaniać do nieprawości'; 'pousser q. à l'improbité' v. *qynyrlyq*.

qys- 2,22 'ściskać, zaciskać, przymykać (oczy)'; 'presser, serrer, fermer, plisser (les yeux)'

KKar. *kys-* 'ściskać, zgniatać, zmuszać, popychać'; MKar. *kysma* 'ściskać, zmuszać'; CCum. *qys-* 'zusammendrücken'; TArm. *χīs-* 'ściskać, gnieść, uciskać (przen.)'; PKaratsch. *qīs-* 'drücken, pressen'.

qyz- 5,2 'począć'; 'concevoir'

W hebr. tekście *יָהֵיךָ* König. *נָהַי* 'brünstig werden' E-Рсл. *נָהַי* 'становиться жарким, горячим; употребляется только о животных в знач. зачать дитя'.

Malecki, s. 18 *iazyx edi xamila bolmayu maia anam-nyn*

KKar. *kysz-* 'zapłonąć, poczerwienieć'; MKar. *kyszma* 'gorączkować, płonąć'; *kyszasma* 'łączyć się płciowo, wrzeć'; CCum. *qyz-* 'glühen'; TArm. *χīz-* 'płonąć, czerwienieć się, zagrzewać do?'.

R

raxim(lár) 1,4 'miłosierdzie, litość, zmiłowanie'; 'miséricorde, pitié, compassion'

ar. رَحْمَة

Abkowicz, s. 1 *raxmetlar*

Por.: KKar. *raxmet* 'zmiłowanie, miłosierdzie'; MKar. *rachmet* 'litość, zmiłowanie'. CCum. *raxim* 'Mitleid'.

raximlā- 9,25 'litować się, okazywać litość'; 'avoir pitié' v. *raxim(lár)*

Malecki, s. 24 *raxmetla-*

Por.: MKar. *rachmetleme* 'zlitować się, pożałować'.

raximlān- 2,8 'doznawać litości, zmiłowania'; 'recourir la preuve de la pitié, de la compassion' v. *raxim(lár)*

Abkowicz, s. 2 (*kemīšuvču*) *raxmetlanir*.

raximlāvči 4,14 'okazujący litość, litościwy, miłosierny'; 'miséricordieux' v. *raxim(lár)*

Malecki, s. 17 *raxmetlavču*

Por.: KKar. *raxmetlavču* 'miłosierny'; MKar. *rachmetlewci* 'miłosierny'.

rasim 1,16 'przykazanie, przepis'; 'commandement, prescription'; 9,26 'kres, los'; 'bout, destin' ar. رَاسِمَة

- KKar. *resim* 'linia, granica, przepis, przykazanie, cel, los, przeznaczenie';
MKar. *resim* 'przepis, przykazanie'.
rast 4,25 'sprawiedliwy, prawy'; 'juste, honnête' p. راست
KKar. *rast* 'prawy, sprawiedliwy'; MKar. *rast* 'prawy, sprawiedliwy, uczciwy';
Буд. راست 'прямой, правый, справедливый, истинный'.
rašalyq 2,1 'zło, nieprawość'; 'mal, iniquité, improbité' h. רשע
KKar. *rašalyx* 'bezbożność, nieprawość'; MKar. *rasza* 'bezbożny, grzesznik';
H. *rašalyk*, *rasalyk* (w potocznej mowie) 'nieprawość, zło'.
rašalyq et- 12,26 'czynić nieprawość, źle postępować'; 'faire les improbités, mal agir', v. *rašalyq*.
rašalyq ettir- 10,28 'skłaniać do zła, do nieprawości'; 'porter au mal, à l'iniquité',
v. *rašalyq*.
riža 5,22 'prośba'; 'prière, demande' ar. رجة
Malecki, s. 18 *koltχa*
Zenk. رجة *regâ* u. *rigâ* 'Hoffnung ... Bitte, Flehen'.

S

- sa'atlyq* 9,12 'godzinny, trwający godzinę'; 'horaire, d'une heure' ar. ساعة
Malecki, s. 24 *sa'atlyx* (sic!)
KKar. *sayat* 'godzina'; MKar. *sahat* 'godzina'; CCum. *saat*, *sahat* (*sayat*?)
'Stunde'; DEph. *sahat* 'heure'. P-KB. часовой, -ая, -ое ... трёхчасовой 'юч са-
гъатлыкъ'; БНог. *саъатлик* 'продолжительностью в ... час(а); в ... часах'.
sabab 4,15 'przyczyna, powód'; 'cause, raison' ar. سبب
Malecki, s. 17 *sartyn*
Por.: KKar. *sibba* h. סבה '1. zrządzenie Boże, 2. powód, przyczyna'; MKar.
sibba 'powód, przyczyna'. CCum. *seber* 'Ursache'; DEph. *sabap* 'cause';
ФБалк. *себев* (*себен*) 'причина'.
sač- 5,9 'rozsypywać, posypywać'; 'semer, éparpiller, parsemer'
Malecki, s. 18 *buřk-*
KKar. *čač-* 'siać'; MKar. *cacma* 'siać'; CCum. *sač-* 'säen'; DEph. *sač-* 'ré-
pondre, éparpiller, disperser'; ZBMn. *sač-* 'siać, zasiać, rozpraszać'; PKaratsch.
čač- 'zersträuen, säen'.
sačyl- 6,27 'rozsypywać się, być rozprószonym'; 's'éparpiller, être dispersé' v. *sač-*
Malecki, s. 20 *tužul-*
ZHŠ. *sač(y)l-* 'być rozrzuconym, rozsianym'; Буд. *ساچولق* 'б. сеяным, рассе-
ваться'.
sayyn- 4,12 'wspominać, przypominać sobie, myśleć (o kim)'; 'mentionner, se rappeler,
penser à'
KKar. *sayyn-* 'wspomnieć, przypomnieć (o kim — acc.)'; MKar. *sahynma*
'pomysleć, wspominać'; CCum. *sayyn-* 'denken, ... über etwas nachdenken,

- meditieren' itd.; Буд. *сагынмакъ* 'вспоминать, помнить, тосковать; Кумык-русс. сл. *сагынмакъ* '1. тосковать, скучать; 2. чувствовать, ... казаться'.
- saγynyl-* 11,22 'być wspomnianym, wymienianym'; 'être mentionné'
- KKar. *saγynyl-* 'być wspomnianym, być wymienionym'; MKar. *sahynylma* 'być wspomnianym'.
- saγyş* 4,21 'myśl, zamysł'; 'pensée, dessein'
- KKar. *saγyş* 'myśl, zamysł, plan'; MKar. *sahys* 'myśl, plan, pomysł'; CCum. *saγyş* 'Absicht'; DTHist. *saγiş* 'pensée'; ZHŠ. *saγyş* 'myśl, zamyslenie' itd.
- PKaratsch. *saγiş, şaγiş* 'Gedenke, Sinn, Einbildung'.
- sajlan-* 7,3 'być wybranym'; 'être élu ou choisi'; *sajlanmyş* 'wybrany, wybraniec'; 'élu, choisi'
- Malecki, s. 20 *sajlanmyş*
- Por.: KKar. *sajla-* 'wybierać, przekładać'; MKar. *sajlama* 'woleć, wybierać', *sajlanmus* 'wybraniec'; PKaratsch. *sajla-* 'wählen'.
- san* 10,7 'cześć, chwała'; 'honneur, gloire'
- Malecki, s. 24 *san*
- KKar. *san* 'liczba, znaczenie, cześć'; MKar. *san* 'cześć, liczba'; CCum. *san* 'Anzahl'; DEph. *san* 'compte, nombre, considération, dont jouit quelqu'un, renom'; PKaratsch. *san* '1. Zahl, 2. Glied'; Буд. тат. *сан (с)* '1. лядвея, бедро'; кир. также 'задние ноги' (животн.); Кумык.-русс. сл. *сан* 'член, часть тела, орган, часть туши'; Р-КБ. член (часть тела) '*сан*'; ЮКирг. I. *сан* 'бедро, ляжка', *алты сан* 'все члены тела, весь организм'; II. 'почет, авторитет'; DTS. *san* II 'бедро' (Юг. С.); *san* III 'почет, уважение' (QBH); RWb. IV. *сан* (Dsch., Kir.) 'бедро, задняя нога'; (Kas.) 'часть тела, окончность'; *aḡač sany* 'ствол дерева'; (Kas., Osm.) 'честь, почет, достоинство'. Por. cz. I RO XXXV.
- sanč-* 9,8 'kłuć (żądłem), kąsać (przenośnie)'; 'piquer (avec l'aiguillon), mordre (au sens figuré)'
- Malecki, s. 23 *tişla-*
- KKar. *čanč-* 'przekłuć'; MKar. *cancma* 'kłóc'; CCum. *sanč* 'durchstechen, durchboren'; ZHŠ. *sanč-* 'kłuć, przekłuwać'; PKaratsch. *čanč-* 'stechen, hineinstechen, erstechen'.
- saqla-* 5,11 'strzec, zachowywać, ukrywać'; 'garder, préserver, cacher'
- Malecki, s. 18 *astra-*
- KKar. *sakla-* 'zachować, strzec, uważać na coś, czatować'; MKar. *saklama* 'pilnować, przestrzegać, strzec'; CCum. *saqla-* 'hüten'; ZHŠ. *saqla-* 'strzec, pilnować, zachowywać, dochowywać wiary'; PKaratsch. *saqla-* 'hüten, bewachen, bewahren, warten'.
- saqlamamaq* 1,19 'niezachowywanie, nieprzestrzeganie'; 'le fait de ne pas respecter' v. *saqla-*
- saqlan-* 5,10 'być strzeżonym, być schowanym'; 'être gardé, être caché'
- Malecki, s. 18 *astral-*
- KKar. *saklan-* 'strzec się'; MKar. *saklanma* 'strzec się, wystrzegać się'; CCum.

- saqlan-* 'sich hüten'; ZHŠ. *saqlan-* 'strzec się, wystrzegać się, uważać'; БНор. *сакланув* (*саклан-*) 'храниться, сохраняться' itd.
- saqlavçu* 10,15 'stróż, strażnik'; 'gardien, garde'
 KKar. *saklavçu* 'stróż, strażnik'; MKar. *saklawcu* 'stróż'; PKaratsch. *saqlauçu* 'Wächter'.
- sasy-* 11,17 'cuchnąć, śmierdzieć'; 'puer'; *sasyyan* 'śmierdzący'; 'puant'
 Abkowicz, s. 6 *iazyxly*
 KKar. *sasyta* 'cuchnąć, śmierdzieć'; CCum. *sasy-* 'stinken, faul riechen';
 ZHŠ. *sasy-* 'cuchnąć, śmierdzieć'; БНор. *сасыв* (*сасы-*) 'вонять, дурно пахнуть' itd.
- sat-* 9,23 'sprzedawać'; 'vendre'
 KKar. *sat-* 'sprzedawać'; MKar. *satma* 'sprzedawać'; CCum. *sat-* 'verkaufen';
 SChron. *sat-* 'to sell'; ZBMn. *sat-* 'sprzedawać'; PKaratsch. *sat-* 'verkaufen, kaufen'.
- semir-* 3,13 'tyć, stawać się tłustym'; 'engraisser, prendre de l'embonpoint'
 KKar. *semir-* 'stłusznąć, utyć'; MKar. *semirme* 'utyć'; CCum. *semir-* 'fett werden'; DTHist. *siemir-* 'engraisser'; PKaratsch. *semir-* 'fett werden'.
- sen* 4,13 'ty'; 'toi, tu'
 KKar. *śen* 'ty'; MKar. *sen* 'ty'; CCum. *sen* 'du'; STex. *sen* 'tu'; ZBMn. *sän* 'ty'; ФБалк. *сен* 'ТЫ'.
- sermáp al-* 11,29 v. *sermáp almaq*
sermáp almaq 11,29 'porwanie; nieszcześnie (eufemizm 'nagłej śmierci?')'; 'enlèvement; malheur (eufemisme de la 'mort subite?')';
 Abkowicz, s. 7 *ölum*; Przekład Sz. s. 14 *afat*; Modlitewnik Sz. s. 119 *הָרָחֵק*
 Eupat.: Proverbia 23,28 *sermáp almaq*; Hiob 9,12 *sermáp alyr*; Judicum 21,21 *sermáp alynyz*; Psalmi 10,9 *sermáp alma*, *sermáp alyr*, co odpowiada różnym formom czasownika *הָרָחֵק*, *הָרָחֵק* 'rapere; diripere' (Salomon Mendenkern, *Veteris Testamenti concordantiae hebraicae atque chaldaicae*. Editio minor ... Lipsiae s. 221, 260); König. s. 131 *הָרָחֵק* (Proverbia 23,28) 'entweder noch Abstractum "Todesraffen", oder Abstractum pro concreto: Räuber'.
 БНор. *сермев* (*серме*) 1. хватать, протягивать руки; *сермен алув* выхватывать; пор.: Р-КБ. хватать 1. чем ударить ... 'сермерге'... — палкой 'таякь бла сермерге...'; 2. кого, что 'сермерге'; Кумык. -рус. сл. *сермемек* (устарелое) 'хватать, схватывать'; Юкирг. *серме-* 'махать, взмахивать; выбрасывать руки, чтобы схватить'.
- sevár* 7,2 'kochany'; 'cher, aimé'
 KKar. *śuvár* 'kochany'; MKar. *siwer* 'kochany'; CCum. *söver kişi* 'ein freundlicher Mensch'.
- severlik* 4,24 'miłość'; 'amour, charité'
 KKar. *śuvárlık* 'miłość'; MKar. *siwerlik* 'kochanie, miłość'; por.: CCum. *sevteklık*, *sövmeklik*, *söymeklik* 'Liebe'; ZHŠ. *süvüglük* 'miłość'; ФБалк. *суймеклик* 'любовь'.

sevindir- 5,14 'radować, cieszyć'; 'réjouir'

Malecki, s. 18 *biñāndir-*

CCum. *söviündür-* 'erfreuen'; SChron. *sovundur-* 'to cause or experience joy and delight'; ZHŠ. *söviündür-* 'uradować, ucieszyć'; ZBMv. *sävindir-* 'ucieszyć, uradować, sprawić radość'.

sevinmāk 5,13 'radość'; 'joie'

CCum. *söviünmek* 'Freude'; ZHŠ. s. v. *säviün-*: *säviünmākdin* ... 'z powodu radości ...'

siz 10,2 'wy'; 'vous'

KKar. *siž* 'wy'; MKar. *siz* 'wy'; CCum. *siz* 'ihr'; STex. *siz* 'you'; ZBMn. *siz* 'wy'; PKaratsch. *siz* 'ihr'.

sołaq 5,28 'plaster (miodu)'; 'rayon (de miel)'

KKar. *sołaχ* 'plaster miodu'; MKar. *solak* 'miód'; RWb. IV. (Krm.) *солак* 'соты'; Кумык-русс. сл. *солакъ* 'мёд в сотах'.

soŋra 8,29 'po, potem, później'; 'après, ensuite'

KKar. *sondrada* 'na koniec, w końcu'; DTHist. *songra* 'après'; CCum. *soŋra*, *soŋyra* 'später, nachher'; PKaratsch. *soŋra*, *soŋyura*, *sora* 'nachher, nach'.

soŋrayy 12,8 'ostatni, późniejszy'; 'dernier, ultérieur'

KKar. *sondrayy* 'ostatni, późniejszy'; MKar. *sondrahy* 'ostatni, późniejszy'.

sov 1,15 v. *suṽ*.

són- 9,15 'gasnąć'; 's'éteindre'

KKar. *śón-* 'gasnąć'; MKar. *senme* ['gasnąć']*; ZHŠ. *sōn-* 'gasnąć'; ГДок. *сон-* (*сōн-*) 'гаснуть'; БНог. *соьнуьв* (*соьн-*) 'гаснуть, потушать, угасать'.

sōz 1,6 'słowo'; 'mot'

KKar. *śōz* 'słowo'; MKar. *sez* 'słowo'; CCum. *sōz* 'Wort, Worte, Gerede'; DEph. *soz* 'parole, langage'; ZDMm. *sāvz* ($\leq sāvz \leq sōz$) 'słowo, mowa'; PKaratsch. *sōz* 'Wort, Sprichwort'.

sōzlā- 12,17 'mówić'; 'parler, dire'

KKar. *śōzla-* 'mówić'; MKar. *sezleme* 'mówić, rozmawiać'; CCum. *sōzle-* 'reden, sprechen'; DEph. *sozla-* 'parler, dire'; ZBMv. *sōzlā-* 'mówić, opowiadać'; PKaratsch. *sōjle-* 'sagen, sprechen'.

suχlan- 2,25 v. *suqlan-*.

suqlan- 3,3 *suχlan-* 2,25 'upodobać sobie, pożądać'; 'prendre plaisir à, convoiter, désirer'

KKar. *suklan-* 'upodobać sobie, pożądać, spodobać się (komu — dat.)'; MKar. *suklanma* 'spodobać się'; CCum. *suχlan-* 'gering sein, begehren'; DTHist. *suχlan-* 'convoiter'; ФБалк. *сукълан-* 'прельститься, желать, завидовать'.

sus 8,20 'słabość, drżenie'; 'faiblesse, tremblement' p. *سست*

H. *sos awazb(y)la* 'słabym, bolesciwym głosem' chętnie używane przez autorów *kyna* (elegii); CCum. *sust* 'faul'; ГЛекс. *сус* 'трепет, ослабление' (Быт. IX);

* W MKar. opuszczone.

- por.: БТэфс. *сустлѣк* 'слабость, нерадение'; ЮКирг. *сус* (суз) 'I. хмурный, замкнутый, мрачный'; s. v. *сабыр* I: *сабыры суз или сабыры сус* 'он пал духом, у него подавленное настроение'.
- суv* (сов) 1,15 'woda'; 'eau'
 KKar. *суv* 'woda'; MKar. *суv* 'woda'; CCum. *su* 'Wasser'; *çograq suvu* 'Quellwasser'; DTHist. *суv* 'eau'; ZHŠ. *суv* 'woda'; ФБалк. *суу* 'вода, река'.
- сúvák* 5,13 'kość'; 'os'
 KKar. *суvák* 'kość'; MKar. *сиvек* 'kość'; CCum. *sövek* 'Knochen'; DEph. *суvák* 'os'; ZHŠ. *söñäk* (*söñük*) 'kość, kostka, pestka'; PKaratsch. *süjek* 'Knochen'.
- сúr-* 4,8 'pędzić, poganiać, wypędzać'; 'chasser, pousser, expulser'
 KKar. *суr-* 'ciągnąć, wlec, pędzić, wypędzać'; MKar. *sirme* 'pędzić, odpędzać, wypędzać'; CCum. *sür-* 'forttreiben'; DEph. *sur-* 'emmener, expulser, exiler'; ZHŠ. *sür-* 'trzeć; przepędzać, usuwać, kierować'; PKaratsch. *sür-* 'treiben, jagen, vertreiben'.
- сúrín-* 11,24 'zostać wypędzonym, usuniętym'; 'être expulsé, écarté' v. *сúr-*
 Abkowicz, s. 6 *суrún-*
 KKar. *суrún-* 'wlec się, potykać się'; *суrúl-* 'być pędzonym'; MKar. *sinme* 'potykać się'; *sinilme* 'być pędzonym'.
- сyyynč* 3,8 'schronienie, kryjówka'; 'refuge, cachette'
 Abkowicz, s. 3 *išanč*
 KKar. *syiynč* 'schronienie'; MKar. *syjynč* 'schronienie'; CCum. *сyyynč*, *сyyynč* 'Zuflucht'; por.: ФБалк. *сыйын-* 'содержаться, ... иметь убежище, поместиться'.
- сyyyt* 9,10 'skarga, плач, жѣк'; 'plainte, pleurs, gémissement'; *сyyyt et-* 'uskarżać się, płakać, jęczeć'; 'se plaindre, pleurer, gémir'
 KKar. *syiyt* 'жѣк, skarga, плач'; MKar. *syjyt* 'narzekanie, skarga'; CCum. *сyyyt* 'Trauer'.
- symarla-* 5,8 'polecać, nakazywać'; 'ordonner, mander'
 KKar. *symarla-* 'polecić, nakazać'; MKar. *symarlama* 'powierzać, przeznaczать'; DEph. *simarla-* 'recommander'; БНог. *сымарлав* (*сымарла-*) 'предназначить, заранее намечать что-л. для кого-л.'
- syn-* 6,23 'łamać się, załamywać się'; 'se casser, s'effondrer'
 KKar. *syn-* 'łamać się'; CCum. *syn-* 'abgebrochen werden'; DEph. *sin-* 'être brisé, vaincu, subire une défaite'; ZBMv. *syn-* 'łamać się'; PKaratsch. *sin-* 'zerbrochen werden'.
- synyq* 6,18 'złamany, załamany, pokorny'; 'cassé, brisé, humble, effondré'
 KKar. *synyq* 'złamany'; MKar. *synyq* 'upokorzony, załamany'; CCum. *synyq* 'zerbrochen'; DEph. *s(i)niq* 'brisé'; ФБалк. *сынык* обломок, перелом; БНог. *сынык* '1. осколок, обломок, 2. сломанный, ... разбитый'.
- synyq-* 5,15 'łamać się (moralnie), załamywać się, upadać na duchu'; 's'effondrer, se laisser abattre, perdre courage'

- KKar. *synyk*- 'złamać się (moralnie), upadać na duchu'; MKar. *synykma* 'złamać się, załamać się'; ZHŠ. *synuq*-, *synyq*- 'załamać się moralnie, upadać na duchu'.
- synyglyq* 9,10 'złamanie, upokorzenie'; 'effondrement, humiliation' v. *synyq* Malecki, s. 24 *avruvu šannyn*.
- syzyyr* 6,18 'przetapiać, roztopiać, cedzić, przemywać'; 'refondre, fondre, filtrer, laver'
- KKar. *syzyyr*- 'gwizdać, wypłukiwać (złoto z piasku)'; MKar. *syzyrma* 'gwizdać, pławić, przecedzać'; ZHŠ. *syzyr*- 'roztopić, spowodować topienie'; por. ZBMv. *syzdur*- 'roztopić, rozpuścić'.
- syzlov* 9,5 'ból, cierpienie'; 'douleur, mal'
- KKar. *syzlaw* 'boleść'; MKar. *syzlaw* 'boleść, cierpienie'; BHor. *сызлав* 'ломота, ноющая боль'; por.: P-KB. нѣтъ 2. (боль) *кемириб* (или *сызлаб*) *ау-пуу*'.

Š

- šayavat* 4,4 'łaska'; 'faveur, grâce' ar. شفقة *ševayat* 'łaska';
- MKar. *sawahat* 'łaska'; DEph. *šağavat* 'faveur, grâce'. La forme arméno-comane *šağavat*, à métathèse, est sûrement plus moderne que la forme karaïte *ševağat*; ГЛекс. *шегават* (Быт. XXIV, 49) 'милость'; В. И. Москалев сообщил мне, что у ногайцев есть слово *шегават* 'милость'.
- šaḥar* 6,28 'miasto'; 'ville' p. شهر
- KKar. *šayar* 'miasto'; MKar. *sahar* 'miasto'; CCum. *šahar* 'Stadt'; DEph. *šahar* 'ville'; ZBMn. *šar* 'miasto'; PKaratsch. *šaḥar* 'Stadt'.
- šara'at* 3,18 v. *šeraat*.
- šart* 1,14 'przymierze, układ'; 'alliance, pacte' ar. شرط
- KKar. *šert* 'przymierze, układ'; MKar. *sert* 'przymierze, sojusz'; P-KB. условие (договор, соглашение) *'uapm*'.
- šelamim* 6,15 'ofiary całopalne'; 'holocaustes' h. שְׁלָמִים, שְׁלָמִים v. *qurban*.
- šera'at* 4,25 'prawo, przepis, nakaz'; 'loi, prescription, ordonnance, ordre'; 8,5 'sąd (ostateczny)'; 'jugement (dernier)' ar. شريعة
- Malecki, s. 18 *to'alarij była*, s. 23 *to'aga*
- WZAr. tr. *šara'at* (B) 'Gesetz, Gottesrecht'; MKar. *szarajat* 'objawienie, ustawa'; CCum. *šerijat* 'Richter'. ФБалк. *шепуам* 'религиозный закон'.
- šera'at et-* 4,26 'sądzić (o Bogu)'; 'rendre un jugement (en parlant de Dieu)' v. *šera'at*
- Malecki, s. 18 *to'a et-*.
- šera'atcy* 9,1 'sprawiający sąd, sędzia (o Bogu)'; 'juge (en parlant de Dieu)' v. *šera'at*.
- šyra* 6,29 'hymn, pieśń'; 'hymne, cantique, chant', v. *oxu*- h. שִׁירָה
- KKar. *šyra* 'pieśń'; MKar. *sira* 'psalm, hymn'.

šoḡad 3,18 'łapówka'; 'pot-de-vin' h. שֹׁחַד

KKar. *šoḡad* 'podarunek, łapówka'; MKar. *sochad* 'łapówka'.

šol 1,17 'ów, ten, to'; 'celui-là, ce'

MKar. *osol* 'tamten'; ZHŠ. *ošol* 'oto, ów, tamten'; ФБалк. *шол* 'этот, тот';

БНог., БКкалп. *сол* 'тот самый'.

T

taḡ 6,28 'korona'; 'couronne' p. תֶּגַח

KKar. *taḡ* 'korona'; MKar. *tadḡ* 'korona'; CCum. *taḡ, daḡ* 'Krone'; DEph.

tadḡ 'couronne'; БКкалп. *таж* 'корона, венец'.

taja- 5,28 'podpierać, wspierać'; 'soutenir'

Por.: KKar. *tajan-* 'opierać się, wspierać się'; MKar. *tajanma* 'opierać się';

SChron. *tajan-* 'to lean' itd.; ZHŠ. *tajan-* 'opierać się'; PKaratsch. *tajan-*

'sich anlehnen, sich stützen'; БКкалп. *тая-* 'подпирать, приближать'. БНог.

таяв (тая-) 'подпирать'; DTS. *taja-* 'прислонять, ставить опоры' (МК III).

talaš- 8,20 'spierać się, zmagać się, walczyć (ze strachem)'; 'se disputer, lutter (contre la peur)'

KKar. *talaš-* 'spierać się, klócić się'; MKar. *talasma* 'klócić się'; CCum. *talaš-*

'sich zanken'; ZDMm. *talaš-* 'klócić się, spierać się'; ZHŠ. *talaš-* 'sprzeczać

się, zmagać się, walczyć'; PKaratsch. *talaš-* 'raufen, sich herumbeissen...';

ГДок. *талаш-* 'ссориться, браниться'.

tamam bol- 10,20/21 'wypełniać się, kończyć się, mieć swój koniec'; 's'accomplir, se terminer, avoir sa fin' ar. تَامَمَ

Por.: MKar. *tammam* 'akurat'; CCum. *tamam* 'vollständig, vollending'; PKa-

ratsch. *tamam* 'genügend'; ФБалк. *тамам* 'совершенно, в полне, готовый'.

tamam et- 3,23 'dokańczać, dokonywać, zaspokajać'; 'finir, terminer, accomplir, ressassier'

MKar. *tamam etme* 'zadość uczynić, zaspokoić'; CCum. *tamam et-* 'vollenden';

БНог. *тамам етув* 'кончать, заканчивать, завершать'.

tan 2,14 9,24 'ciało'; 'corps' p. תָּן

Eupat. Job. IV, 15 תַּנִּימְנִי (tanyimny); Eccl. V, 6 תַּנִּימְנִי tanyimny

KKar. *teñ* 'ciało, człowiek, istota'; MKar. *ten* 'człowiek, istota'; CCum. *ten*

'Fleisch, Körper'; STex. *ten* 'corpus — caro'; ZDM II. *tän* 'ciało'; ZHŠ.

tän (||ten) 'ciało'; P-KB. тело человека 'тин, тѣнзек, сан'; DTS. *tan* (п. תָּן <

< ip. tanu.) 'тело' (Ths. II) ср. *tän*.

tan- 1,4 'zwodzić, zawodzić, zdradzać, grzeszyć, zapierać się'; 'séduire, décevoir, trahir, pécher, renier'

KKar. *tan-* 'zwiesć, zawiesć, zaprzeczyć, zaprzeć się'; MKar. *tanma* 'zaprze-

zczać, zdradzać'; CCum. *tan-* 'leugen'; DTHist. *tan-* 'nier (sa culpabilité)';

ZHŠ. *tan-* 'zapierać się, wyrzekać się, zwiesć, zawiesć'; БКкалп. *тан-*

'отрицать, ... отречься'.

tanmak 2,6 'zaparcie się, zdrada, grzech'; 'reniement, trahison, péché' v. *tan-*

KKar. *tanmaχ* 'zaparcie się (Boga)'; MKar. *tanmak* 'zaprzeczenie, zdrada'.
tanuvčy 12,18 'zaprzaniec, bezbożnik, grzesznik'; 'impie, pécheur'

KKar. *tanuvču* 'zaprzaniec, bezbożny, zaprzeczający (czemuś)'; MKar. *tanuvču* 'bezbożny'.

tanyq 7,27 'świadek'; 'témoin'

KKar. *tanyχ* 'świadek'; MKar. *tanyk* 'świadek'; CCum. *tanuq, tanyq* 'Zeuge';

DEph. *tanħ* 'témoin'; ZDM II. *tanuq, tanyq* 'świadek'.

tanyqlyq 1,16 'świadectwo'; 'témoignage'

KKar. *tanyχlyx* 'świadectwo'; MKar. *tanyklyk* 'świadectwo, zeznanie'; DEph.

tanħlyħ 'témoignage'; ZDMm. *tanuqluq, tanyqluq* 'świadectwo'.

tanyqlyq et- 3,7 'świadczyc, 'témoigner', v. *tanyqlyq*.

tanłaj 5,29 'podniebienie'; 'palais' (anat.)

KKar. *tanłaj, tanłaj* 'podniebienie'; MKar. *tanłaj* 'podniebienie'; BHor.

танлай (anat.) 'нёбо'; BKkalp. *танълай* (anat.) 'нёбо'.

tanry 1,3 'Bóg'; 'Dieu'

KKar. *teñri* 'Bóg'; MKar. *tenri* 'Bóg'; H. *tendri* 'Bóg'; CCum. *teñri, teñeri*

'Gott'; DEph. *Tengri* 'Dieu'; ZBMn. *tängri, täñri* 'Bóg'; ZDMm. *ta(η)γry*

'Bóg'; PKaratsch. *teñri* 'Gott'.

tap- 7,4 'znajdować'; 'trouver'

KKar. *tap-* 'znajdywać'; MKar. *tapma* 'zastawać, znajdować'; CCum. *tap-*

'finden'; DEph. *tap-* 'trouver'; ZHŠ. *tab-* 'znaleźć, odszukać'; PKaratsch.

tap- 'finden, erlangen, erwerben'.

tar ber- 12,25 'krzywdzić, ciemnić'; 'faire injustice, opprimer'

Abkowicz, s. 7 *tar beł-*

MKar. *tar berme* 'krzywdzić'; por.: KKar. *tarbeřuvču* 'ciemieżca, wróg, przeciwnik'; DTS. *mun tar* парн. 'тяготы, горе и страдания' (Suv.).

tarlov 2,26 'uprawne pole, rola'; 'terre cultivée, champ'

Abkowicz, s. 2 *tuš*

ZTreny. *tarlav* 'pole'; MKar. *tarlaw* 'uprawne pole'; CCum. *tarlov* 'Ackerfeld';

ZHŠ. *tarlay* 'pole'; DTS. *tarlay* 'поле, нива' (QBK).

taryq- 9,11 'smucić się, uskarżać się, biadać, cierpieć'; 's'attrister, se plaindre, se lamenter, souffrir'

KKar. *taryχ-* 'czuć ucisk, martwić się, smucić się'; MKar. *tarykma* 'biadać, smucić się'; ZHŠ. *taryq-* 'cierpieć, tęsknić'; ФБалк. *тарыкъ-* 'жаловаться';

BKkalp. *тарыкъ-* '1. чувствовать стеснение, затруднение, 2. выбиться из сил, обессилиться, 3. попасть в затруднительное положение, испытывать нужды'.

tas et- 4,17 'wyniszcząć, zgładzać, unicestwiać'; 'exterminer, tuer, anéantir'

KKar. *tas et-* 'gubić, tracić, niszczyć'; MKar. *tasetme* 'gubić, niszczyć'; CCum.

tas et- 'verloren, vernichten'; DEph. *tas et-* 'perdre'; ZDMm. *taş äjlä-* 'stracić,

zgubić'; PKaratsch. *tas et-* 'verlieren, verlagen, nichtfinden'.

tašla- 5,23/24 'rzucać, wydawać (w ręce)'; 'jeter, rendre (aux mains)'

KKar. *tašla-* 'odrzucać, porzucać, poniechać'; MKar. *tašlama* 'opuszczać,

- porzucać, poniechać'; ZHŠ. *tašla-* 'porzucać, rzucać'; PKaratsch. *tašla-* 'werfen, abortieren'; БКкалп. *ташла-* 'бросить, покидать'.
- tatly* 1,15 'słodki'; 'doux, sucré'
Abkowicz, s. 1 *tiri* (*suvar*)
KKar. *tatly* 'słodki'; MKar. *tatly* 'słodki'; CCum. *tatly* 'süss'; DTHist. *tath* 'doux, sucré'; ZHŠ. *tatly, tatlyy* 'słodki'; PKaratsch. *tatli* 'süss, schmackhaft'.
- tatlylyq* 5,14 'słodycz'; 'douceur'
KKar. *tatlylyx* 'słodycz'; MKar. *tatlylyk* 'słodycz'; DTHist. *tathlx* 'douceur'; ZHŠ. *tatlylyq* 'słodkość, słodycz'; БКкалп. *тамлылык* 'сладость, вкус'.
- tavusul-* 9,16 'zostać zniszczonym, stłumionym, wygasnąć (o ogniu)'; 'être détruit, ou étouffé, s'eteindre'
Malecki, s. 24 *šoń-*
KKar. *tavusul-* 'zostać wytępionym, zniszczyć, wyginać'; MKar. *tavusulma* 'marnieć, niszczyć'; PKaratsch. *tavsul-* 'sich endigen, zu Ende sein, verschwinden'.
- tazyr* 12,15 'nagana, kara'; 'semonce, peine' ar. *تزر*
Zenk. *تا'zir* 'Tadel, Zurechtweisung, Züchtung'.
- tebágán* 3,13/14 'wierzgający, krnąbrny'; 'regimbant, rétif'
Abkowicz, s. 3 *tepfalań-* (*tepfalańdik*); Przekład Sz. s. 5 *tep-* (*tepdik*)
Eupat. Deuter. 32,15; I. Samuel. 2,29 *tep-* (*tebár*) = König. *טעב* '1. mit den (Hinter-) Beinen ausschlagen gegen; 2. Geste für übermütig s. (Dt. 32,15), daher dann (1 S 2,29): verachten'
Por.: KKar. *top-* 'kopać, uderzać kopytami (o koniu)'; MKar. *tepte* 'kopnąć'; ZHŠ. *teb-* 'kopać, wierzgać'. RWb. III. *тебăгăн* (Kir.) 'лягающийся, дикий, необузданный'.
- tefilla* 6,14 'modlitwa'; 'prière' h. *תפלה*
KKar. *tefinla* 'modlitwa'; MKar. *tefilla* 'modlitwa, nabożeństwo'.
- tefilla et-* 11,11 'modlić się'; 'prier'
KKar. *tefinla etma* 'odprawiać modlitwę'; *tefilla etme* 'odprawiać modły'.
- tegának* 9,5 'cierń, kolec'; 'épine'
KKar. *tegańak* 'oset, cierń'; MKar. *tegenek* 'ciernie'; CCum. *tigenek* 'Dornengestrüpp'; DTHist. *tiëganak* 'épine'; ФБалк. *тегенеk* 'шип, терновник'.
- temir* 4,10 'żelazny'; 'de fer, ferrier'
KKar. *temir* 'żelazo, żelazny'; MKar. *temir* 'żelazo'; H. *temir* 'żelazo, żelazny'; CCum. *temir* 'Eisen, eisern'; DEph. *temir* 'fer'; PKaratsch. *temir* 'Eisen'; P-КБ. *железный* 'темир'.
- ten* 2,14; 9,24 v. *tan*.
- tergál-* 11,21 'być badanym, rozpatrywanym (o sprawach, uczynkach)'; 'être examiné (en parlant des affaires, des actes)'
Abkowicz, s. 6 *tergal-*
Por.: KKar. *terga-* 'badać'; MKar. *tergeme* 'badać, dociekać'; CCum. *terge-* 'untersuchen, erforschen'; DEph. *terga-* 'étudier, scruter'; PKaratsch. *terge-* 'zählen, rechnen'; P-КБ. *проверить* 'тергерге'.

tergávči 6,17 'badający, rozpatrujący (sprawy, uczynki)'; 'qui examine'

Malecki, s. 19 *tergávču*

MKar. *tergewci* 'badacz, rewident'; STex. *tergovuči* 'scrutator'; БКкалп. *me-přeγuuu* 'исследователь'.

tešuwa 6,19 'pokuta'; 'pénitence' h. תשובה

KKar. *tešuwa* 'powrót, nawrót, pokuta'; MKar. *teszuwa* 'pokuta'.

tezlá- 4,23 'śpieszyć się, pośpieszyć się'; 'se hâter, se dépêcher' p. تيز

KKar. *teįžla-* 'przyśpieszać'; MKar. *tezletme* 'naglić, przyśpieszać'; ZŁuczn.

tizlā- 'pośpieszyć się'; БКкалп. *тезле-* 'делать быстро, ускорять, убыстрять'.

til 6,7 'język'; 'langue'

KKar. *til* 'język, mowa'; MKar. *til* 'język, mowa'; CCum. *til* 'Zunge, Sprache';

DTHist. *til* 'langue, langage'; ZHŠ. *til* 'język, mowa'; PKaratsch. *til* 'Zunge, Sprache, Schnalle'.

tiri 9,25 'żywy, żyjący'; 'vif, vivant'

KKar. *tiri* 'żywy, żywa istota'; MKar. *tiri* 'żywy'; CCum. *tiri* 'lebendig';

DEph. *tiri* 'vivant'; ZHŠ. *tiri, tirig* 'żywy, pozostający przy życiu'; PKaratsch. *tiri* 'lebendig'.

tiril- 10,3 'żyć'; 'vivre'

KKar. *tiril-* 'żyć'; MKar. *tirilme* 'żyć'; CCum. *tiril-* 'leben, am Leben sein';

DEph. *tiril-* 'vivre de quelque chose, posséder'; ZHŠ. *tiril-* 'żyć'; DTS. *tiril-* '1. жить, 2. оживлять, воскресать' (МК; QBK).

titrámak 8,18 'drżenie, trzęsienie się'; 'frissonnement, tremblement'

Malecki, s. 23 *titřamak*

MKar. *titremek* 'drżenie, trzęsienie się'; CCum. *titremek* 'Zittern, Beben'; por.: DEph. *titre-* 'trembler'; PKaratsch. *titre-* 'zittern, beben'.

tojdyr- 5,11 'nasycać'; 'rassasier'

KKar. *toįdur-* 'nasycić'; MKar. *tojdur-* 'nasycić'; CCum. *tojdyr-* 'sättigen';

DTHist. *toydur-* 'rassasier'; P-КБ. насытить 'тойдурүрзга'.

tolyaq(lar) 8,16 'ból(e)'; 'douleur(s)'

Malecki, s. 23 *syžlav(lar)*

KKar. *tolyatmaχ* 'bóle porodowe'; MKar. *tolhak* 'bóle porodowe'; БКкалп. *толгак* 'родовые боли'; БНог. *толгак* 'родовые боли'.

tolu 10,19 'pełny'; 'plein'

KKar. *tolu* 'pełny' (czegoś — abl.); MKar. *tolu* 'pełny'; CCum. *tolu* 'voll';

DTHist. *tolu* 'rempli, plein'; ZHŠ. *toluy* 'pełny, wypełniony'; ФБалк. *толу* 'полный'.

topraq 4,2 'ziemia, proch'; 'terre, poussière'

KKar. *topraχ* 'ziemia, proch'; MKar. *toprak* 'proch, zwłoki'; CCum. *topraq*

'Staub, Schmutz'; DEph. *toprah* 'terre, poussière'; ZBMn. *topraq* 'ziemia, proch, kurz'; PKaratsch. *topraq* 'Erde, Ton'.

tora passim 'Pięcioksiąg, prawo, przepis'; 'Pentateuque, loi, prescription' h. תורה

KKar. *tora* 'Tora, Pięcioksiąg'; MKar. *tora* 'Pięcioksiąg, prawo'.

tólóv 8,22 'zapłata'; 'paiement'

KKar. *tolaŭ* 'zapłata, odpłata'; MKar. *telew* 'zapłata'; CCum. *tölemek* 'Bezahlung'; DEph. *tolov* 'paiement, rétribution'; P-KB. плата, платеж 'мёлев'.

tórä 1,5 'prawo, przepis, przykazanie'; 'loi, prescription, commandement'

KKar. *toŕa* 'prawo, sąd, słuszność'; MKar. *tere* 'prawo, sąd'; DEph. *tora* 'loi, droit, tribunal'; CCum. *töre* 'Sitte, Gebrauch, Gesetz'; ZHŠ. *törä* 'prawo zwyczajowe, zwyczaje'; ФБалк. *төре* 'правило, закон, обычай, суд'.

tós 6,23 'piers'; 'sein'

KKar. *toś* 'piers, brodawka piersiowa'; MKar. *tes* 'wymię'; CCum. *tōš* 'Brust, Herzgrube'; ZHŠ. *tōš* 'piers'; ФБалк. *төш* 'грудь, наковальня'; БКкалп. *мес* '1. грудь, мес ем груди́нка'.

tul 2,23 'wdowa'; 'veuve'

KKar. *tul* 'wdowa'; MKar. *tul* 'wdowiec, wdowa'; CCum. *tul* 'Wittwe'; DTHist. *tul* 'veuve'; PKaratsch. *tul* 'Wittwe, Wittwer'.

tur- 8,5 '1. wstawać'; 'se lever'; 2. słowo pomocnicze, po czasownikach z suf. *-aj* tworzy durativa (3,5; 8,17); mot auxiliaire, après les verbes avec le suffixe *-aj* forme durativa (3,5; 8,7). KKar. *tur-* 'stać, trwać, wstawać'; MKar. *turma* 'wstawać'; CCum. *tur-* I. 'stehen, aufstehen, sich erheben'; II. Als deskriptives Verb und Hilfsverbum; b) *-a-turur* (*-durur*, *-dyr*, *-dir*); Durativum. Stets als Präsens glossiert; DEph. *tur-* 'se mettre ou se tenir debout'; ZBMv. *tur-* 'stać'; PKaratsch. *tur-* 'stehen, aufstehen' itd.

turyyz- 4,18 'stawiać, umieszczać'; 'poser, placer'

KKar. *turyyz-* 'postawić, podnieść'; MKar. *turhuzma* 'stawiać'; DEph. *turğuz-* 'ériger, mettre debout'; ZBMv. *turyyz-* 'pozostawić'; БКкалп. *турыз-* 'поставить, воздвигнуть'; P-KB. поднять 'тургузургъа'.

tusnaq 2,16 'zastaw'; 'gage'

KKar. *tusnaχ* 'zastaw'; MKar. *tusnak* 'zastaw'; CCum. *tunaχ* [*tunah* (st. *tusnaχ*?, cf. Kar. *tusnaχ*)] 'Pfand, Unterpfand'; DTHist. *tusnax* 'gage'.

tut- 5,7 'trzymać, chytać'; 'tenir, saisir' v. *qulaq*

KKar. *tut-* 'trzymać, łapać, utrzymywać'; MKar. *tutma* 'łapać, trzymać'; CCum. *tut-* 'greifen, nehmen, ... behalten'; DEph. *tut-* 'tenir, saisir'; ZBMv. *tut-* 'trzymać, pochwycić'; PKaratsch. *tut-* 'fangen, ergreifen, halten, unterstützen'.

tutam 11,28 'miarka, garść, pięść'; 'mesure, poignée'

Abkowicz, s. 6 *tutam*

ZSuf. s. 58 *tutam* 'garść'; MKar. *tutam* 'miara (długość dłoni), wiązanka'; БКкалп. *тутам* 'мера длины, ровная ширине четырёх пальцев'; DTS. *tutam* 'горсть, пригоршня'; (QBN).

tutmaq 11,19 'otrzymanie, poniesienie (kary)'; 'réception (de la peine)'

KKar. *tutmaχ*: *šabbat tutmaχ* 'utrzymywanie sabatu'; MKar. *tutmak* 'trzymanie'; CCum. *tutmaq* 'das Gefühl, der Tastsinn'; ФБалк. *тутмакъ* 'арест, тюрьма, арестованный'.

tújuncik 4,20 'węzelek'; 'trousse'

Malecki, s. 17 *tuwumčukla-*

KKar. *tuwumčuk*, *tuwunčuk* 'węzelek, zawiniątko'; MKar. *tiwincik* 'węzelek, zawiniątko'; ZHŠ. *tügiün* 'węzeł, supeł, wiązanie'; ФБалк. *түюйумчек* 'узел'; БКкалп. *түйүмчек* 'узелок' itd.

tüšür- 4,10 'obalać, strącać'; 'faire tomber'

KKar. *tušür-* 'zrobić, żeby coś upadło, zdjąć, strącić, unicestwić'; MKar. *tisirme* 'degradować, wyładować, strącić'; CCum. *tüšür-* 'hinabstürzen, herunternehmen'; ГДок. *тушур-* 'выбить (палец)'; ФБалк. *түшюр-* 'сбить, свалить'.

tütsi 6,19 'kadzidło, dym (ofiarny)'; 'encens, fumée (de sacrifice)'

Malecki, s. 19 *tuťušu qurbannyn*

MKar. *titsi* (*tit*) 'kadzidło'; ZHŠ. *tütsün* 'dym, kadzidło, pachnidło'; DTS. *tütsük* '1. курительная благовонная свеча, благовония, курения'; [W Anatolii *tütsü* = dymiące (bez płomienia) ognisko, rozkładane u wrót domu weselnego, przez które wprowadza się jadącego na koniu narzeczonego].

U

učur 2,7 'wypadek'; 'accident'; *učur bilán* 'na przekór, sprzeciwiając się'; 'en dépit de, s'opposant'

Abkowicz, s. 2 *učur* *była*

Eupat. Levit. 26,24.27.40.41 *učur bilán*; Biblia 'sprzeciwiając się'; Biblia 1000-lecia 'na przekór'

KKar. *učur* 'wypadek, przejście'; MKar. *ucur* 'przygoda, wypadek', *ucur była* 'krnąbrnie, sprzeciwiając się'; WZMong. *učur* 'Vorfall, Ereignis, Erlebnis' < *učir* dass.

učqun 9,8 'iskra'; 'étincelle'

KKar. *učqun* 'iskra'; MKar. *uckun* 'iskra'; CCum. *učqun* 'Funke'; ZHŠ. *učqun* 'iskra, mały płomyk'; БНор. *ушкын* 'искра'.

ujal- 2,9 'wstydzic się, zawstydzac się'; 'avoir honte'

KKar. *ujal-* 'wstydzic się'; MKar. *ujalma* 'wstydzic się'; CCum. *ujal-* 'sich schämen'; STex. *ujal-* 'erubescere'; ZHŠ. *ujal-* 'zawstydzic się'; ZDMm. *vyjal-* 'wstydzic się'; PKaratsch. *ujal-*, *üjal-* 'sich schämen'.

ujalt- 5,22 'zawstydzac'; 'faire honte' v. *ujal-*

KKar. *ujatla-* 'zawstydzac'; PKaratsch. *ujalt-* 'baschämen'.

ulaq 7,3 'koźle (koziół?)'; 'chevreau (cabri?)'

Malecki, s. 20 *ulaχ*; Przekład Sz. s. 1 *ulaq*; Modlitewnik

Sz. שְׂעִירִים E-P. Сл. שְׂעִיר '1. покрытый волосами, 2. козел';

MKar. *ulak* 'młódź (u zwierząt)'; CCum. *ulaχ* 'Ziecklein'; *oyulaq* 'Ziecklein';

ZBMn. *oylaq* 'koźle'; PKaratsch. *ulaq*, *ulaqčiq* 'die Ziecke'; S. Ş a p ş a l,

Kırım Karay Türkleri, İstanbul 1928, s. 40 كچى = لاغ, DTS. *oylaq* 'козленок'.

- ulyaj-* 2,13 'stawać się wielkim, wzrastać'; 'devenir grand, grandir'
 KKar. *ulyaj-* 'być wielkim, zwiększyć się, wzmacniać się'; MKar. *ulhajma* 'zwiększyć się'; CCum. *ulyaj-* 'wachsen, grösser werden'; ZHŠ. *ulyaj-* 'stać się większym, dorosłym'; БКкалп. *улай-* 'увеличиваться'.
- ululuq* 6,9 v. *ululyq*.
ululyq 2,10 'wielkość, ogrom'; 'grandeur, énormité'
 KKar. *uylulux* 'wielkość, wielka rzecz, wielki czyn'; MKar. *ulluluk* 'doniosłość, wielkość'; CCum. *ululuq* 'Grösse'; SChron. *ululux* 'bigness, hugesize, largness'; ZHŠ. *ululyq* 'wielkość, wielkoduszność'; PKaratsch. *ullulix* 'Grösse, Ansehen'.
- ulus* 2,18 'naród'; 'people, nation'
 KKar. *ulus* 'lud'; MKar. *ulus* 'naród'; DTHist. *ulus* 'pays'; ZHŠ. *ulus* 'naród, lud'.
- unutul-* 3,22 'zapominać się'; 's'oublier'
 Abkowicz, s. 3 *ü'aktañ unutul-*
 KKar. *unutul-* 'być zapomnianym'; MKar. *unutulma* 'być zapomnianym'; H. *unutul-* 'zapomnieć się'; CCum. *unut-* 'vergessen'; DTHist. *unut-* 'oublier'; ZHŠ. *unut-*, *unyt-* 'zapomnieć'; PKaratsch. *unut-* 'vergessen', *unutul-* Pass.
- urusfaj bol-* 8,1 v. *yrysfañ bol-*.
us 5,5 'rozum, rozsądek, mądrość'; 'raison, bon sens, sagesse'
 KKar. *us* 'rozum'; MKar. *us* 'mądrość, rozum'; CCum. *us* 'Vernunft, Verständigkeit'; DTHist. *us* 'raison, sagesse'; ZHŠ. *us* 'rozum, zmysł'.
- usly* 6,11 'mądry'; 'sage, savant'
 KKar. *uslu* 'rozumny, mądry'; MKar. *uslu* 'mądry'; CCum. *ustlu* 'klug'; DTHist. *uslu* 'sage, savant'; ZHŠ. *usluq* 'mądry, przemyślny, bystry'.
- uſbu* 1,21 'ten, ten oto'; 'celui, celui-ci'
 KKar. *uſpu* 'ten (ta, to)'; MKar. *uspu* 'ten'; ZHŠ. *oſbu* 'oto ten'.
- uwut-* 7,11 'pocieszyć, sprawić radość'; 'consoler, réjouir'
 KKar. *uwut-* 'pocieszać'; MKar. *uwutma* 'pocieszać'; CCum. *uwut-* 'beruhigen, besänftigen'; ZHŠ. *awut-*, *awyt-* 'pocieszać, zabawiać' itd.
- uzun* 10,18 'długi (o czasie), długo'; 'long, longtemps'
 Abkowicz, s. 5 *uzax*
 KKar. *uzun* 'długi (przestrzennie)'; *uzax* 'długi (o czasie)'; MKar. *uzun* 'długi (przestrzennie)'; *usak* 'długi (o czasie)'; CCum. *uzun* 'lang'; DTHist. *uzun* 'long (en parlant de l'espace), vaste'; ZHŠ. *uzun* 'długi (o czasie), długotrwały'; PKaratsch. *uzun* 'lang'.

Ü

- üčün* 2,20 'dla, z powodu'; 'pour, à cause'; *anyñ üčün* 4,25 'dlatego'; 'donc'
 KKar. *üčün* 'dla, z powodu, o'; *anyñ üčün* 'dlatego, przeto'; MKar. *icin* 'dla'; H. *anyñ icin* 'dlatego'; CCum. *üčün* 'wegen, um ... willen, für, zu jemandes

- Bestem'; *anyŋ üčün* 'deshalb'; ZHŠ. *üčün* 'dla, z powodu, na (przy przysięgach)'; PKaratsch. *üčü, üčün, jüčü, jüčün* 'wegen, für'.
ügüt 1,19; 3,15 'rada, wskazanie, przestroga'; 'conseil, indication, avertissement'.
 Abkowicz, s. 1 *tyiuv*; s. 3 *ügüt*
 KKar. *ügüt* 'rada, przestroga'; MKar. *igitleme* 'upominać, wytykać'; DEph. *ogut, ovut* 'conseil, admonition, châtiment'; ZHŠ. *ögüt* 'pouczenie, przestroga'; BHor. *oğum* 'внушение, наставление'.
üst 7,5 'wierzch'; 'surface, dessus'; z suf. dzierz. *+-dá* 'na wierzchu'; avec le suff. posses. *+-dá* 'à la surface'.
 KKar. *üst* 'wierzch, góra, górny'; MKar. *ist* 'pokrywa ... wierzch', *istine* = *isne* 'na'; CCum. *üstün* 'die Oberseite, der Raum über etwas'; PKaratsch. *üs* 'auf, an'.

V

- vaj* 1,12 'biada'; 'malheur'
 KKar. *vaj* 'biada'; MKar. *waj!* 'biada!'; CCum. *vaj* 'wehe!'; SChron. *vaj* 'woe to sy'; NKumyk. *waj-waj* 'ach, ei' (Interj.).
vaxt 6,29 'czas'; 'temps' ar. وقت
 KKar. *vaxt* 'czas'; MKar. *wacht* 'czas'; DTHist. *vaxt* 'temps'.

Y

- yqrar et-* (*iqrar et-*?) 7,16/17; 10,5 'ujawniać, wyznawać (grzechy), spowiadać się'; 'révéler, confesser (les péchés)' ar. اقرار
 Abkowicz, s. 4 *ačyn-*(*abyz*), *ačyl-*(*yrlar guñaxlariñ*)
 Malecki, s. 24 *móde bol-*(*abyz*)
 CCum. *jyqrar, jyxrar, yqrar* 'Bekanntnis; confesio'; *jyqrar, jyxrar ber-*, 'bekennen; confiteri'.
yqrar etivči 2,8 'ujawniający, wyznający (grzechy)'; 'révélant, confessant (les péchés)' v. *yqrar et-*
 Abkowicz, s. 2 *ačynuvču*.
yrysfaŋ bol- 2,10 *urusfaŋ bol-* 8,1 'być zhańbionym, wyszydzonym'; 'être déshonoré, ou persiflé' p. رسوا
 Abkowicz, s. 2 *ihañ-*(*imiž*); Malecki; s. 23 *ihañ-*(*mañik*)
 KKar. *rusvaŋ* 'szyderstwo, hańba, zniesławienie'; por.: MKar. *ruswajly* 'hańbiący', *ruswajlama* 'hańbić, znieważać'; ZHŠ. *ruswajlyq* 'hańba, wstyd'.
yšandyr- 5,11 'natchnąć nadzieją, wiarą'; 'donner de l'espoir, inspirer la foi'
 Por.: KKar. *išanmaq* 'nadzieja, wiara'; MKar. *isanma* 'mieć nadzieję'; CCum.

yšan- 'sich vertrauen, glauben'; TArm. *išan-* 'mieć nadzieję, spodziewać się'; ZHŠ. *yšan-* 'ufać, mieć nadzieję, uwierzyć'; ФБалк. *ишан-* 'доверять'.

Z

- zalim* 5,6 'nie znający litości, bezlitosny, srogi'; 'impitoyable, sans pitié, sévère' ar. ظالم
Malecki, s. 18 *ševayatsyz*
ФБалк. *залим* 'жестокий, лютый, тиранический, тиран'; БНог., БКкалп.
залим 'тиран, деспот, угнетатель; жестокий, деспотический' itd.
- zerāt* 8,29 'cmentarz, grób?'; 'cimetière, tombe?' ar. زيارة
KKar. *žerāt* (etym.?) 'grób, cmentarz'; MKar. *zeret* 'cmentarz'; WZAr. 180
žerāt ... 'Grab, Friedhof', ar. زيارة 'Besuch'. Kontraktion *zijaret* > *žerāt* itd.;
NKumyk. *ziiretler* 'Friedhof'.
- zil* 7,1 'dzwonek, cymbały'; 'sonnette, tympanon' p. زيل
Буд. тур. زيل 'цимбалы (музык)'; Zenk., pt. زيل *zil* auch زل und زل 'Zimbel,
Schelle, Castagnetten'.
- zoče et-* 5,29 'uczynić godnym, zezwolić (o Bogu)'; 'être digne de, permettre (Dieu)'
h. הָיָה
Por.: KKar. *zoče* 'zasłużony, godny'; MKar. *zoche* 'dostojny, godny'.
- zor* 12,9 'przemoc'; 'violence'; *zor bilán* 'gwałtem, przemocą'; 'avec violence' p. زور
Abkowicz, s. 7 *qystav byla*
Zenk. زور *zōr* 'Kraft, Gewalt, Anstrengung, Zwang' itd.; زور *zōr* 'mit
Gewalt, gewaltsam'; WZAr. 289 tr. h. *zor* (RIV 968) 'gross, erhaben' p. زور
'Kraft, Macht'.
- zulumlyq et-* 2,16 'uciskać, grabić'; 'opprimer, piler' ar. ظلم
Abkowicz, s. 2 *tala-*
KKar. *zulumlux* 'ucisk, tyrania'; MKar. *zulumluk* 'gwałt, ucisk';
Р-КБ. угнетение 'зулумлукъ (залимлик)'; БКкалп. зулумлык '1. тиран, деспот;
2. тирания, деспотизм, жестокость'.